
SAMENVATTING

INTRODUCTIE

Het eerste Meerjarenbaggerprogramma (MJBP), bestaande uit een beleidsplan en een uitvoeringsplan, is in 2007 door het algemeen bestuur van Waterschap Rivierenland vastgesteld. Dit programma vergde actualisatie vanwege nieuwe wet- en regelgeving. Na vaststelling van het MJBP in 2007 zijn namelijk de Waterwet en het Besluit Bodemkwaliteit in werking getreden. Het eerste plan anticipeerde al zo veel mogelijk op de gevolgen van deze nieuwe wetgeving. De werkwijze met betrekking tot de uitvoering van baggeren is overigens niet veranderd. Met de opstelling van het MJBP 2010 bestaat er weer een actueel Meerjarenbaggerprogramma. Voor de herkenbaarheid én leesbaarheid is de oorspronkelijke indeling van het eerste MJBP gevolgd.

INLEIDING

Het MJBP van Waterschap Rivierenland bestaat uit twee delen: het Baggerbeleidsplan (BP) en het Uitvoeringsprogramma (UP). Het BP beschrijft het kader waar we in Nederland mee te maken hebben wat het baggeren betreft. Ook is in het BP beschreven hoe Waterschap Rivierenland met het baggeren omgaat. In het plan zijn de strategische beleidslijnen opgenomen (beleidskeuzes en -voornemens) en het - sterk op de uitvoering gerichte - operationele beleid. Het BP is bedoeld voor het bestuur van het waterschap en de in- en externe belanghebbenden.

Het BP is verankerd in het Waterbeheerplan 2010-2015 van het waterschap. In dit plan zijn de hoofdlijnen van het waterbeheer opgenomen. Voor het baggeren zijn vijf punten van belang:

- Het MJBP wordt opgesteld voor planmatig en cyclisch onderhoud, gericht op het inlopen van achterstand, het wegwerken van verontreinigde baggerspecie en het op orde houden van wat op orde is.
- Actief bodembeheer wordt waar mogelijk toegepast.
- Voor niet-verspreidbare baggerspecie wordt actief gezocht naar alternatieve bestemmingen.
- Financiële bijdragen aan derden zijn beperkt tot specifieke situaties.
- Er wordt bij het baggeren rekening gehouden met ecologische aspecten.

KADER

In september 2007 heeft het Algemeen Bestuur van Waterschap Rivierenland het eerste MJBP vastgesteld. Afsproken is dat het MJBP regelmatig geactualiseerd zou worden. Dit tweede MJBP heeft ten doel de wijzigingen in wet- en regelgeving in de afgelopen jaren te verwerken. Het betreft met name de inwerkingtreding van het Besluit Bodemkwaliteit (Bbk) in 2008 en de nieuwe Waterwet per 22 december 2009. Beide zijn van invloed op de wijze hoe om te gaan met baggerspecie. Daarnaast is baggeren een belangrijke maatregel in het bereiken van een goede ecologische toestand in oppervlaktewateren zoals vastgelegd in de Europese Kaderrichtlijn Water.

De noodzaak om een MJBP op te stellen is de laatste jaren sterk gegroeid. Enerzijds vanwege de noodzaak om planmatig te baggeren, anderzijds vanwege de steeds omvangrijker en ingewikkelder wordende wet- en regelgeving waaraan het waterschap moet voldoen.

- Baggeren is nodig om de watergangen op diepte te houden. Onvoldoende baggeren heeft consequenties voor de waterkwaliteit én de water-kwantiteit. Om dit te voorkomen wordt planmatig en cyclisch onderhoud uitgevoerd. Het beheergebied is hiervoor ingedeeld in baggergebieden.
- Bagger werd vroeger altijd op de kant verwerkt. Tegenwoordig is dit door wet- en regelgeving ingeperkt. Voor verontreinigde bagger moeten alternatieve bestemmingen worden gezocht, wat tot hogere kosten leidt. Het vinden van maatschappelijk en milieuhygiënisch verantwoorde bestemmingen voor niet-verspreidbare baggerspecie is daarom een belangrijk speerpunt voor het waterschap.

Het Bouwstoffenbesluit, de Flora- en faunawet, de Kaderrichtlijn Water, de afvalstoffenwetgeving en de grote druk op de ruimte hebben ertoe bijgedragen dat het vinden van deze bestemmingen een hele opgave is geworden. Met de komst van onder meer het Besluit Bodemkwaliteit, de Waterwet en de Gedragscode voor waterschappen is de wetgeving weer meer gericht op praktische uitvoerbaarheid.

STRATEGISCH BELEID IN ZEVEN PUNTEN

- Het waterschap onderzoekt in principe van alle watergangen die het in onderhoud heeft de kwaliteit van de baggerspecie. Het waterschap onderzoekt de mogelijkheden om dit te optimaliseren.
- Het waterschap stimuleert andere partijen verontreinigde baggerspecie te verwijderen.
- Voor het op de kant zetten van baggerspecie geldt de ontvangstplicht. De perceelseigenaar ontvangt hiervoor een ontvangsbijdrage. Het waterschap is indien noodzakelijk bereid mee te werken aan het vinden van alternatieve oplossingen.
- Het waterschap streeft ernaar zo veel mogelijk baggerspecie op de kant te verwerken. Voor verontreinigde baggerspecie zoekt het waterschap alternatieve oplossingen. De voorkeursvolgorde is in dit geval: hergebruik in de regio, hergebruik buiten de regio, storten. Het waterschap streeft ernaar de afzet op een goedkope en verantwoorde wijze te regelen.
- Het waterschap stemt de uitvoering van baggerprojecten in- en extern af. Waar mogelijk worden baggerprojecten samen met de gemeente uitgevoerd.
- Het reguliere baggeren wordt in beginsel uit de exploitatie gefinancierd.
- Het waterschap streeft naar een optimale inzet van subsidie-mogelijkheden voor het uitvoeren van baggerprojecten. Daarnaast draagt het waterschap financieel bij aan het baggeren van verontreinigde B-watergangen en het ontvangen van baggerspecie.

OPERATIONEEL BELEID

De uitvoering bestaat grotendeels uit regulier onderhoudsbaggerwerk met name in het kader van kwantitatieve doelstellingen. Baggeren gebeurt in een aantal gevallen ook primair voor verbetering van de waterkwaliteit of ecologie (kwaliteitsbagger) of voor het op diepte houden van vaarwegen (nautische bagger). Kwaliteitsbaggeren wordt met name toegepast in water met een bijzondere natuurfunctie en past binnen de doelstellingen voor de Kaderrichtlijn Water. In de vaarwegen in het beheergebied is sprake van nautische bagger.

Een baggerproject kent verschillende fasen. In de voorbereiding worden hoeveelheden en kwaliteit van de bagger in beeld gebracht. De aanbesteding is belangrijk om de juiste aannemer op het werk te krijgen. Voor de uitvoering wordt onderscheid gemaakt in baggerspecie die relatief eenvoudig op de kant kan worden verspreid en niet-verspreidbare specie. Bij de keuze voor werkmethode en -planning wordt rekening gehouden met ecologische aspecten. Bij het zoeken naar bestemmingen van de bagger wordt de voorkeursvolgorde gehanteerd. Niettemin speelt bij de definitieve keuze voor de verwerkingsmethode de kostenafweging een belangrijke rol. De afronding van het project bestaat uit het oplossen van de laatste uitvoeringskwesties, de financiële afwikkeling, de evaluatie en tot slot de ontsluiting en archivering van de verzamelde data.

Er zijn tal van bijzondere situaties en specifieke omstandigheden te onderscheiden. In de eerste plaats kan er onderscheid gemaakt worden in baggeren in stedelijk en landelijk gebied. Het baggeren op zich is hetzelfde, maar de omstandigheden waaronder wordt gewerkt zijn anders. In stedelijk gebied zijn de watergangen moeilijker bereikbaar. Er is weinig tot geen ruimte om de bagger op de kant te zetten, er is meer verkeer en een groter aantal omwonenden. In stedelijk gebied moet dan ook vroegtijdig afstemming plaatsvinden met de betreffende gemeente over de ontvangstplicht van de bagger.

Water met een natuurfunctie neemt een bijzondere plaats in. In veel gevallen kan het worden meegenomen in het reguliere baggerwerk met extra aandacht voor de werkwijze en -methode. In het UP is structureel budget gereserveerd voor het oplossen van (bagger)knelpunten. De geïnventariseerde knelpunten worden geprioriteerd om het budget zo effectief mogelijk in te zetten.

Bijzondere omstandigheden zijn verder baggeren nabij riooloverstorten, asbest in de bagger, explosieven in de waterbodem, cultuurhistorische waarden en ziekteverwekkers. In voorkomende gevallen moet hier rekening mee worden gehouden. Voor het transport van bagger moet bovendien worden voldaan aan de geldende afvalstoffenwetgeving.

Het waterschap heeft in veel gevallen ook te maken met het baggeren van overige watergangen, met name B-watergangen. In de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden en het Land van Heusden en Altena is het waterschap verantwoordelijk voor het baggeren van de polderwegsloten. Daarnaast stimuleert het waterschap derden om B-watergangen te baggeren. Dit gebeurt onder meer door bij te dragen aan het verwijderen van verontreinigde baggerspecie. Vanaf 2008 is de diepteschouw gebiedsbreed ingevoerd met dezelfde cyclus als de A-watergangen.

Het waterschap streeft ernaar transparant te werken, ook bij baggerprojecten. Mensen die met baggerwerkzaamheden te maken krijgen zijn hier vaak relatief onbekend mee. Daarom is het belangrijk alle belanghebbenden goed, gericht en tijdig te informeren met een duidelijke uitleg van nut en noodzaak van de werkzaamheden en waar men rekening mee moet houden. Belanghebbende organisaties worden zo veel mogelijk betrokken bij de voorbereiding van een baggerproject.

MONITORING

Om een beter beeld te krijgen van de aanwas in het gebied en de resultaten van het verwijderen van verontreinigde baggerspecie is een monitoringsprogramma opgezet. De resultaten hiervan worden gebruikt voor het optimaliseren van het BP en het UP.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	3	4.3 Ontvangst van baggerspecie	22
1.1 Algemeen	3	4.3.1 Ontvangstplicht - algemeen	22
1.2 Visie, missie, principes waterbeheer Waterschap Rivierenland	4	4.3.2 Ontvangstplicht - alternatieven	23
1.3 Reikwijdte van het baggerbeleidsplan	4	4.3.3 Baggerontvangstbijdrage	24
1.4 Doelgroep, status en evaluatie	5	4.4 Afzet van baggerspecie	24
1.5 Leeswijzer	5	4.4.1 Algemeen - verspreidingsbeleid	24
		4.4.2 Gebiedsspecifieke toepassing van baggerspecie	25
		4.4.3 Weilanddepots	26
2 SCHETS VAN DE BAGGERPROBLEMATIEK	6	4.4.4 Grootschalige bodemtoepassing	26
2.1 Algemeen	6	4.4.5 Riiooloverstorten en baggerspecie	29
2.2 Situatiebeoordeling baggerspecie	6	4.4.6 Innovatieve baggerbestemmingen	29
2.3 Bagger in soorten	7	4.5 Samenwerking	29
2.3.1 Vormen van bagger	7	4.5.1 Samenwerking - algemeen	29
2.3.2 Fysische en milieuhygiënische kwaliteit	8	4.5.2 Samenwerking met gemeenten bij baggerprojecten	30
2.4 Geschiedenis van het baggeren	9	4.6 Financiële aspecten van baggerspecie	30
2.4.1 Ontstaansgeschiedenis	9	4.6.1 Exploitatie en investering	30
2.4.2 Geschiedenis	10	4.6.2 Voorziening Baggeren	30
		4.6.3 Subsidie en bijdragen voor het waterschap	31
3. WET- EN REGELGEVING EN BELEID	11	4.6.4 Bijdragen door het waterschap	31
3.1 Algemeen	11	4.6.5 De vervuiler betaalt	31
3.2 Waterschapswet en waterwet	12	5 OPERATIONEEL BELEID	32
3.3 Bagger in water	12	5.1 Algemeen	32
3.4 Bagger als bodem	14	5.2 Regulier baggerwerk	32
3.5 Bagger als afval	16	5.2.1 Algemeen	32
3.6 Bagger en natuur	16	5.2.2 Voorbereiding	33
3.7 Bagger en ruimte	17	5.2.3 Aanbesteding	35
3.8 Intern beleid waterschap	18	5.2.4 Uitvoering	35
3.8.1 Waterbeheerplan	18	5.2.5 Verwerking	37
3.8.2 Beïnvloeding van baggeractiviteiten	18	5.2.6 Nazorg	38
3.8.3 Beïnvloeding door baggeractiviteiten	19	5.3 Niet-regulier baggerwerk	38
4 STRATEGISCH BELEID	21	5.3.1 Algemeen	38
4.1 Algemeen	21	5.3.2 Kwaliteitsbaggeren	38
4.2 Onderzoek van baggerspecie	21	5.3.3 Verontreiniging van de waterbodem	39
4.2.1 Optimalisatie waterbodemonderzoek	21	5.3.4 Baggeren in het kader van nautisch- en/of vaarwegbeheer	40
4.2.2 Waterbodemonderzoek bij B-watgangen	21		

5.4	Bijzondere situaties en specifieke omstandigheden	40
5.4.1	Stedelijk gebied versus landelijk gebied	40
5.4.2	Baggeren in wateren of gebieden met een natuurfunctie	41
5.4.3	Baggerknelpunten	41
5.4.4	Riooloverstorten en baggerspecie	42
5.4.5	Asbest en baggerspecie	43
5.4.6	Explosieven en baggerspecie	43
5.4.7	Cultuurhistorie en baggerspecie	44
5.4.8	Ziekteverwekkers en baggerspecie	44
5.4.9	Afvalstromen en baggerspecie	45
5.5	Baggeren van overige watergangen	46
5.5.1	Algemeen	46
5.5.2	Waterschap als eigenaar van aangrenzend perceel overige watergang	46
5.5.3	Waterschap als beheerder van de bermloten	46
5.5.4	Verontreinigde baggerspecie in B-watergang	46
5.5.5	Diepteschouw	47
5.6	Communicatie rondom baggerspecie	47
5.6.1	Algemeen	47
5.6.2	Onbekendheid met baggeren	47
5.6.3	Fysieke overlast	48
5.6.4	Communicatievormen	48
5.6.5	Overleg met belanghebbende partijen	48
6	MONITORING	49
6.1	Algemeen	49
6.2	Kwantiteit	49
6.3	Kwaliteit	49
6.4	Rapportage	50
	LIJST MET RELEVANTE WET- EN REGELGEVING, BELEID EN ONDERZOEKSRAPPORTEN	51
	LIJST MET BEGRIPPEN	53
	LIJST MET GEBRUIKTE AFKORTINGEN	57
	BIJLAGEN	
Bijlage 1	Algemene gebiedsbeschrijving en beschrijving deelgebieden	58
Bijlage 2	Normstelling en toepassingsmogelijkheden baggerspecie	62
Bijlage 3	Diepteschouw	64
Bijlage 4	Monitoringsplan (samenvatting)	65

1.

INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

Dit Baggerbeleidsplan (BP) beschrijft de strategische beleidslijnen en het operationele beleid voor het baggeren binnen het beheergebied van Waterschap Rivierenland. Uitgangspunt is dat de waterbodem c.q. de baggerspecie niet op zich staat, maar een integraal onderdeel is van het watersysteem volgens de Waterwet. De problematiek van waterbodems is nauw verweven met de algehele problematiek van waterkwantiteit en waterkwaliteit zoals verwoord in het waterbeheerplan van het waterschap.

Het BP geeft inzicht in het spanningsveld waarbinnen de baggeractiviteiten plaatsvinden. Het baggeren op zich is in beginsel redelijk eenvoudig, maar de wet- en regelgeving is omvangrijk. Er zijn talloze in- en externe beleidsregels die invloed hebben op de baggeractiviteiten. Door al deze regels is het baggeren een behoorlijk ingewikkelde aangelegenheid geworden. Het BP brengt de belangrijkste zaken voor het voetlicht. Ook geeft het BP aan hoe Waterschap Rivierenland daar in de praktijk mee omgaat.

Achtergrond

Voorheen werden watergangen vooral ad hoc gebaggerd. Een duidelijke lijn zat er lang niet altijd in. Aan het eind van de vorige eeuw groeide het besef dat het noodzakelijk is meer gestructureerd te baggeren, zeker toen duidelijk werd dat baggeren in Nederland lange tijd te weinig aandacht had gekregen. Door de schaalvergroting in de organisatie van waterschappen in Nederland werd deze noodzaak alleen nog maar groter. Om overzicht te houden op de plaatsen waar gebaggerd moet worden, is planmatig en cyclisch onderhoud nodig.

Daarnaast is een overzicht nodig van wat er allemaal bij baggeren komt kijken om aan de steeds complexere wet- en regelgeving te

voldoen. Nationale wet- en regelgeving biedt tevens ruimte voor een eigen invulling. Dat vraagt beleidslijnen om aan te geven hoe het waterschap met die ruimte omgaat. Het eerste BP (vastgesteld september 2007) heeft hier invulling aan gegeven.

De directe aanleiding voor de opstelling van het eerste BP is de integratie per 1 januari 2005 van Waterschap Rivierenland (ontstaan in 2003) met het Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch en het Hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Alleen het Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch beschikte op dat moment over een vastgesteld baggerbeleidsplan. Het toenmalige Waterschap Rivierenland had geen vastgesteld baggerbeleidsplan. Het Hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden had weliswaar een vastgesteld meerjarenbaggerprogramma (MJB), maar zonder verankering in de meerjarenbegroting.

Het eerste MJB moest geactualiseerd worden naar aanleiding van de inwerkingtreding van het Besluit Bodemkwaliteit (1 januari en 1 juli 2008) en de Waterwet (22 december 2009). Dit nieuwe MJB geeft daar invulling aan.

1.2 VISIE, MISSIE, PRINCIPES WATER- BEHEER WATERSCHAP RIVIERENLAND

Het Waterbeheerplan 2010-2015 is op 30 oktober 2009 door het Algemeen Bestuur vastgesteld. In het Waterbeheerplan staat wat Waterschap Rivierenland de komende zes jaar gaat doen om inwoners van het rivierengebied veiligheid en voldoende schoon en mooi water in sloten en plassen te kunnen blijven bieden. Dit plan verwoordt de visie van het waterschap op het watersysteem, de missie van het waterschap en de belangrijkste principes om de visie en missie concreet te maken. Dit is in grote lijnen het kader voor het tweede MJBP. Daarnaast zijn de hoofdlijnen van het baggerbeleid aangegeven.

De *visie* van het waterschap luidt kortweg dat het watersysteem moet kunnen meeveren met de diverse natuurkrachten waaraan het watersysteem blootstaat. Het watersysteem moet robuust en veerkrachtig zijn vanuit het oogpunt van waterkwaliteit én waterkwaliteit. Dat heeft te maken met de omvang en de (meer natuurlijke) inrichting van het watersysteem. In de visie van het waterschap wordt er meer ruimte gemaakt voor water en wordt water meer sturend bij de ontwikkeling van plannen. Het waterschap wil dit realiseren door als deskundige en betrouwbare partner samen op te trekken met andere partners, zoals gemeenten. Het waterschap zoekt de samenwerking niet alleen op het terrein van watersystemen maar ook bij de thema's veiligheid en de waterketen. Wat betreft waterveiligheid is het voorkomen van overstromingen een belangrijk onderwerp in Rivierenland, onder meer in het licht van klimaatverandering. Door een gebiedsgerichte uitvoering in de planvorming en uitvoering willen we projecten binnen een gebied zo goed mogelijk op elkaar afstemmen. We letten daarbij ook op andere waarden, zoals beleving en cultuurhistorie.

De *missie* van het waterschap luidt: 'Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk voor en werkt voortvarend aan een duurzaam waterbeheer voor een veilig en leefbaar rivierenland'.

Duurzaam betekent hierbij 'voor nu en voor later problemen bij de basis en op een integrale wijze aanpakken'. Het waterschap wil als slagvaardige uitvoeringsorganisatie daadwerkelijk een betere leefomgeving realiseren.

De *hoofdlijn* van beleid uit het Waterbeheerplan 2010-2015 is dat in de planperiode het waterschap doorgaat met de uitvoering van het MJBP. Belangrijke uitgangspunten van het MJBP zijn: het

inlopen van de achterstand in baggeractiviteiten, het wegwerken van 'niet-verspreidbare baggerspecie' en het op orde houden van de gebieden die dat nu al zijn. Gekozen is voor een baggercyclus van vijftien jaar voor het gehele beheergebied, met uitzondering van het deelgebied Alm en Biesbosch. In het deelgebied Alm en Biesbosch geldt een baggercyclus van twaalf jaar.

MJBP en waterkwaliteit

Onder de Waterwet is het waterbodembeheer gereguleerd vanuit het watersysteembeheer. De waterbodem wordt in dit kader gezien als een integraal onderdeel van het watersysteem. De kwaliteit van de waterbodem is daarmee geen zelfstandig doel meer zoals onder de Wet Bodembescherming het geval was. Naast waterkwaliteitsdoelen bepalen ook de waterkwaliteitsdoelen in het oppervlaktewater of er vaker of extra gebaggerd moet worden.

Voor de beoordeling van de invloed van stoffen uit de waterbodem op de waterkwaliteit is op landelijk niveau een handreiking beoordeling waterbodems in ontwikkeling. Waterschap Rivierenland zal deze toets toepassen bij de analyse van de waterkwaliteitsknelpunten in 2012/2013, zodat met ingang van het nieuwe waterbeheerplan (2016-2021) een meer integrale afweging van de baggeraanpak, inclusief planning, mogelijk is. Kennis over de invloed van bagger op de ecologische kwaliteit die de komende jaren wordt ontwikkeld (o.a. in het project Baggernut) zal deel gaan uitmaken van de integrale afweging.

MJBP en KRW

In het Rivierengebied worden 31 KRW-waterlichamen onderscheiden die van belang zijn voor rapportage voor de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Dit zijn de grotere wateren in het beheergebied. De baggerwerkzaamheden in deze waterlichamen zijn maatregelen in het kader van de KRW (zie bijlage 5 Waterbeheerplan). Uitvoering van deze baggerwerken dient in 2015 afgerond te zijn.

1.3 REIKWIJDTE VAN HET BAGGERBELEIDSPLAN

Dit baggerbeleidsplan is opgesteld voor alle watergangen die het waterschap onderhoudt. Het betreft de baggeractiviteiten in de A-watergangen en de weg- en dijksloten die het waterschap in beheer en onderhoud heeft. Daarnaast heeft dit plan betrekking op baggeractiviteiten in watergangen waarvoor derden onderhoudsplichtig zijn.

1.4 DOELGROEP, STATUS EN EVALUATIE

Het tweede MJBP richt zich in eerste instantie op de interne organisatie van het waterschap: bestuurders, projectleiders/medewerkers van baggerprojecten en andere belanghebbenden binnen de organisatie. Daarnaast is het MJBP bedoeld voor organisaties en particulieren die op welke manier dan ook met de baggeractiviteiten van het waterschap te maken hebben.

Het MJBP geeft aan waarom het waterschap waar en wanneer baggert, wat daar bij komt kijken en hoe het daarmee omgaat. Het MJBP bevat daarnaast voor andere onderhoudsplichtigen een richtlijn voor het baggeren.

Het BP vormt samen met het UP het MJBP. Het UP bevat de programmering van baggerwerken met een indeling in baggergebieden. Het BP beschrijft de beleids- en uitvoeringslijnen. Deze zijn niet los van elkaar te zien, maar kunnen wel los van elkaar worden gelezen en ook los van elkaar worden gewijzigd als daar aanleiding toe is. Zo kan het voorkomen dat de wetgeving wijzigt, waardoor het BP moet worden gewijzigd zonder dat dat direct consequenties heeft voor het UP. Andersom kan blijken dat de aannames in het UP moeten worden bijgesteld, waardoor de programmering wijzigt zonder dat dit consequenties heeft voor de beleids- en uitvoeringslijnen in het BP.

Het BP heeft een looptijd van zes jaar. Tussentijds vindt evaluatie van de beleids- en uitvoeringslijnen plaats. Dat is nodig om het plan actueel te houden voor wat betreft de vigerende wet- en regelgeving en de uitvoeringspraktijk. Het is niet wenselijk de baggeractiviteiten anders uit te voeren dan beschreven in het MJBP. In principe vindt aanpassing van het MJBP plaats na drie jaar voor het UP en zes jaar voor het BP. Indien nodig of wenselijk worden in een aparte notitie aanpassingen of aanvullingen op het MJBP doorgevoerd. Een dergelijke notitie, vast te stellen door het bestuur van het waterschap, vormt een volwaardig onderdeel van het MJBP. Bij ingrijpende wijzigingen kan hier van af worden geweken.

Wijzigingen op de hoofdlijnen van het waterbodembeleid worden tevens doorgevoerd in nieuwe versies van het waterbeheerplan van het waterschap. Eind 2009 is het nieuwe waterbeheerplan van het waterschap vastgesteld.

De waterbodem c.q. de baggerspecie vormt een integraal onderdeel van het watersysteem.

1.5 LEESWIJZER

- Hoofdstuk 2 geeft een schets van de baggerproblematiek. Waar hebben we het precies over? Hoe is de ontwikkeling tot op heden geweest?
- In hoofdstuk 3 wordt de belangrijkste wet- en regelgeving samengevat. De invloedrijkste thema's zijn gerangschikt. Per thema is de invloed op het baggeren aangegeven. Ook zijn de belangrijkste interne raakvlakken met bagger verwoord.
- De hoofdstukken 4 en 5 beschrijven respectievelijk het strategische en operationele beleid met betrekking tot baggeren. Het strategische beleid bevat de beleidslijnen voor baggeren en is koersbepalend. Het operationele beleid bevat de uitvoeringslijnen.
- Hoofdstuk 6 ten slotte is gewijd aan monitoring.
- De verwijzingen naar wetten, regelingen, andere beleidsplannen en notities zijn in de lijst met referenties opgenomen. De lijst bevat ook een overzicht van begrippen en afkortingen.

2.

SCHETS VAN DE BAGGERPROBLEMATIEK

2.1 ALGEMEEN

Het beheergebied van Waterschap Rivierenland is langgerekt: van Kinderdijk tot de Duitse grens, ingesloten tussen de grote rivieren de Rijn/Lek en de Maas en doorsneden door de Waal/Merwede. Het beheergebied heeft een oppervlakte van ruim 200.000 ha en een voor Nederlandse begrippen erg groot stelsel van watergangen. Het gehele gebied valt binnen het stroomgebied Rijn-West.

Het beheergebied van Waterschap Rivierenland heeft zeven deelstroomgebieden: Betuwe, Groesbeek en Ooijpolder, Land van Maas en Waal, Bommelerwaard, Beneden-Linge, Alm en Biesbosch en de Alblasserwaard. De Lingepanden worden apart beschouwd. Al deze gebieden hebben hun eigen karakteristiek en historie wat betreft baggeren.

In de volgende paragrafen worden de verschillende aspecten van de baggeraanpak geschetst die van toepassing zijn in het hele beheergebied.

2.2 BAGGERANALYSE

De watergangen in het beheergebied moeten op diepte worden gehouden om de aan- en afvoer van water te waarborgen en het gewenste waterpeil te handhaven. Het peil zorgt ervoor dat de drooglegging van de percelen die op deze watergangen afwateren in stand blijft. De drooglegging is gekoppeld aan onder meer grondsoort en grondgebruik. Hiervoor gelden standaardwaarden die landelijk worden gebuikt bij het vaststellen van peilen. Het is zaak deze vastgestelde peilen binnen de afgesproken marges te handhaven, omdat er anders schade op kan treden aan bijvoorbeeld gewassen of gebouwen.

Als er onvoldoende wordt gebaggerd kunnen zich diverse problemen binnen het watersysteem voordoen, zoals:

- de waterkwaliteit komt in het geding, omdat de baggerspecie of de geringere waterdiepte invloed heeft op de chemische kwaliteit en het zuurstofgehalte van het water en op waterplanten en dieren;
- de oppervlaktewaterpeilen moeten boven de vastgestelde zomerpeilen worden gezet om aan de watervraag te kunnen voldoen;
- stuwen die berekend zijn op een goed functionerend watersysteem moeten tijdelijk worden aangepast om het waterpeil te kunnen handhaven;
- het oppervlaktewater bereikt bij natte weersomstandigheden het maaiveld. Percelen komen blank te staan, omdat het huidige systeem onvoldoende capaciteit heeft om het water op tijd af te kunnen voeren;
- maaierwerkzaamheden worden bemoeilijkt, omdat er onvoldoende waterdiepte is om met maaiboten te kunnen varen;
- duikers zitten snel vol met baggerspecie en moeten jaarlijks worden gereinigd.

Om te voorkomen dat bagger in de watergangen tot problemen leidt zoals hiervoor genoemd, moet bagger tijdig worden verwijderd. Het ideaalbeeld is dat de watergangen per gebied in een vaste cyclus worden gebaggerd, zodat er geen achterstallig onderhoud kan ontstaan.

Tijdig baggeren zorgt ervoor dat de watergang mooi en gezond blijft.

Het is daarom gerechtvaardigd regelmatig en planmatig te baggeren. Het waterschap is als beheerder van de watergangen hiervoor primair verantwoordelijk en geeft vanuit die verantwoordelijkheid prioriteit aan het goed onderhouden van het watersysteem. In 2005 is daarom besloten jaarlijks diverse baggergebieden aan te pakken. De belangrijkste criteria voor prioritering zijn het inlopen van achterstand, het verwijderen van verontreinigde baggerspecie en dat gebieden die qua onderhoud nu op orde zijn dat ook blijven.

Elk baggergebied in de Alblasserwaard, Bommelerwaard, Beneden-Linge, Betuwe en Groot Maas en Waal komt eens in de vijftien jaar aan de beurt. In het Brabantse deel van het beheergebied (Alm en Biesbosch) is de baggercyclus eens in de twaalf jaar. Gestreefd wordt om deze planning zo veel mogelijk vast te houden. Er bestaat enige ruimte om watergangen of gebieden in de planning naar voren te halen/te vertragen, mocht dat vanuit het oogpunt van bijvoorbeeld het meekoppelen met realisatie van andere doelen efficiënt zijn. De volledige programmering en indeling in baggergebieden is opgenomen in het geactualiseerde Uitvoeringsprogramma 2006-2020 (UP).

Vanuit de Waterwet wordt tegenwoordig gevraagd een integrale afweging te maken binnen het watersysteem, waarvan de waterbodem onderdeel van is. De komende jaren is extra kennis nodig om dit verder te onderzoeken.

2.3 BAGGER IN SOORTEN

Deze paragraaf geeft vanuit verschillende invalshoeken een beschrijving van bagger. Het kader 'Definitie van bagger?' geeft daarnaast een uitleg over de definitie van bagger met een nadere toelichting.

2.3.1 Vormen van bagger

Baggeren is in de meeste gevallen nodig voor het reguliere onderhoud van het watersysteem. De onderhoudsmaten liggen vast in de legger van het waterschap. Er zijn drie vormen van bagger:

1. Kwantiteitsbagger

Baggerspecie in het kader van het reguliere onderhoud voor de aan- en afvoer van water op basis van de vereiste afmetingen vastgesteld in de legger wateren.

2. Kwaliteitsbagger

Baggerspecie die primair wordt verwijderd voor het verbeteren van de waterkwaliteit en/of de (aquatische) ecologie.

3. Nautische bagger

Baggerspecie die zich in vaarwegen bevindt binnen het vaarprofiel en ten behoeve van de scheepvaart moet worden verwijderd. Het nautisch profiel is verwerkt in het leggerprofiel.

Het argument om dit onderscheid te maken is financieel van aard. Er bestaan verschillende budgetten. Dat kan binnen het waterschap zijn, als bij regulier onderhoud extra waterdiepte wordt gecreëerd in een watergang voor het verbeteren van de waterkwaliteit, maar ook daarbuiten.

Er zijn geen wettelijke redenen om het bovengenoemde onderscheid te maken. De Memorie van Toelichting op de Waterwet geeft als voorbeelden van reguliere onderhoudswerkzaamheden onder meer 'het uitvoeren van onderhoudsbaggerwerkzaamheden om wateren op de vereiste leggerdiepte te houden of ter verbetering van de water(bodem)kwaliteit'. Baggeren vanwege nautische redenen is redelijkerwijs ook tot deze reguliere onderhoudswerkzaamheden te rekenen.

Na een hevige bui kan een perceel soms blank komen te staan.

Waar mogelijk wordt verspreidbare baggerspecie op de kant verwerkt.

2.3.2 Fysische en milieuhygiënische kwaliteit

Naast het onderscheid in diverse baggertypen is onderscheid te maken op grond van de fysische en milieuhygiënische kwaliteit.

Waterschap Rivierenland heeft alle mogelijke fysische kwaliteiten van baggerspecie binnen het beheergebied: venig, kleilig en zandig. Bagger in veenweidegebied is heel anders dan in komkleigebieden of beekdalen. In de Alblasserwaard is de grondslag venig en de bagger ook. Rondom Groesbeek is de grondslag zandig en komen beekdalen voor. De baggerspecie in die regio is dus ook zandig en met name te vinden benedenstrooms in de watergangen. In het overgrote deel van het werkgebied van Waterschap Rivierenland is de grondslag echter kleilig. Datzelfde geldt voor de baggerspecie.

De hergebruikswaarde van de bagger is afhankelijk van de fysische kwaliteit. Schone, zandige specie heeft relatief grote marktwaarde, venige en kleilige specie nauwelijks. Vanwege de bodemdaling en de geringe drooglegging in de Alblasserwaard, en gedeeltelijk ook in de Vijfheerenlanden, is de venige baggerspecie in dit gebied echter toch van waarde als ophoogmateriaal van de percelen. In de kleigebieden is bodemdaling geen issue en is ophoging van percelen met baggerspecie dan ook niet nodig.

De grondslag heeft eveneens gevolgen voor de wijze van baggeren. In het Land van Heusden en Altena is baggeren relatief eenvoudig. De grond is stevig en de percelen zijn groot en goed toegankelijk. Onderhoudsmachines kunnen over het algemeen zonder moeite

bij de watergangen komen. In het veenweidegebied zijn de percelen juist smal en worden er snel sporen gereden in het grasland. Onder drassige omstandigheden is onderhoud hier moeilijker. De kaarten 1 en 3 van het Waterbeheerplan 2010-2015 geven respectievelijk de bodem en het huidige landgebruik binnen het gebied weer.

Ook wat betreft de milieuhygiënische kwaliteit van de bagger heeft het waterschap met alle gradaties te maken. De mate van verontreiniging bepaalt in grote lijnen de afzetmogelijkheden van de baggerspecie. Schone baggerspecie kan overal worden toegepast. Baggerspecie is schoon als uit onderzoek blijkt dat er geen stoffen in voorkomen met een concentratie boven de achtergrondwaarde van de gemiddelde Nederlandse bodem (AW2000). Licht verontreinigde baggerspecie kan nog vrij eenvoudig worden toegepast. Deze baggerspecie wordt ook wel verspreidbare baggerspecie genoemd en kan bij het reguliere onderhoud binnen de regels van de ontvangstplicht op de kant worden gezet. Voor baggerspecie die matig tot sterk verontreinigd is, geldt die mogelijkheid niet. Hiervoor moet een alternatieve toepassing c.q. afzetlocatie worden gevonden.

De mate van verontreiniging bepaalt onder meer de inzet van personeel, de te nemen maatregelen en de overlast voor de omgeving. En niet te vergeten de kosten. Het zal duidelijk zijn dat schone (licht verontreinigde) baggerspecie op de kant zetten aanzienlijk minder inspanning kost en dus goedkoper is dan de afvoer van verontreinigde baggerspecie naar een stortlocatie.

DEFINITIE VAN BAGGER

De definitie van grond en baggerspecie volgens het Besluit Bodemkwaliteit:

GROND: vast materiaal dat bestaat uit minerale delen met een maximale korrelgrootte van 2 millimeter en organische stof in een verhouding en met een structuur zoals deze in de bodem van nature worden aangetroffen, alsmede van nature in de bodem voorkomende schelpen en grind met een korrelgrootte van 2 tot 63 millimeter.

BAGGERSPECIE: materiaal, vrijgekomen via het oppervlaktewater of de voor dat water bestemde ruimte, dat bestaat uit minerale delen met een maximale korrelgrootte van 2 millimeter en organische stof in een verhouding en met een structuur zoals deze in de bodem van nature worden aangetroffen, alsmede van nature in de bodem voorkomende schelpen en grind met een korrelgrootte van 2 tot 63 millimeter.

Bagger is dus eigenlijk gewoon grond, maar dan op de plek waar normaal water is of komt. Het wordt niet expliciet als vast materiaal benoemd. De omschrijving in de wet is een beetje omslachtig. Dat komt omdat voor de rijkswateren de uiterwaarden ook binnen de definitie moeten passen. De uiterwaardgronden maken namelijk integraal onderdeel uit van het watersysteem en vallen volledig onder het regime van de

Waterwet. De definitie is daarom wat ingewikkelder dan op het eerste gezicht noodzakelijk lijkt. Bagger simpelweg benoemen als slib dat zich in watergangen ophoopt, dekt de lading in grote lijnen ook, maar formeel-juridisch missen we dan iets. Omdat in het regionale water-systeem ook droogvallende sloten voorkomen, is de wettelijke definitie zo gek nog niet.

Bagger en waterbodem

Volgens de definitie is er geen verschil tussen bagger en waterbodem. Volgens goed waterschapsgebruik wordt met waterbodem de vaste bodem bedoeld en met bagger het materiaal dat in de loop der jaren aanwast, waardoor de watergang verstopt dreigt te raken. Bagger is vaak een stuk slibbiger dan de waterbodem, omdat gronddeeltjes vermengd worden met organisch materiaal, zoals bladeren. Maar voor de definitie maakt het geen verschil.

Het is dan ook goed te realiseren wat wordt bedoeld met de term baggeren. In waterschapsland wordt daar in de regel mee bedoeld het verwijderen van bagger uit de sloot. Als de vaste bodem wordt verwijderd hebben waterschappers het niet meer over baggeren, maar over vergraven. Dat heeft een juridische basis, namelijk de legger, waarin de afmetingen van watergangen zijn opgenomen. Bovendien mag alleen onderhoudsspecie op de kant worden verspreid. Formeel valt de vergraven waterbodem daar niet onder.

2.4 GESCHIEDENIS VAN HET BAGGEREN

Hoe zijn we gekomen op het punt waar we nu staan wat betreft baggeren? Waarom baggeren we zoals we baggeren? Er zijn diverse interessante vragen te stellen over de geschiedenis van het baggeren. In deze paragraaf staan we daar kort bij stil met een beschrijving in vogelvlucht van de (geomorfologische) ontstaansgeschiedenis van het beheergebied en de geschiedenis van het baggeren in Nederland.

2.4.1 Ontstaansgeschiedenis

Het Rivierengebied is lang geleden ontstaan, grotendeels door natuurlijke processen. De grote rivieren en de kleinere regionale rivieren hebben in dit wordingsproces een belangrijke rol gespeeld. Er waren geen dijken, zodat de stromen regelmatig buiten hun oevers konden treden en een andere bedding zochten. Hierdoor ontstonden afzettingen van zand, klei en veen. Op de hogere punten bleef met name zand achter. De kleinste deeltjes werden

het verst meegevoerd door het water; die kunnen pas bezinken als er nauwelijks nog stroming is. Pal langs de rivier vinden we dan ook de zandige oeverwallen. Op de diepste punten van het land vinden we de komkleigronden. Naar het westen toe was het land zo laag

De Linge speelt een belangrijke rol in het gebied.

dat het in feite een moeras was met hier en daar een stroompje. Hier is een meters dik pakket van afwisselend klei- en veenafzettingen ontstaan op het eerste watervoerend pakket. De oude stroompjes zijn nog goed terug te vinden in het landschap. Denk aan de oude, hoge stroomruggen, zoals de Schoonrewoerdse stroomrug, of een nog bestaand riviertje, zoals de Giessen en de Alblas.

De Alblasserwaard en het Land van Heusden en Altena zijn beide overgangsgebied tussen het Rivierengebied en de westelijke zeekei. De Biesbosch is grotendeels gevormd door de vroegere overstromingen van de zee. In dit gebied zijn nog diverse kreekrestanten in de polders zichtbaar. Verder zijn er nog de zandige ophopingen die vaak midden in het klei/veenlandschap de kop opsteken, zoals bij het plaatsje Bergharen. Dit zijn rivierduincomplexen (donken) die ontstaan zijn aan het einde van de laatste ijstijd.

Om de rivieren te beteugelen en het land beter droog te houden, werden dijken opgeworpen. In vrijwel het hele gebied is handmatig een waterstelsel aangelegd om het overtollige water af te voeren. Dit water werd en wordt nog steeds op de grote rivieren afgelaten. Van meet af aan was men ervan doordrongen het systeem te onderhouden en op diepte te houden. Dat is niet verwonderlijk, want voor de eigen broodwinning was men afhankelijk van een goed functionerend watersysteem. Slecht onderhoud betekende geen bestaan. Dat is overigens nog steeds zo.

2.4.2 Geschiedenis

Baggeren gebeurde tot niet zo lang geleden vrij eenvoudig. Het was nu eenmaal nodig en de bagger was vruchtbaar voor het land. Dus men haalde de bagger graag uit de sloten om te gebruiken op het land. Gelukkig kan dit voor het overgrote deel van de bagger nog steeds zo, hoewel dat wel stevig binnen kaders is gebracht. Aan het einde van de vorige eeuw, ongeveer vanaf het begin van de jaren tachtig, groeide het besef dat men in het verleden niet altijd zo milieuhygiënisch had gewerkt. Als gevolg hiervan zou ook de baggerspecie in de watergangen verontreinigd kunnen zijn. Dit inzicht leidde tot een nieuwe periode in. De te verwijderen baggerspecie moest, evenals de landbodem, worden onderzocht. Toepassing van baggerspecie op het land werd ineens minder vanzelfsprekend. Door deze ontwikkelingen was baggeren niet meer zo eenvoudig, terwijl de kosten aanzienlijk stegen.

De afgelopen twee decennia is in hoog tempo en zonder al te veel samenhang regelgeving ontwikkeld. Sindsdien zijn de regels continu aangepast, waardoor waterschappen, in afwachting van wat komen zou, vaak pas op de plaats maakten. Er is in het verleden weliswaar regelmatig gebaggerd, maar zonder

de probleempunten mee te nemen. Dit zijn met name de watergangen waarin de baggerspecie verontreinigd is met DDT. Dit bestrijdingsmiddel is breed ingezet in Nederland, vooral in akkerbouw- en fruitteeltgebieden. Het middel is erg persistent; de afbraak in het milieu gaat langzaam. Hoewel sinds 1973 verboden, komen de stof en de afbraakproducten (metabolieten) DDE en DDD nog steeds in het aquatische milieu voor. Voor het waterschap was het de meest kostenverhogende factor voor baggeren. Inmiddels is gebleken dat DDT niet mobiel is en een afbraakproces kent van zo'n 250 jaar, waarbij in de eerste jaren de grootste afbraak plaatsvindt. Daarom is het niet langer de meest bepalende factor voor de verwerking van baggerspecie.

Een probleem van de laatste jaren is de afzet van de bagger. Was het voorheen mogelijk alle bagger op de kant te zetten, toen eenmaal bekend was dat dit niet in alle gevallen uit milieuhygiënisch oogpunt verantwoord was, moesten er alternatieven komen. Dit resulteerde al snel in grote afzetproblemen, die per regio sterk verschilden. In Zuid-Holland, met de grote Rotterdamse haven in de achtertuin, liep men voorop met het ontwikkelen van stortlocaties. Het rijksdepot de Slufter werd voor grote hoeveelheden verontreinigde baggerspecie uit de omgeving de eindbestemming. In de rest van Nederland gingen deze ontwikkelingen minder snel. De stagnatie in baggeractiviteiten was hier mede debet aan. Enkele jaren geleden is na een langdurig proces het depot Kaliwaal geopend. Daarnaast zijn nog enkele initiatieven ontplooid, waaronder het rijksdepot IJsselooog.

Door alle negatieve ontwikkelingen was een achterstand ontstaan in het baggeronderhoud. Niet alleen in de watergangen van de waterschappen, maar met name ook in de gemeentelijke watergangen. Mag baggeren voor een waterschap tot de kernactiviteiten behoren, voor de doorsnee gemeente was het lange tijd een vrij onbekend fenomeen. De laatste jaren is daar een kentering in gekomen. Baggeren heeft landelijk veel aandacht gekregen. Algemeen is onderkend dat er grote achterstanden in het baggeronderhoud zijn ontstaan met grote economische gevolgen. Een werkgroep heeft een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) voor waterbodems uitgevoerd. Mede op grond hiervan zijn afspraken gemaakt tussen gemeenten en waterschappen voor het overdragen van watergangen aan het waterschap om gezamenlijk de achterstand in baggeren in te lopen.

Anno 2010 is baggeren geen apart issue meer: het maakt deel uit van de grote thema's Kaderrichtlijn Water (KRW) en Waterbeheer 21^e eeuw/Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW, zie paragraaf 3.3).

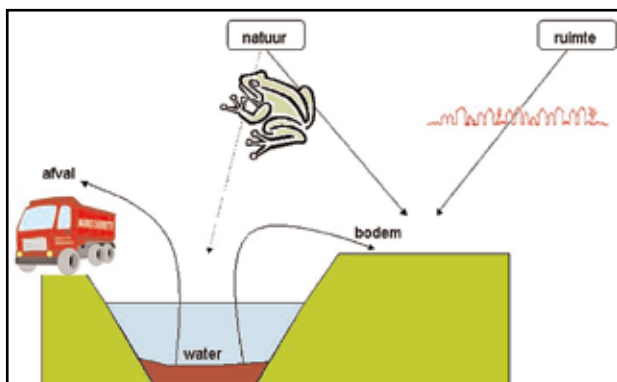
3.

WET- EN REGELGEVING EN BELEID

3.1 ALGEMEEN

De belangrijkste wijzigingen in wet- en regelgeving tussen de vaststelling van het huidige Baggerbeleidsplan 2010 en het vorige is de inwerkingtreding van de Waterwet (december 2009) en het Besluit bodemkwaliteit en Regeling bodemkwaliteit (januari/juli 2008).

Waterbodem en baggeren vallen binnen verschillende wettelijke kaders. De belangrijkste op een rijtje: de waterwetgeving voor de waterbodem binnen het watersysteem, de milieuwetgeving voor het bepalen van de toepassingsmogelijkheden van de bagger uit het watersysteem en de afvalstoffenwetgeving als de bagger niet direct op de kant kan worden gezet, maar moet worden afgevoerd. Daarnaast spelen de natuurwetgeving en ruimtelijke ordening een

Figuur 1. De verschillende invloedssferen van bagger.

rol in de waterbodemproblematiek. Binnen al deze kaders spelen verschillende wetten en regels, die allemaal direct of indirect betrekking hebben op baggeren. De verschillende invloeden op bagger zijn schematisch weergegeven in figuur 1.

De wetgeving voor water en bodem kende de laatste jaren een sterke ontwikkeling. De komende jaren wordt met name gewerkt aan de verdere uitwerking in de vorm van handreikingen en toelichtingen. Evaluatie van het functioneren van het totale nieuwe bodemnormenstelsel wordt meegenomen in de evaluatie van het Besluit bodemkwaliteit in 2011. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (waarin DG Milieu van het vroegere Ministerie van VROM is opgegaan) streeft ernaar uiterlijk in 2012 over een aangepaste normstelling voor barium te beschikken. In zowel het nieuwe waterkader als het nieuwe bodemkader is de waterbodem volwaardig meegenomen en wordt terdege rekening gehouden met de specifieke eigenschappen van de waterbodem en de bagger.

De afvalstoffenwetgeving is begin 2005 nog aangepast, medio 2006 is de Europese Afvalstoffenrichtlijn vernieuwd. De wetgeving op het gebied van natuur en ruimte blijft in ontwikkeling.

Dit hoofdstuk beschrijft de hoofdlijnen van de belangrijkste relevante wet- en regelgeving en beleid. De opzet is thematisch. Achtereenvolgens wordt bagger behandeld in relatie tot water, bodem, afval, natuur en ruimte. Maar eerst wordt nog ingegaan op relevante wetgeving. Bij het behandelen van de diverse aspecten van het baggerbeleid wordt de relevante wet- en regelgeving verder uitgewerkt. Het hoofdstuk sluit af met een beschrijving van de relatie tussen de baggerproblematiek en andere interne beleidsthema's. Een overzicht van alle relevante wet- en regelgeving is in de lijst met referenties opgenomen.

3.2 WATERSCHAPSWET EN WATERWET

De Waterschapswet en de Waterwet zijn beide van invloed op de waterbodembodem. De consequentie van de Waterschapswet is zo ingeburgerd dat men er zelden bij stilstaat en de waarde ervan onderschat. Voor de uitvoering van baggerprojecten zijn beide wetten onmisbaar:

- in de Waterschapswet is geregeld dat een waterschap de bevoegdheid heeft een keur en legger op te stellen. De keur is een verordening met verbods- en gebodsbepalingen; in de legger worden de wateren weergegeven waarop de keurbepalingen van kracht zijn;
- in de Waterwet is de ontvangstplicht voor baggerspecie geregeld in artikel 5.23. De Waterwet regelt ook dat een waterschap profielen moet vaststellen waarin de vereiste afmetingen van een water worden weergegeven.

Dat betekent dat deze wetten de (maatschappelijke) kosten voor baggeren aanzienlijk zouden kunnen stijgen en het niet duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is.

COMMISSIE WATERBEHEER 21^e EEUW

Na een aantal perioden van extreme wateroverlast en extreem watertekort is in 1999 de commissie WB21 ingesteld. De commissie pleitte ervoor water een sturende rol te geven in de ruimtelijke ordening. Het kabinet heeft dit overgenomen. De drie belangrijkste onderdelen:

- stroomgebiedbenadering in waterbeleid;
- watertoets en -paragraaf bij ruimtelijke plannen en procedures;
- de trits 'vasthouden-bergen-afvoeren' is leidend in het waterbeheer.

Het advies heeft geleid tot het NBW. De betrokken overheids-partijen hebben in het NBW afspraken gemaakt over het op orde krijgen van het watersysteem in 2015 en op orde houden richting 2050.

3.3 BAGGER IN WATER

Op Europees niveau is de belangrijkste regelgeving voor waterbodembodem c.q. baggerspecie binnen het watersysteem de KRW. Deze richtlijn heeft als centrale doelstelling een goede toestand van het watersysteem van alle Europese wateren. De KRW is met name gericht op waterkwaliteit, ecologisch en chemisch. De goede toestand moet in 2015 zijn bereikt, met een uitstelmogelijkheid van maximaal twaalf jaar. Dit is een resultaatverplichting. Waterbodembodem is binnen de KRW integraal onderdeel van het watersysteem en tevens potentiële bron van verontreiniging voor het water.

Voor de uitvoering van de KRW is Nederland in verschillende stroomgebieden ingedeeld. Waterschap Rivierenland valt volledig in het stroomgebied Rijn-West.

Nationaal niveau

Op nationaal niveau geldt per 22 december 2009 de Waterwet. De Waterwet stelt integraal waterbeheer centraal op basis van de 'watersysteembenadering'. Deze benadering gaat uit van het geheel van relaties binnen watersystemen. Met de inwerkingtreding van de Waterwet gaat er voor handelingen in of aan de waterbodembodem veel veranderen. De regulering van het beheer van de waterbodembodem wordt namelijk een integraal onderdeel van het watersysteembeheer, net als in de KRW. Waterbodembodembeheer is gericht op het verwezenlijken van de doelstellingen van het waterbeheer zoals genoemd in hoofdstuk 2 van de Waterwet: *'Het voorkomen en waar nodig beperken van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste, in samenhang met de bescherming en de verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen.'*

Een integrale benadering betekent dat handelingen in de waterbodembodem niet meer, zoals eerder gebeurde, op zichzelf worden beschouwd. In plaats daarvan worden deze handelingen gekoppeld aan de te behartigen of nog te behalen kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen in het betreffende gebied. Hierbij kan worden gedacht aan het voorkomen van overstromingen of het beperken van wateroverlast en waterschaarste, maar ook aan natuurontwikkeling of recreatiedoelen. Dit betekent een verandering ten opzichte van de oude aanpak. De bescherming van de milieuhygiënische kwaliteit van de waterbodembodem staat bij ingrepen in de waterbodembodem niet langer centraal, maar is een van de vele doelstellingen geworden. De opgave voor waterbodembodembeheer verschuift hiermee van een sectorale werkwijze naar een stroomgebiedbenadering die een verandering inhoudt voor de aanpak van verontreinigde waterbodembodems. Zo wordt een verontreiniging niet langer beoordeeld en aangepakt via een gevaldefinitie en een beoordeling van ernst en spoedeisendheid, maar in het bredere kader van het verbeteren van de gebiedskwaliteit.

Op nationaal niveau is verder het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW-actueel) van belang. Het NBW is een akkoord tussen de betrokken rijkspartijen en de koepelorganisaties IPO, VNG en UvW. Het NBW vloeit voort uit het advies van de commissie Waterbeheer 21^e eeuw (WB21, zie kader links) en is opgesteld om samen maatregelen te treffen om Nederland

beter te beschermen tegen wateroverlast en watertekort. Het is dus met name gericht op de waterkwantiteitsproblematiek. De organisatie van het NBW en de KRW zijn geïntegreerd in het landelijk bestuurlijk Nationaal Water Overleg (NWO). Binnen deze organisatiestructuur (zie kader rechts) wordt de waterbodem integraal meegenomen als maatregel voor het op orde krijgen en houden van het watersysteem, zowel kwalitatief als kwantitatief.

Provinciaal niveau

Op provinciaal niveau zijn met name de regionale waterplannen (voorheen waterhuishoudingsplannen) van de vier provincies (Gelderland, Noord-Brabant, Utrecht, Zuid-Holland) waar het beheergebied van het waterschap in ligt van belang. Deze vloeien alle voort uit de Waterwet. In de waterplannen en de daarop gebaseerde beleidsplannen en notities ligt de nadruk wat betreft waterbodems enerzijds op het op orde brengen en houden van (de dimensies van) het watersysteem door frequent onderhoud en anderzijds het herstellen en in stand houden van het aquatische ecosysteem door (onder meer) het saneren van verontreinigde waterbodems. Daarnaast is het bevaarbaar houden van vaarwegen belangrijk.

Gemeentelijk niveau

Gemeenten hebben over het algemeen geen apart baggerbeleid voor watergangen. Niettemin heeft baggeren de afgelopen jaren ook bij gemeenten een belangrijke impuls gekregen. Baggeren heeft landelijk veelvuldig in de belangstelling gestaan. Als gevolg daarvan zijn landelijke subsidies voor baggeren in het leven geroepen. Gemeenten kennen geen wettelijk (stedelijk) waterplan, maar kunnen waterzaken vastleggen in bestaande wettelijke plannen, zoals het (verbreed) gemeentelijk rioleringsplan (GRP) en het bestemmingsplan. Gemeenten kunnen natuurlijk wel samen met het waterschap op vrijwillige basis een stedelijk waterplan opstellen. Dit is echter niet wettelijk vereist.

Daarnaast kent de Waterwet het systeem van de watervergunning. De Wvo-vergunning voor bijvoorbeeld lozingen vanuit gemeentelijke rioolstelsels (vuilwaterstelsels) op het oppervlaktewater (zoals riooloverstorten) is met de invoering van de Waterwet vervallen en valt tijdelijk onder het Lozingenbesluit Wvo huishoudelijk alvalwater. Dit is het geval totdat de algemene regels geformuleerd in het ontwerp Besluit lozen buiten inrichtingen (AMvB) in werking treden. De verwachting is dat dit 1 januari 2011 zijn beslag krijgt.

Met het wegvallen van een vergunningsplicht treedt een belangrijke wijziging op in de samenwerkingsrelatie tussen de

LANDELIJKE ORGANISATIESTRUCTUUR WATER

Om de uitvoering van KRW en NBW te coördineren, is de Regiekolom Water ingericht. Deze bestaat uit het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW), de Regiegroep Water, het voorbereidende agendaoverleg en de clusters met onderliggende werkgroepen. Het cluster Waterbodems brengt het beleidsveld waterbodems onder de aandacht van het LBOW. Het nut en de noodzaak van baggeren, het bestemmen van de bagger, monitoring en informatievoorziening, wet- en regelgeving, internationaal beleid en communicatie zijn de belangrijkste onderwerpen in dit cluster.

Parallel aan de Regiekolom Water is op stroomgebiedniveau een regionale kolom ingericht. Bestuurlijke zaken op (deel) stroomgebiedsniveau worden afgehandeld in het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO). Dit wordt voorbereid in het Regionaal Ambtelijk Overleg (RAO), dat wordt gevoed door regionale werkgroepen.

Per 1 januari 2009 is de overlegstructuur veranderd: het LBOW-overleg is overgegaan in een waterbreed 'nationaal wateroverleg', het NWO.

gemeente en de waterbeheerder. De nieuwe insteek, zoals ook eerder in het NBW is vastgelegd, is samenwerken op basis van afspraken in plaats van op basis van vergunningvoorschriften. De vorm van afstemming en het maken van afspraken is vrij. In de praktijk zullen afspraken worden gemaakt in een (regionaal) bestuursakkoord, stedelijk waterplan, GRP en afvalwaterakkoorden. Samen met het Rijk werken de VNG en de UvW aan een praktische handreiking voor waterschappen en gemeenten, waarbij samenwerken op basis van afspraken centraal staat. Zowel het proces als de inhoud komen aan de orde. De verwachting is dat de handreiking in 2010 wordt uitgebracht.

Als laatste is er de verschuiving van bevoegdheid voor waterbodems van de gemeente naar de waterbeheerder voor de zogenaamde directe gemeenten (bevoegd gezag Wet Bodembescherming). Dit is het gevolg van de opname van een waterbodemparagraaf in de Waterwet.

De provincies stimuleren het hergebruik van baggerspecie in de regio. De voorkeur blijft direct op de kant zetten.

3.4 BAGGER ALS BODEM

In Europa wordt gewerkt aan een kaderrichtlijn voor bodem. Deze richtlijn betekent voor veel landen in Europa een mogelijkheid om de bodem beter te gaan beheren en beschermen. Voor Nederland zou deze richtlijn een stap terug zijn in de ontwikkeling van functiegerichte bodembescherming en raakt het de bestemmingenproblematiek van baggerspecie. Het risico bestaat dat waterbodems zowel onder de KRW als de kaderrichtlijn bodem gaan vallen. Dit is ongewenst om voortvarend te blijven baggeren en achterstanden weg te werken. Het aantal regels waaraan voldaan moet worden neemt toe.

BELANGRIJKE KENMERKEN VAN HET BBK:

- de regels uit het Bouwstoffenbesluit (Bsb) zijn onderdeel van het nieuwe besluit. Nieuwe regels over bouwstoffen zijn per 1 juli 2008 in werking getreden;
- de kwaliteitseisen voor adviesbureaus, laboratoria en aannemers (bodemintermediairs) maken vanaf 1 januari 2008 deel uit van het Besluit bodemkwaliteit. De regels voor kwaliteitsborging (kwalibo) veranderen niet;
- het besluit bevat nieuwe regels voor grond en baggerspecie in oppervlaktewater.

Op landelijk niveau waren met name de Wbb en de Wet milieubeheer (Wm) van belang. Vanuit deze wetgeving zijn diverse besluiten en regelingen ontwikkeld om de toepassing te regelen van de baggerspecie die vrijkomt bij het baggeren van een watergang. Het Bouwstoffenbesluit (Bsb) is het belangrijkste besluit geweest. Het hele stelsel van het Bsb had als doel een modus te vinden tussen zo veel mogelijk hergebruik en toepassing van grond en bouwstoffen enerzijds en bescherming van de bodem en het milieu anderzijds. De afgelopen twee decennia is het stelsel zo uitgebreid, ingewikkeld en onoverzichtelijk geworden dat

besloten is de landelijke wetgeving op dit gebied fundamenteel te herzien en samen te voegen tot één besluit: het Besluit bodemkwaliteit (Bbk) met de bijbehorende uitvoeringsregeling Regeling bodemkwaliteit (Rbk). Het Bouwstoffenbesluit is per 1 juli 2008 vervallen.

WATERWET

De Waterwet (Ww) die op 22 december 2009 in werking is getreden brengt acht bestaande wetten voor het waterbeheer (oppervlaktewater en grondwater) samen en verbetert de samenhang tussen het waterbeleid en ruimtelijke ordening. De verantwoordelijkheden voor het waterbeheer worden grotendeels bij de waterbeheerder gelegd. De huidige Wbb-gelden voor het saneren van waterbodems komen daarmee te vervallen.

Waterbodem wordt binnen de Ww als integraal onderdeel van het watersysteem gezien. Baggeren is per slot van rekening in de eerste plaats bedoeld voor het op orde brengen en houden van het watersysteem, ook in het geval van saneren.

Besluit bodemkwaliteit

De inwerkingtreding van het Besluit bodemkwaliteit is gefaseerd verlopen: vanaf 1 januari 2008 voor het toepassen van grond en baggerspecie in oppervlaktewater, vanaf 1 juli 2008 voor het toepassen van grond en baggerspecie op landbodems en voor het toepassen van bouwstoffen op of in de bodem en in het oppervlaktewater. De regels voor de kwaliteit van uitvoering zijn al eerder, namelijk per 1 oktober 2006, voor een aantal werkzaamheden gefaseerd in werking getreden. Dit besluit moet een goed gebruik en goede bescherming van de bodem vergemakkelijken. Het heeft tot doel de bodem beter te beschermen en meer ruimte te bieden voor nieuwe bouwprojecten, zoals woningen en wegen. Daarnaast geeft het besluit gemeenten, provincies en waterschappen meer verantwoordelijkheid om de bodem te beheren, waarbij duurzaamheid centraal staat. Het Bbk is nu het belangrijkste kader voor de toepassing van grond en baggerspecie. Dit heeft onder meer voor de oude klasse-indeling vergaande consequenties. Hiermee is een verruiming van de interpretatie van de wet- en regelgeving tot dan toe geldend en is er meer ruimte voor de verspreiding van baggerspecie.

Nieuw kader voor waterbodembeheer

Daarnaast viel, tot de inwerkingtreding van de Waterwet het saneren van waterbodem onder de Wet bodembescherming (Wbb). Inmiddels maakt dat deel uit van de nieuwe Waterwet. Waterbodems zijn overgeheveld van de Wbb naar de Waterwet,

omdat het type verontreiniging van een waterbodembodem verschilt van dat van de landbodembodem. Waterbodembodems zijn veelal diffuus verontreinigd en onderhevig aan zogenoemde ‘herverontreiniging’. Bovendien vormt de waterbodembodem een integraal onderdeel van het watersysteem en valt de waterbodembodem logischerwijs onder de Waterwet. Daarnaast speelt ook een rol dat de drijvende kracht voor de aanpak van waterbodembodems onderhoud en herinrichting is en niet milieuhygiënisch herstel. Een vierde argument is dat het saneren van de waterbodembodem vrijwel altijd door de beheerder wordt uitgevoerd, terwijl landbodembodems veelal door derden worden gesaneerd.

Toetsingskader kwaliteit waterbodembodems

Uitgangspunt van het toetsingskader waterbodembodems onder de Waterwet is de gewenste gebiedskwaliteit. Gebiedskwaliteit is een breed begrip. Het omvat de chemische kwaliteit van water en bodem, en de ecologische kwaliteit van het watersysteem. Ook de kwaliteitselementen in verband met de waterveiligheid en de functies die het watersysteem vervult (bijvoorbeeld de inrichting van de oever, of de diepgang in verband met de scheepvaart) horen erbij. De doelstellingen van de Waterwet zijn uitgewerkt in normen voor veiligheid, waterkwantiteit, chemische en ecologische kwaliteit en gebruiksfuncties. In een beheerplan van het waterschap is de gewenste gebiedskwaliteit en de maatregelen om deze te bereiken opgenomen. Het toetsingskader waterbodembodems richt zich specifiek op de invloed van de kwaliteitsaspecten van de waterbodembodem op de gebiedskwaliteit. Kwantiteitsaspecten voor de waterbodembodem worden onder de Waterwet geregeld in de legger. Bij kwaliteitsaspecten van de waterbodembodem gaat het om meer dan chemische kwaliteit (d.w.z. toxische stoffen) alleen, ook de ecologische kwaliteit is van belang. Nutriënten zijn elementen die deel uitmaken van de waterbodembodemkwaliteit. Het gaat daarbij om effecten van verontreinigingen.

De provincies stimuleren het hergebruik van vrijkomende baggerspecie, bij voorkeur in de eigen regio. Als dat niet mogelijk is en ook elders geen mogelijkheden zijn voor hergebruik, wordt de baggerspecie gestort. Verwerking van baggerspecie tot nuttige producten is lange tijd een landelijk speerpunt geweest, maar blijkt in de praktijk nauwelijks rendabel. Hierdoor is dit geen beleidsdoel meer. De provincies hebben alle een stimuleringsbeleid voor het zoeken naar milieu- en maatschappelijk verantwoorde alternatieve toepassingen voor baggerspecie. In de Provinciale Milieuverordeningen (Pmv) is het verbod op het toepassen van (licht) verontreinigde grond in waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden opgenomen. In Gelderland en Noord-Brabant is het mogelijk voor de grondwaterbeschermingsgebieden ontheffing aan te vragen. Zie ook kaart 18 van het Waterbeheerplan 2010-2015 voor beschermde gebieden voor drinkwater.

Gemeenten blijven bevoegd gezag voor de toepassingen van grond en baggerspecie conform het Bbk op landbodembodem. Veel gemeenten hebben dit ondergebracht in een gezamenlijke milieudienst. Schone grond mag in principe altijd worden toegepast. Hiervoor is een ‘schone-grondverklaring’ nodig. Als de grond niet schoon is, mag het binnen Bbk-voorwaarden in een werk worden toegepast. Daarnaast heeft elke gemeente de mogelijkheid actief bodembeheer te ontwikkelen. Dat wil zeggen dat toepassing van grond of (gerijpte) baggerspecie als bodem is toegestaan, mits de ondergrond van gelijkwaardige kwaliteit is of minder schoon. Daarvoor is een vastgesteld bodembeheerplan (Bbp) een vereiste met daaraan gekoppeld een bodemkwaliteitskaart (Bkk). Al deze aspecten zijn samengevoegd in het Bbk.

Figuur 1 Normstelling voor toepassen van grond en baggerspecie op of in de bodem in het generieke (boven) en gebiedsspecifieke (onder) kader.

Alle flora en fauna zijn naar mate van zeldzaamheid en gewenst beschermingsniveau beschreven.

De gemeente heeft daarnaast vanuit de Wm een vergunnende en handhavende taak, bijvoorbeeld als het gaat om baggerdepots voor ontwatering en/of opslag met een verwerkingscapaciteit van minder dan 15.000 ton per jaar. Bij grotere depots is de provincie bevoegd gezag.

3.5 BAGGER ALS AFVAL

Tussen 60 en 70 procent van de afvalwetgeving komt uit Brussel. Er bestaat al geruime tijd een Europese Kaderrichtlijn afvalstoffen (KRA; Richtlijn 75/442/EEG van de Raad van 15 juli 1975). Op 5 april 2006 is deze vernieuwd (Richtlijn 2006/12/EG). Voor het storten van afval is er de EU Richtlijn storten van afvalstoffen (1999/31/EG).

Bagger is afval vanaf het moment dat het wordt verwijderd uit een watergang tot het nuttig wordt toegepast, bijvoorbeeld als bodem. Het overheidsbeleid voor afvalbeheer is gericht op de voorkeursvolgorde preventie - nuttige toepassing - verwijdering, ook wel bekend als de 'Ladder van Lansink'. De nationale bodemwetgeving is eveneens preventief en gericht op nuttige toepassingen. In het Bbk worden alle nuttige toepassingen uitputtend beschreven. Als voor de toepassing van baggerspecie niet wordt voldaan aan een van deze nuttige toepassingen is er sprake van storten. Dan geldt niet het Bbk, maar moet worden voldaan aan de afvalstoffenwetgeving geïntegreerd in de Wm. Storten van baggerspecie is in principe verboden, tenzij het wordt afgevoerd naar een erkende stortplaats, zoals Kaliwaal of de Slufter. In principe geldt voor het tijdelijk opslaan van baggerspecie in depot ook de Wm. Het Bbk biedt onder voorwaarden (zie 4.4.3.) de mogelijkheid tijdelijke opslag van baggerspecie als nuttige toepassing te beschouwen.

De hoofdlijnen van de afvalstoffenwetgeving bepalen (samen met de waterbodembetgeving) in grote lijnen de afzetmogelijkheden voor de baggerspecie. Daarnaast is aan de afvalstoffenwetgeving een landelijk meldsysteem gekoppeld. Om de afvalstromen goed in beeld te hebben is de registratie en het melden van alle afvalstromen vereist. Dit geldt ook voor baggerstromen. Hiertoe is begin 2005 het Besluit melden bedrijfsafvalstoffen en gevaarlijke afvalstoffen met bijbehorende regeling in werking getreden. Een van de belangrijkste aspecten aan het systeem is ketenverantwoordelijkheid ofwel de verantwoordelijkheid van alle betrokkenen voor de gehele keten (zie paragraaf 5.4.9).

Omdat de afvalstoffenwetgeving sterker centraal is geregeld, is dit in de Pmv's sterk gereduceerd. Ook de gemeentelijke Algemene plaatselijke verordening (Apv) is voor baggeren nauwelijks relevant.

3.6 BAGGER EN NATUUR

Bescherming van de natuur en natuurgebieden wordt net als de voorgaande thema's in belangrijke mate vanuit Europa geregeld. Hiervoor is Natura 2000 opgezet. Natura 2000 is een initiatief van de Europese Unie voor het beheer en behoud van de biodiversiteit in Europa en is beter bekend als de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Het bestaat uit een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden binnen Europa. De KRW heeft als een van haar doelstellingen eveneens de ecologische toestand van alle Europese wateren sterk te verbeteren (zie paragraaf 3.2).

In Nederland is de natuurwetgeving verankerd in de Natuurbeschermingswet 1998 (NBWet1998), die op 1 oktober 2005 in werking is getreden. Deze wet regelt de bescherming van gebieden die als beschermd natuurmonument zijn aangewezen. Ook de Nederlandse Natura 2000-gebieden zijn in de NBWet1998 verankerd. Voor activiteiten die mogelijk schadelijk zijn voor deze gebieden is een vergunning vereist. Deze wordt verleend door de betreffende provincie of de minister van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I, het voormalige LNV). Ook voor baggeren kan dit beperkingen tot gevolg hebben, ondanks dat dit een onderhoudstaak betreft.

De provincies hebben hun beleid op het gebied van de (natte) natuurwetgeving verwoord in provinciale waterplannen. Voor de vier provincies waar Waterschap Rivierenland mee te maken heeft, loopt de gebruikte terminologie overigens zeer uiteen. Binnen het waterschap wordt de volgende tweedeling gehanteerd: waternatuur (wateren met een natuurfunctie) en water voor de

landnatuur (natuurgebieden die afhankelijk zijn van een goede waterkwantiteit en -kwaliteit).

De nationale Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is voornamelijk uitgewerkt op provinciaal niveau. In totaal zijn 31 provinciale natte ecologische verbindingen binnen het beheergebied van het waterschap geprojecteerd met een totale lengte van ca. 294 km. Er lopen tevens twee (nationale) robuuste ecologische verbindingzones door het beheergebied. Op kaart 8 en 11 van het Waterbeheerplan 2010-2015 zijn de belangrijkste beschermde watergerelateerde (natuur)gebieden binnen het beheergebied van het waterschap aangegeven. Indien activiteiten nodig zijn die schadelijk kunnen zijn voor deze bijzondere gebieden moet met extra voorzorg worden gehandeld.

Het voorgaande is voornamelijk gericht op de bescherming van natuurgebieden met weinig baggeractiviteiten. Een wet waar het waterschap veelvuldiger mee te maken heeft wat betreft het baggeren is de Flora- en faunawet (Ffw). Deze wet heeft als belangrijke basis de algemene zorgplicht: het uitgangspunt van natuurvriendelijk werken. Tevens beschermt de wet specifieke soorten. Alle flora en fauna zijn naar mate van zeldzaamheid en gewenst beschermingsniveau onderverdeeld in drie tabellen. Tabel 1 bestaat uit algemene soorten. Tabel 2 bevat soorten die zeldzamer zijn en daardoor meer bescherming vereisen. Tabel 3 bevat de meest zeldzame en bedreigde soorten.

De Ffw beschermt de flora en fauna door middel van een ontheffingsstelsel. Bij werkzaamheden geldt minimaal de algemene zorgplicht. Verder dient men te onderzoeken of er beschermde soorten voorkomen. Als er beschermde soorten uit tabel 2 of 3 voorkomen, moet er ontheffing worden aangevraagd voor de werkzaamheden. Hierbij is het nodig compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen aan te geven.

Vrijstelling van ontheffingsplicht is in een aantal situaties mogelijk, mits de werkzaamheden plaatsvinden overeenkomstig een gedragscode die door de minister van LNV is goedgekeurd. De Unie van Waterschappen (UvW) heeft een dergelijke gedragscode opgesteld voor de waterschappen. Deze is op 10 juli 2006 goedgekeurd door de minister van LNV met enkele aanvullende gedragsregels. Waterschap Rivierenland heeft zich op 4 januari 2007 geconformeerd aan deze gedragscode en op basis hiervan werkprotocollen opgesteld. De protocollen die relevant zijn voor het baggerproces zijn te vinden op de website van Waterschap Rivierenland. In 2010 wordt de gedragscode geactualiseerd.

3.7 BAGGER EN RUIMTE

Europa heeft geen specifieke bevoegdheid op het terrein van ruimtelijke ordening. Wel heeft Europees beleid op het terrein van milieu, vervoer en landbouw een directe invloed op de ruimtelijke sector. Ook kan via de directe werking (de inroepbaarheid van Europese regels door particulieren bij de nationale rechter) het Europees recht gevolgen hebben bij het aanvechten van bestemmingsplannen. Goede kennis, tijdige signalering en scanning van Europees beleid met een mogelijke ruimtelijke impact is nodig om tijdig in te kunnen spelen op Europese ontwikkelingen.

De belangrijkste nationale wetgeving op dit gebied is de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro). Op beleidsmatig niveau is er de Nota Ruimte. Daarin heeft het kabinet zijn visie op de ruimtelijke ontwikkeling verwoord. Het motto van de Nota Ruimte is 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. Het ondersteunt gebiedsgerichte ontwikkeling waarin alle betrokken partijen kunnen participeren. Het gemeentelijk bestemmingsplan wordt in dat kader een belangrijk instrument en de rol van de gemeente als bepaler van de indeling van de ruimte neemt toe. Rijk, provincies en gemeenten stellen gezamenlijk een structuurvisie op. Het is een strategisch beleidsdocument over de ruimte, waarvan de beleidsdoelen in het bestemmingsplan moeten worden gerealiseerd.

Voor baggerwerk van het waterschap is de ruimtelijke ontwikkeling op twee fronten van belang. In de eerste plaats direct, omdat bijvoorbeeld voor een weilanddepot vrijstelling van het bestemmingsplan moet worden aangevraagd. In de tweede plaats indirect, omdat het nieuwe bodembeleid zoals verwoord in het Bbk, meer ruimte laat om decentraal maatwerk te leveren. Een gemeente kan de beschikbare ruimte zo indelen dat er meer plaats komt voor het hergebruik van grond en bagger. De verwachting is dat er in de nabije toekomst op het gebied van het gebruik van de ruimte meer afstemming tussen waterschap en gemeenten zal plaatsvinden. Vanuit het Rijk wordt dit gestimuleerd.

De komende jaren wordt er geïnvesteerd in het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Voor stedelijk gebied bestaat al enkele jaren het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV), eerste tijdvak 2000-2004 en tweede tijdvak 2005-2010. Voor het landelijk gebied bestaat een soortgelijke impuls, het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Het ILG is in 2007 gestart als samenwerking tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Gezamenlijk worden onder regie van de provincies projecten opgestart en (deels) gefinancierd met budgetten vanuit het Rijk. Het doel is slagvaardig de ruimtelijke kwaliteit te verhogen door

De maatregelen die voortvloeien uit de KRW en NBW kunnen invloed hebben op de baggeractiviteiten.

flexibel en zonder schotten het budget te kunnen aanwenden ter verbetering van het landelijk gebied. Het Rijk stelt hiervoor doelen op en stemt deze af met de provincies.

In 2010 worden de rijksmiddelen voor bodemsanering in het landelijk gebied opgenomen in het ILG. Wat betreft de middelen voor waterbodemsanering is het streven om de komende vier jaar niets te veranderen ten opzichte van het huidige kader. Er is een rijksbijdrage aan de financiering van de gevallen van verontreiniging die via het overgangsrecht van de Waterwet onder de Wet bodembescherming blijven vallen (de gevallen van verontreiniging die voor inwerkingtreding van de Waterwet zijn aangemerkt als ernstig en spoedeisend). Bij de evaluatie van de wet, die vijf jaar na de inwerkingtreding zal plaatsvinden, zal eveneens de financiering van de regionale waterbodems worden betrokken. Tot 2015 blijft in elk geval hetzelfde budget beschikbaar als onder het oude recht. Binnen Waterschap Rivierenland zijn geen gevallen van waterbodemsanering die op grond van ernst en spoed zijn geschikt.

3.8 INTERN BELEID WATERSCHAP

3.8.1 Waterbeheerplan

Voor baggerprojecten moet naast wet- en regelgeving van buitenaf ook rekening gehouden worden met diverse regelingen, doelstellingen en activiteiten van het waterschap zelf. Deze zijn opgenomen in het waterbeheerplan. Het algemeen bestuur van Waterschap Rivierenland heeft in zijn vergadering van 30 oktober 2009 het Waterbeheerplan 2010-2015 vastgesteld. Dit plan beschrijft hoe de wet- en regelgeving op het gebied van water vertaald wordt naar concrete doelen en maatregelen voor het beheergebied.

Het waterbeleid dat betrekking heeft op baggeren kan worden onderscheiden in aspecten die invloed hebben op het baggeren en aspecten die door het baggeren worden beïnvloed. In de volgende twee paragrafen wordt dit verder uitgewerkt.

3.8.2 Beïnvloeding van baggeractiviteiten

Invloeden door de focus op natuur en waterkwaliteit

De maatregelen die voortvloeien uit de KRW en NBW kunnen invloed hebben op de baggeractiviteiten. Door de aanleg van meer watergangen of de wens van het verdiepen van watergangen kan het baggervolume toenemen. Ook kan de invloed zich uiten in een andere prioritering van de baggeractiviteiten. Voor de KRW is het terugdringen van nutriënten van belang. Dit is overigens geen criterium geweest voor de prioritering van baggergebieden in het UP.

Het waterschap stimuleert akkerrandenbeheer.

Het waterschap wil zich meer richten op natuurvriendelijk onderhoud en natuurvriendelijke maatregelen. Dit heeft consequenties voor de wijze waarop wordt gebaggerd. De al eerder genoemde Flora- en faunawet heeft hierin samen met de KRW een overheersende rol. Kwaliteitsbaggeren, gedifferentieerd baggeren en frequenter baggeren worden gezien als goede maatregelen in het kader van natuurontwikkeling en verbetering van de waterkwaliteit. Dit alles heeft consequenties voor het reguliere baggerwerk.

Een andere maatregel die de komende jaren veelvuldig zal worden toegepast is het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Dit type oevers bemoedigt het onderhoud van de watergang vanaf de kant en het op de kant zetten van baggerspecie.

Invloeden door het tegengaan van verontreinigingen

Waterschap Rivierenland is bevoegd gezag voor de Waterwet en kan naast vergunningverlening beleidsregels stellen voor invloeden op het oppervlaktewater. In dat kader voert het waterschap een emissiebeperkend beleid. Het gaat in dit verband om directe lozingen op het oppervlaktewater zelf. Dit beleid richt zich in het bijzonder op het terugdringen van probleemstoffen die in het beheergebied voorkomen, zoals stikstof, fosfaat, koper, zink en gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast pakt het waterschap (diffuse) lozingen aan. Dit alles wordt gedaan om de waterkwaliteit duurzaam te verbeteren. Door het terugdringen van emissies wordt de kwaliteit van de baggerspecie ook positief beïnvloed en zullen de kosten voor baggeren in de loop der tijd afnemen. Hieronder volgen enkele voorbeelden.

Het waterschap richt zich op het tegengaan van verwaaiing van bestrijdingsmiddelen. Het is positief om verontreiniging van de watergang en de daarin voorkomende baggerspecie tegen te gaan. In sommige gevallen kan dat echter tot ongewenste neveneffecten leiden. In het verleden werd bijvoorbeeld in een ontheffing op basis van de keur geregeld dat bij een boomgaard of fruitteeltperceel een windhaag langs de watergang geplaatst moest worden om verwaaiing van bestrijdingsmiddelen naar de watergang te voorkomen. Deze windhagen, die veelal pal aan het water zijn geplaatst, maken het nu zeer moeilijk de watergangen goed te onderhouden. Bovendien kan de baggerspecie niet meer eenvoudig op de kant worden gezet.

Het waterschap heeft diverse maatregelen beschreven om in samenwerking met gemeenten de vuilemissie uit het rioolstelsel sterk te reduceren. Dit leidt tot een verbetering van de baggerspeciekwaliteit. Een neveneffect van dit rioleringsbeleid is dat op grond van algemene regels voor riooloverstorten voorwaarden gelden voor de lozer. Die kan op basis daarvan worden gesommeerd de watergang op te schonen tot het leggerprofiel.

Het waterschap stimuleert akkerrandenbeheer. Een pilot in Alm en Biesbosch heeft aangetoond dat hierdoor minder meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in een oppervlaktewaterlichaam terecht komen. Dit is positief voor de waterkwaliteit én de baggerkwaliteit. Akkerrandenbeheer bevordert daarnaast de biodiversiteit, terwijl het onderhoud aan de watergangen eenvoudiger is door de teeltvrije strook langs de watergang. Wel moet per situatie worden afgewogen of het verschrallingsregime het toelaat dat de bagger op de strook wordt gezet. Vanaf 2010 stimuleert het waterschap akkerrandenbeheer ook in het Gelderse

deel van het beheergebied. Dit gebeurt in samenwerking met de provincie Gelderland.

Invloeden door ruimtelijk/stedelijke ontwikkelingen

Voor (nieuw) stedelijk gebied is de watertoets van kracht. Het is de bedoeling dat bij bouwplannen en ruimtelijke plannen rekening wordt gehouden met de wensen van de waterbeheerder. Daarnaast is het beleid dat alle nieuwe watergangen in stedelijk gebied de A-status krijgen. Momenteel wordt nagedacht over een herijking van dit beleid. Ook wordt nagedacht over de vraag of een gedifferentieerde aanpak (net zoals in het landelijk gebied) beter is. Het waterschap stimuleert tevens de vergroting van het oppervlaktewater binnen bestaand stedelijk gebied. Hiervoor worden afspraken gemaakt in stedelijke waterplannen.

Waterschap en gemeenten treffen elkaar daarnaast in het overnametraject stedelijk water. Het waterschap stelt als voorwaarde dat de watergangen vrij van bagger worden opgeleverd. Na de overname heeft het waterschap de taak deze watergangen te beheren en te onderhouden. Dit gegeven heeft gevolgen voor de tweede cyclus van het UP. Het aantal te onderhouden kilometers A-watergang wordt hiermee groter. De ontvangstplicht blijft overigens bij de aangelanden. Meestal is dit de gemeente.

Ruimtelijke ontwikkelingen resulteren in een toename van het aantal (moeilijk) te baggeren watergangen. Extra aandacht vraagt dan ook de bestemming van vrijkomende bagger in het stedelijk gebied. Hoe meer landelijk gebied plaats maakt voor stedelijk gebied des te moeilijker en duurder wordt het om de bagger te bestemmen.

3.8.3 Beïnvloeding door baggeractiviteiten

Invloeden op gewoon onderhoud en peilbeheer

Baggeren heeft invloed op de manier waarop het gewoon onderhoud kan worden uitgevoerd. Drie voorbeelden (zie ook paragraaf 2.2):

1. Als een watergang varend wordt onderhouden, moet er voldoende diepgang zijn. Als de baggerlaag te dik wordt, loopt het vaartuig grote kans vast te raken in de modder en moet de watergang vanaf de kant worden onderhouden.
2. Bij het op de kant zetten van baggerspecie moet rekening gehouden worden met het gewoon onderhoud van de watergangen. Het verdient de voorkeur om de bagger buiten de onderhoudsstrook te deponeren, zodat de watergang nog bereikbaar is met een onderhoudsvoertuig.

3. Als een duiker door bagger vol raakt, wordt deze doorgespoeld door de afdeling Onderhoud. Hoe meer bagger zich in de watergang ophoopt des te sneller de duiker met bagger vol loopt. Voor veel watergangen is jaarlijkse doorspoeling nodig.

Het baggeren beïnvloedt eveneens het peilbeheer. Als een watergang niet op diepte is volgens de normen, zoals vastgesteld in de legger wateren, wordt de aan- en afvoer ernstig belemmerd en is het moeilijk de peilen te handhaven. Om het water aan de andere kant van het bemalingsgebied tijdig af te kunnen malen, moet het gemaal een bepaald verhang kunnen trekken. Als er te veel bagger in de watergang aanwezig is, kan dit verhang niet worden gehaald en kan het water in het gebied niet snel genoeg worden afgevoerd.

Invloeden op natuur en waterkwaliteit

Baggeren heeft daarnaast invloed op de waterkwaliteit en de ontwikkelingsmogelijkheden van flora en fauna. Baggeren is per slot van rekening een emissiebron voor het oppervlaktewater. Het fijne slib is een uitstekende bodem voor de binding van allerlei stoffen, zodat deze zich kunnen ophopen in de bagger. Er vindt tussen de waterbodem en het oppervlaktewater uitwisseling van stoffen plaats. Voor elke stof geldt een ander evenwicht. Met het verwijderen van de bagger wordt ook deze emissiebron verwijderd.

Uit onderzoek, o.a. in de Krimpenerwaard, is gebleken dat baggeren een van de meest effectieve maatregelen is voor het verbeteren van

De waternavel komt in het beheergebied van Waterschap Rivierenland veel voor.

de waterkwaliteit, het terugdringen van een eutrofe situatie en daarmee het tegengaan van bijvoorbeeld verstikkende kroosdekken. Overigens heeft baggeren niet altijd direct een gunstig effect op het kroosdek. Vaak moet eerst het ecologisch evenwicht in de watergang herstellen en is het effect pas na enige tijd zichtbaar. Het komt ook voor dat kroos juist door het baggeren zich sterker ontwikkelt. Dit heeft te maken met de ijzerbuffer in de bagger. Het fosfaat bindt zich aan het ijzer. Als met het verwijderen van de baggerspecie ook de ijzerbuffer in de bagger wordt weggenomen, neemt de fosfaatconcentratie en daarmee de kroosgroei in het water juist toe. De relatie tussen de baggerlaag, het baggeren én de toename van nutriënten en kroos wordt de komende jaren onderzocht in het project Baggernut (Baggeren en nutriënten).

4.

STRATEGISCH BELEID

4.1 ALGEMEEN

Op strategisch vlak is een aantal thema's te onderscheiden. Binnen deze thema's zijn enkele aspecten die niet direct met de uitvoering te maken hebben, maar beleidskeuzes op hoofdlijnen betreffen. Het geeft in feite het kader aan waarbinnen het operationele beleid vorm gegeven kan worden.

De hoofdthema's:

- onderzoek van baggerspecie;
- ontvangst van baggerspecie;
- afzet van baggerspecie;
- samenwerking en afstemming;
- financiële aspecten van baggerspecie.

4.2 ONDERZOEK VAN BAGGERSPECIE

4.2.1 Optimalisatie waterbodemonderzoek

De baggerspecie in de watergangen die het waterschap in onderhoud heeft, wordt voorafgaand aan het baggeren onderzocht op kwaliteit en kwantiteit. Dit gebeurt volgens de geldende regelgeving en richtlijnen, zoals de NEN 5720 en 5717 en het meetprotocol van het waterschap. Dit wordt in paragraaf 5.2 verder toegelicht. Er zijn diverse mogelijkheden om het kwaliteitsonderzoek te optimaliseren. De belangrijkste:

- De Regeling bodemkwaliteit biedt de mogelijkheid onderscheid te maken in te onderzoeken watergangen. Onder bepaalde voorwaarden kan worden besloten een watergang niet te onderzoeken, namelijk als sprake is van het verspreiden van baggerspecie uit een watergang over de aan de watergang grenzende percelen of als er sprake is van tijdelijke opslag bestemd voor bepaalde toepassingen (zie artikel 4.3.4.4 uit de Regeling en artikel 35 uit het Bbk). Watergangen die voor onderzoek in aanmerking komen, worden te allen tijde

onderzocht op minimaal het basiswaterbodempakket, aangevuld met verdachte parameters.

- Met een waterbodemkwaliteitskaart kan het onderzoek worden beperkt. Deze kaart wordt gemaakt op basis van historische informatie en eerder uitgevoerd waterbodemonderzoek. De beschikbare informatie wordt door onderzoek geverifieerd.
- Sommige detectiemethoden bepalen zonder fysieke bemonstering de kwaliteit van de baggerspecie. Hiervoor is een beperkt onderzoek nodig als referentie voor de detectiemethode. Een voorbeeld van een detectiemethode is het Medusa-systeem, waarbij met een sensor radioactieve sporenelementen worden gemeten.

De eerstgenoemde mogelijkheid kan relatief eenvoudig worden ingevoerd en kan direct een kostenbesparing opleveren.

Voor toepassing van beide andere moet eerst nader worden onderzocht in hoeverre het mogelijk en nuttig is deze door te voeren.

Beleidslijn 1

Het waterschap onderzoekt in principe van alle watergangen die het in onderhoud heeft de kwaliteit van de baggerspecie. Het waterbodemonderzoek gebeurt op basis van bureau-onderzoek, bemonstering en analyse conform de NEN 5717 en NEN 5720.

4.2.2 Waterbodemonderzoek bij B-watergangen

Voor een aantal soorten B-watergangen heeft het waterschap ook de onderhoudsplicht:

1. de wegsloten in het gebied van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden;
2. de dijksloten in het gebied van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Deze staan veelal droog;
3. de bermsloten in het gebied van Alm en Biesbosch.

Deze watergangen onderzoekt het waterschap op dezelfde manier als de A-watergangen. Het waterschap wil zo veel mogelijk verontreinigde baggerspecie verwijderen uit het beheergebied. Het wil andere onderhoudsplichtigen stimuleren eveneens de baggerspecie te verwijderen.

Het Bbk stelt toepassingen van grond en baggerspecie door particulieren en binnen één vestigingslocatie van een landbouwbedrijf vrij van onderzoeks- en meldingsplicht. Hierdoor kan verspreiding van de baggerspecie op het eigen perceel plaatsvinden zonder waterbodemonderzoek. Daarom onderzoekt het waterschap niet langer alle mogelijk verdachte B-watergangen. Dit vanwege de ervaring van afgelopen jaren dat deze voor het grootste deel toch schoon blijken te zijn en daardoor geschikt zijn om op aangrenzende percelen te verspreiden.

Het waterschap geeft een bijdrage voor het verwijderen van verontreinigde baggerspecie uit (uitsluitend) B-watergangen in onderhoud bij gemeenten, Rijkswaterstaat, provincies en NS. In B-watergangen in onderhoud bij particulieren, natuurbeschermingsorganisaties of bedrijven neemt het waterschap het verwijderen van de verontreinigde baggerspecie uit de B-watergang volledig voor zijn rekening. Hiervoor zijn in de beleidsregel 'Kwalitatief niet-verspreidbare baggerspecie in B-watergangen' voorwaarden opgenomen. Met het nieuwe Bbk is ook in klasse B onderscheid mogelijk om baggerspecie te verspreiden dan wel af te voeren. Dit wordt, indien van toepassing, afgestemd met het gebiedsspecifieke beleid van een gemeente.

Beleidslijn 2

Het waterschap stimuleert derden met een financiële bijdrage verontreinigde baggerspecie uit B-watergangen te verwijderen.

4.3 ONTVANGST VAN BAGGERSPECIE

4.3.1 Ontvangstplicht - algemeen

Artikel 5.23, lid 2, van de Waterwet geeft aan dat 'Rechthebbenden ten aanzien van gronden, gelegen aan of in een oppervlaktewaterlichaam waarvan het onderhoud geschiedt door of onder toezicht van een beheerder, zijn gehouden op die gronden specie en maaisel te ontvangen, die tot regulier onderhoud van dat oppervlaktewaterlichaam worden verwijderd.' In artikel 60 van het Bbk worden bovendien erven en gronden die door een weg, voetpad of andere constructie van de watergang gescheiden zijn, aangemerkt als een aan de watergang grenzend perceel. Dit geldt ook als de grondstrook langs het water te smal is om de baggerspecie te ontvangen.

Al van oudsher (Waterstaatswet 1900) geldt voor het verspreiden van baggerspecie over aangrenzende percelen een bijzonder kader met acceptatieplicht voor de aangelanden op basis van de keur van waterschappen. Het Bbk houdt dit bijzondere kader in stand. Wel zijn wijzigingen aangebracht in de normstelling en de verspreidingsgrens van baggerspecie. Hiermee blijft voor onderhoudsbaggerspecie ongeveer dezelfde afzetcapaciteit beschikbaar als voor de inwerkingtreding van het besluit. Nieuw binnen dit toetsingskader is de mogelijkheid voor tijdelijke opslag van baggerspecie in weilanddepots (nader uitgewerkt in paragraaf 4.4.3), waarbij geen vergunning op grond van de Wet milieubeheer en Wet verontreiniging oppervlaktewateren (nu opgenomen in de Waterwet-vergunning) noodzakelijk is. Hiervoor gelden aparte voorwaarden. Het toetsingskader geldt niet voor verspreiding van baggerspecie afkomstig vanuit de omgeving van riooloverstorten. Deze worden als puntbron aangemerkt en dit valt buiten de reikwijdte van het besluit.

In de normstelling voor het verspreiden van baggerspecie over aangrenzende percelen is rekening gehouden met de landbouw-

Figuur 2 Normstelling voor verspreiding van baggerspecie over aangrenzende percelen.

functie die deze percelen vaak hebben. De bovengrens voor de kwaliteit van baggerspecie die mag worden verspreid is gebaseerd op de zogenaamde msPAF-toets (msPAF: meer stoffen Potentieel Aangetaste Fractie van lagere organismen). Daarnaast mag de kwaliteit van de baggerspecie de interventiewaarden voor droge bodems niet overschrijden (zie figuur 2). De msPAF-toets is een methode om ecologische risico's te bepalen, waarbij rekening wordt gehouden met de milieu-effecten van meerdere stoffen tegelijk. Voor metalen moet de msPAF lager zijn dan 50% en voor organische stoffen lager dan 20%. De msPAF kan worden berekend met het programma Towabo.

Een baggerproject is het meest kosteneffectief als zo veel mogelijk baggerspecie op de kant wordt verspreid. Het waterschap doet dan ook zo veel mogelijk een beroep op de ontvangstplicht om de baggerspecie, zowel in landelijk als stedelijk gebied, op de kant te verspreiden. Daarbij is het van belang dat er goed en helder gecommuniceerd wordt met de eigenaren van de aangrenzende percelen.

Beleidslijn 3

De ontvangstplicht is bij baggerprojecten in zowel landelijk als stedelijk gebied van kracht.

4.3.2 Ontvangstplicht - alternatieven

In bepaalde situaties wordt van de ontvangstplicht afgeweken, bijvoorbeeld bij verontreinigde specie. In de overige situaties wordt in overleg met de eigenaar van de aangrenzende percelen een alternatieve oplossing gezocht als de baggerspecie niet op de kant kan worden gezet of dit niet wenselijk is.

In de keur van het waterschap is opgenomen dat voor het plaatsen van objecten aan één zijde van de watergang keurontheffing wordt verleend als aan de overzijde een goed toegankelijk openbaar eigendom ligt. Dit heeft tot gevolg dat op het openbaar eigendom de algehele ontvangstplicht geldt. Voor baggerspecie die vrijkomt uit een watergang die in stedelijk gebied aan één zijde aan particuliere siertuinen grenst en de andere zijde aan gemeentelijk eigendom heeft de gemeente normaal gesproken de algehele ontvangstplicht. Dit moet bezien worden in het totaal van baggeren binnen het landelijk en het stedelijk gebied. In landelijk gebied wordt namelijk veel baggerspecie, ook die uit watergangen waar de gemeente aangrenzend eigenaar van is, op aangrenzende percelen verspreid of in een weilanddepot gebracht.

In het geval aan beide zijden particuliere siertuinen aanwezig zijn en er daardoor langs deze watergang geen ruimte is om de baggerspecie op de aangrenzende percelen op de kant te zetten, wordt in gezamenlijk overleg tussen waterschap en gemeente, en eventueel particulier, een alternatieve bestemming voor deze baggerspecie gezocht. Deze situatie komt in praktijk echter weinig voor.

Langs fruitteeltpercelen staat in veel gevallen een windhaag c.q. emissiescherm ter voorkoming van verwaaiing van bestrijdingsmiddelen naar de watergang. Deze windhagen zijn over het algemeen pal aan de oever van de watergang geplaatst, waardoor het onderhoud aan deze watergang wordt bemoeilijkt. Dat laat onverlet dat de ontvangstplicht van kracht is. Als het niet mogelijk is de bagger op het perceel kwijt te kunnen, zal in overleg met de perceelseigenaar een alternatieve oplossing gevonden moeten worden, hetzij een ruimtelijke of een financiële.

In de Beleidsregels Keur voor waterkeringen en wateren van het waterschap staat dat een emissiescherm op minimaal 1,50 meter van de insteek van de A-watergang moet worden geplaatst en dat aan de overzijde van de watergang bagger ontvangen moet kunnen worden. Als het waterschap niet de onderhoudsstrook aan de overzijde van de watergang in eigendom heeft, dient per overeenkomst te zijn geregeld dat de overliggende pachter of eigenaar de algehele ontvangstplicht aanvaardt.

In alle gevallen dat het niet mogelijk of wenselijk is de bagger op de kant te zetten, wordt een alternatieve oplossing gezocht in overleg met de eigenaar van het perceel. De meerkosten zijn voor rekening van de eigenaar van het perceel.

Vrijkomende baggerspecie wordt zo veel mogelijk op de kant verspreid. In stedelijk gebied moet vaak naar alternatieve oplossingen worden gezocht. Op de foto een weilanddepot bij Bleskensgraaf.

Beleidslijn 4

In situaties waar de eigenaar van aan de watergang grenzende percelen de baggerspecie niet op de kant wil of kan ontvangen, wordt in overleg een alternatieve oplossing gezocht. De meerkosten zijn voor de ontvangstplichtige. Afhankelijk van de situatie wordt voor particuliere siertuinen een alternatieve oplossing gezocht.

Een windhaag pal naast de watergang.

4.3.3 Baggerontvangstbijdrage

Voor het ontvangen van baggerspecie heeft het waterschap de beleidsregel baggerontvangstbijdrage. Deze is van kracht sinds 1 september 2006. De bijdrage is bedoeld als tegemoetkoming in gewas- en perceelschade en wordt ongeacht het gewas en het tijdstip van baggeren uitgekeerd aan alle eigenaren die bagger uit een watergang in onderhoud bij het waterschap ontvangen. De bijdrage is afhankelijk van de breedte van de watergang en wordt per strekkende meter uitgekeerd. In principe wordt de bagger op de kant gezet en wordt het aan de aangelande overgelaten om de bagger verder te verspreiden op het land.

Beleidslijn 5

Een ontvangstplichtige die bagger ontvangt uit een watergang in onderhoud bij het waterschap krijgt een bijdrage conform de geldende beleidsregel.

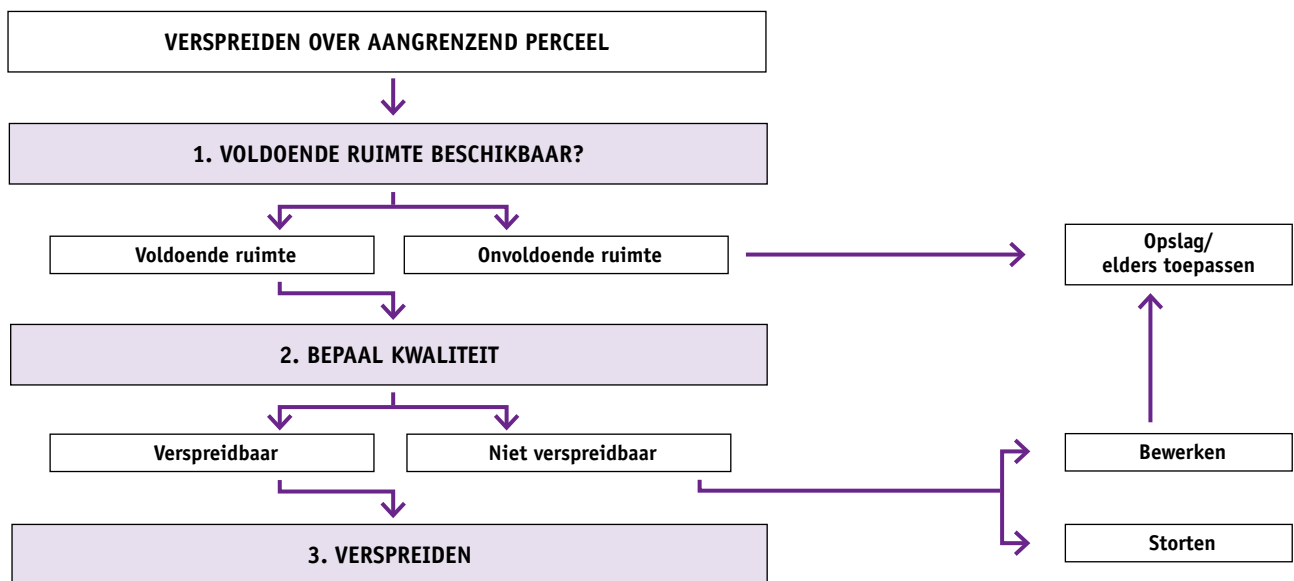
4.4 AFZET VAN BAGGERSPECIE

4.4.1 Algemeen - verspreidingsbeleid

Het waterschap streeft ernaar de baggerspecie tegen zo laag mogelijke kosten toe te passen. Volgens landelijk beleid moet baggerspecie zo veel mogelijk in de regio worden hergebruikt (zie paragraaf 3.7). Voor de verwerking van baggerspecie hanteert het waterschap de volgende voorkeursvolgorde:

- direct op de kant verspreiden;
- direct in de omgeving functioneel en of nuttig toepassen;
- binnen het gebied in een functionele en of nuttige toepassing verwerken;
- buiten het gebied in een functionele en of nuttige toepassing verwerken;
- storten.

Figuur 3 Verspreiden van baggerspecie

Figuur 4 Normstelling voor toepassen van grond en baggerspecie op of in de bodem in het generieke (boven) en gebiedsspecifieke (onder) kader.

De bulk van de vrijkomende schone tot licht verontreinigde bagger (klasse A) wordt verwerkt door het op de kant te zetten. In vergelijking met alternatieve oplossingen, zoals afvoeren en elders toepassen, is deze methode zeer kosteneffectief en maatschappelijk het meest verantwoord. Daarom zet het waterschap maximaal in op het op de kant zetten van schone tot licht verontreinigde baggerspecie of toepassing daarvan op korte afstand van de watergang. Baggerspecie klasse B mag alleen worden toegepast tot de interventiewaarden voor waterbodems; slechtere kwaliteit baggerspecie wordt afgevoerd en gestort.

Beleidslijn 6

Het verwerken van baggerspecie vindt zo veel mogelijk plaats binnen het verspreidingsbeleid. Het waterschap streeft ernaar waar mogelijk de baggerspecie op de kant te zetten of in de directe nabijheid van de watergang toe te passen. Verontreinigde baggerspecie wordt indien mogelijk elders hergebruikt of anders gestort.

De volgende paragrafen schetsen een nadere strategische invulling van deze principes.

4.4.2 Gebiedsspecifieke toepassing van baggerspecie

Het besluit Bodemkwaliteit (Bbk) kent een onderverdeling in een generiek en gebiedsspecifiek kader. Het generieke kader regelt de landelijke toepassingen van grond en bagger. Het gebiedsspecifieke kader biedt ruimte om gemotiveerd af te wijken van het generieke kader. Hiervoor is een Bodemkwaliteitskaart (Bkk) en Bodembeheerplan (Bbp) een vereiste (zie paragraaf 3.4). De gemeente is in deze gevallen bevoegd gezag voor de landbodem, zowel in het landelijk als het stedelijk gebied.

Waterschap Rivierenland heeft samen met de Nederlandse Organisatie voor toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) in het gebied Alblasterwaard/Vijfheerenlanden, het project Leven met Bagger doorlopen. Doel van dit project was om samen met betrokken gemeenten en belanghebbenden uit dit gebied, een visie te ontwikkelen over gebiedsspecifiek baggerbeleid. Hiermee

Binnen het Bbk wordt het mogelijk ook grotere hoeveelheden vrijkomende baggerspecie binnen het verspreidingsbeleid toe te passen met baggerdepots.

is de basis gelegd voor nuttig hergebruik van (verspreidbare) baggerspecie in het gebied.

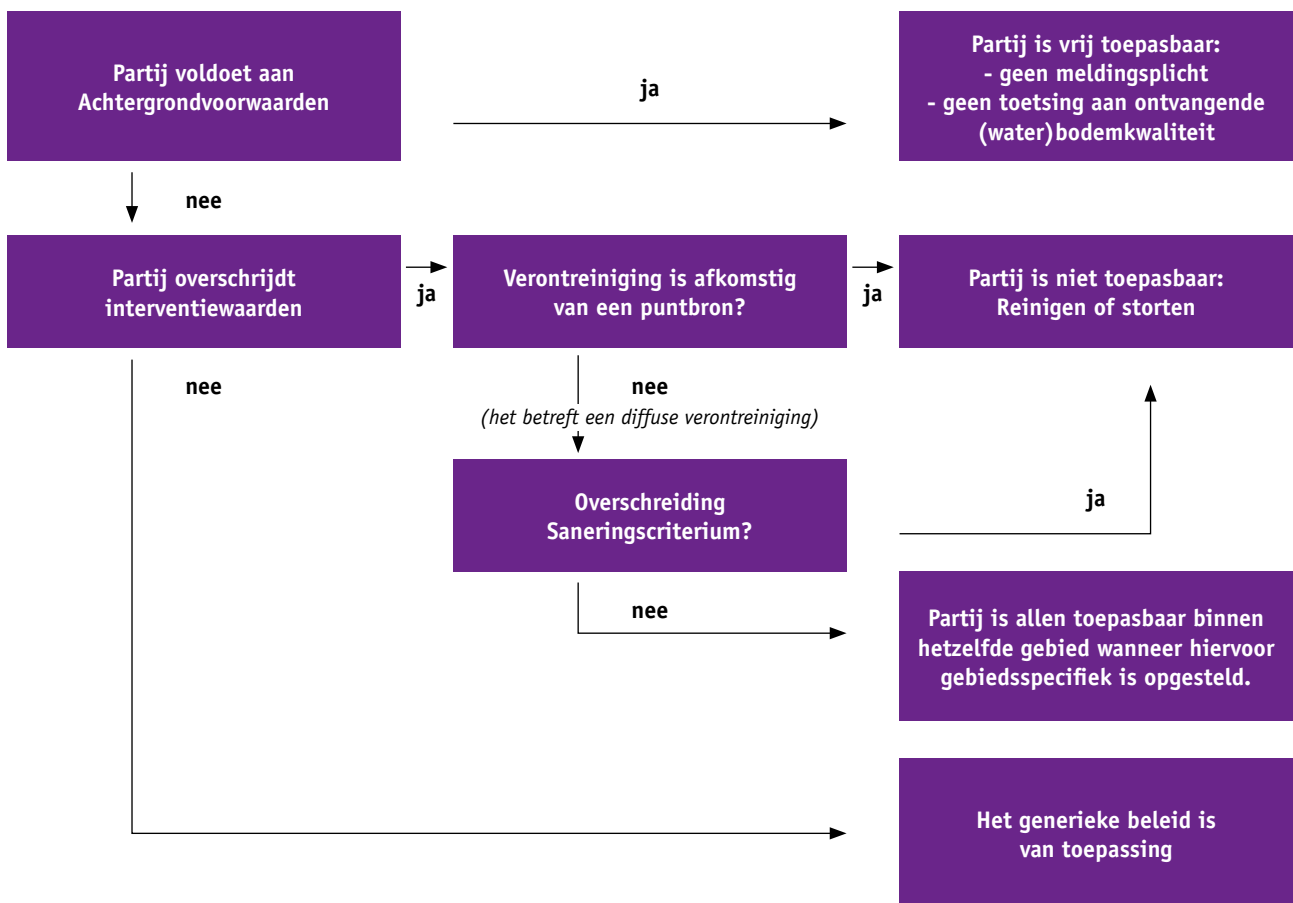
Binnen het gebiedsspecifieke kader bestaat de mogelijkheid voor bepaalde stoffen de norm aan te passen. Het gaat om stoffen die in een afgebakend gebied een verhoogde achtergrondwaarde hebben ten opzichte van de landelijke achtergrondwaarde. DDT is een typische parameter die in een afgebakend gebied in verhoogde concentraties voorkomt. In overleg met betrokken gemeenten en de provincie kan in een Bkk en een Bbp worden vastgelegd dat deze baggerspecie op land kan worden toegepast, mits wordt voldaan aan het stand-still principe. Voor het stand-still principe kan de gemeente kiezen voor een gebiedsbenadering. Dat wil zeggen dat de bodem ergens binnen het gebied mag verslechteren voor een verbetering van bijvoorbeeld de waterbodem. Daarmee kan in potentie op een milieuverantwoorde wijze een enorme kostenbesparing worden gerealiseerd.

Veel gemeenten hebben al een Bkk vastgesteld. Hiervoor geldt een overgangsrecht van vijf jaar tot uiterlijk 2013. In de regio Zuid-Holland zuid, in de regio Rivierenland en de regio Arnhem vinden overleggen plaats om samen met de betrokken gemeenten en Waterschap Rivierenland tot gebiedsspecifiek beleid te komen.

Beleidslijn 7

Het waterschap laat het initiëren en formuleren van gebiedsspecifiek beleid in principe over aan de gemeenten. Wel streeft het waterschap ernaar actief mee te werken en haar belang onder de aandacht te brengen in het geval een of meerdere gemeenten hiervoor gebiedsspecifiek beleid willen ontwikkelen. In bijzondere situaties kan het waterschap overwegen toch het voortouw te nemen voor het ontwikkelen van gebiedsspecifiek beleid.

Figuur 5 Kwaliteit en toepassingsmogelijkheden.

VORM VAN TIJDELIJKE OPSLAG	VOORWAARDEN VAN HET BESLUIT		
	MAXIMALE DUUR VAN DE OPSLAG	KWALITEITSEISEN	MELDINGSPLICHT
Kortdurende opslag	6 maanden	–	Ja
Tijdelijke opslag op landbodem	3 jaar	Kwaliteit moet voldoen aan de kwaliteitsklasse van de ontvangende bodem	Ja, met voorziene duur van opslag en eindbestemming
Tijdelijke opslag in oppervlaktewater	10 jaar	Kwaliteit moet voldoen aan de kwaliteitsklasse van de ontvangende waterbodem	Ja, met voorziene duur van opslag en eindbestemming
Weilanddepot: opslag van baggerspecie over aangrenzend perceel	3 jaar	Alleen baggerspecie die voldoet aan de normen voor verspreiding over aangrenzende percelen	Ja, met voorziene duur van opslag en eindbestemming
Opslag bij tijdelijke uitname	looptijd van de werkzaamheden	–	Nee

Tabel 4.1 Vormen van tijdelijke opslag en bijbehorende voorwaarden van het besluit.

4.4.3 Tijdelijke opslag en Weilanddepots

Het is niet in alle gevallen redelijk of mogelijk de baggerspecie op de kant te zetten en dan kan deze tijdelijk worden opgeslagen. Het Bbk maakt onderscheid in verschillende vormen van tijdelijke opslag. Zie bovenstaande tabel voor een samenvatting van de voorwaarden die bij de verschillende vormen van opslag horen.

In sommige regio's, zoals de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden, kan baggerspecie veelal niet op de kant worden gezet en wordt een projectgebonden weilanddepot ingericht. De baggerspecie wordt tijdelijk opgeslagen voor ontwatering om het uiteindelijk als ophoogmateriaal (compensatie bodemdaling) voor het weiland ter plaatse te gebruiken.

Normaal gesproken valt een weilanddepot onder de Wm-vergunningsplicht. Het Bbk biedt de mogelijkheid gedurende maximaal drie jaar een weilanddepot in stand te houden zonder Wm-vergunning, waarbij binnen zes maanden de eindbestemming moet worden aangegeven. De periode van drie jaar hangt samen met de Europese Richtlijn voor storten van afvalstoffen (zie paragraaf 3.5). Binnen die drie jaar moet het depot worden ontmanteld.

Als de baggerspecie in het weilanddepot wordt toegepast op de percelen die aan de watergang grenzen, valt dit binnen het verspreidingskader. Deze vorm van verspreiden biedt met name voor het veenweidegebied verruimde mogelijkheden, maar kan ook in de rest van het gebied worden toegepast.

Beleidslijn 8

Het waterschap streeft naar optimale gebruikmaking van de verruiming van het verspreidingsbeleid. Bij grote hoeveelheden wordt de vrijkomende baggerspecie bij voorkeur toegepast in weilanddepots.

4.4.4 Grootschalige bodemtoepassing

Het Bbk biedt de mogelijkheid natte baggerspecie direct toe te passen in onder meer plassen en putten. Als dit gebeurt in hoeveelheden van minimaal 5000 m³ en een toepassingshoogte van ten minste twee meter, kan de toepassing onder de zogenaamde grootschalige toepassingen van het Bbk vallen. Binnen dat kader is de toepassing vereenvoudigd en kan deze plaatsvinden onder minder strenge condities. Groot voordeel van deze werkwijze is dat de baggerspecie niet eerst hoeft te drogen en daardoor direct (nat) kan worden toegepast. Daarmee neemt het aantal transport- en handelingsacties af, vaak ook door het gebieds- en regionale niveau, en als gevolg daarvan de kosten.

Ook baggerspecie met een kwaliteit tot de interventiewaarde (ongeveer gelijk aan de voormalige klasse 3) mag op deze manier worden toegepast. Een ander voordeel is dat de nuttige toepassing van het minder diep maken (verondieping) van diep oppervlaktewater bijdraagt aan een beter ecologisch evenwicht in het regionale watersysteem.

Met deze nieuwe toepassingsmogelijkheid is nog weinig ervaring opgedaan. Het waterschap is zelf actief geweest om de mogelijkheden te onderzoeken en volwaardig te benutten. De visplas Zetten is gebruikt als pilot en in uitvoering genomen in samenwerking met Grondbank GMG en het 'Agentschap NL' van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (voorheen een onderdeel van VROM). De ervaring is dat alle betrokkenen de

ontwikkeling van het initiatief en de procedurele zaken voor de startuitvoering (eerste levering) zeer positief hebben ervaren. De uitvoeringservaring na drie jaar is echter dat het moeilijk is continuïteit in de exploitatie te brengen, waardoor de totale projectkosten nagenoeg overeenkomen met de uitvoeringskosten in een commerciële eindverwerkingsinrichting.

Beleidslijn 9

Baggerspecie die niet direct op de kant kan worden gezet, wordt waar mogelijk direct nat toegepast in grootschalige projecten, zoals herinrichtingsprojecten van plassen of putten. De focus ligt hierbij op baggerspecie met een kwaliteit tot de interventiewaarde.

Figuur 6 Toelichting normstelling grootschalige toepassingen.

4.4.5 Grootchalige toepassingen

De afzet van baggerspecie is, voor zover dit niet ter plekke kan worden toegepast, geen corebusiness van het waterschap. Anno 2003 is de keuze gemaakt om dit aan de markt over te laten. In het verleden is een raamovereenkomst afgesloten met de Grondbank GMG met afspraken over de baggerafzet. Deze afspraken boden ruimte om onafhankelijk van elkaar te blijven opereren en gaven tegelijkertijd een kader waarbinnen snel tot uitvoering kan worden overgegaan. Deze raamovereenkomst is in 2010 afgelopen. Daarna is de afzet van de baggerspecie Europees aanbesteed in een jaarlijks bestek. Op basis van de ervaringen van de jaarlijkse aanbesteding wordt in 2012 bekeken in hoeverre het wenselijk is opnieuw een raamovereenkomst met een marktpartij af te sluiten. Waterschap Rivierenland heeft momenteel geen grote problemen met de afzet van verspreidbare en niet-verspreidbare baggerspecie. Er zijn momenteel voldoende afzetlocaties. Zo kan de baggerspecie worden afgevoerd naar de afzetlocaties van de Grondbank GMG, het depot Kaliwaal bij Boven-Leeuwen, het depot Drempt bij Drempt en Hooge Kampseplas te Groenekamp. De verontreinigde baggerspecie uit het Zuid-Hollandse deel van het beheergebied kan naar de Slufter. Het waterschap vindt het belangrijk dat er voldoende marktwerking is op de afzetmarkt.

Beleidslijn 10

De baggerafzet is geen core business van het waterschap. Om marktconformiteit te garanderen wordt de afzet vooralsnog jaarlijks Europees aanbesteed. Voor een optimale afzet in de regio stimuleert het waterschap de markt afzetlocaties toe te snijden op de baggerprojecten nu en in de toekomst.

4.4.6 Innovatieve baggerbestemmingen

De afgelopen jaren is veel onderzoek gedaan naar innovatieve baggerbestemmingen. Dit is ingegeven door de wens de groeiende baggerachterstand in te lopen en de roep om oplossingen te bedenken voor het afzetprobleem.

Een oplossing om verontreinigde baggerspecie te gebruiken is door landfarming of biologische reiniging. Alterra heeft hier onderzoek naar gedaan op een proefboerderij van DLG in de Wieringermeer. Een van de conclusies luidt dat de afbraak van organische componenten, zoals PAK, met name kan worden gestimuleerd door een goede doorworteling van de baggerspecie in een weilanddepot of andere landfarmingslocatie. Niet het doorploegen van de bagger is de kritische succesfactor, maar de keuze van de beplanting.

Twee andere concepten die in dit kader nog genoemd kunnen worden zijn 'Terpen van bagger' en 'Zwemmen in Bagger'. Met name in de provincie Groningen is veel interesse in het eerstgenoemde concept vanuit de wens (deels) afgegraven wierden (terpen) in ere te herstellen. Het tweede concept heeft als achterliggende gedachte oude stortplaatsen te ontmantelen en op te vullen met verontreinigde baggerspecie. Door natuurlijke, zelfreinigende processen zal de baggerspecie steeds schoner worden.

Het waterschap heeft er belang bij dat de afzet van baggerspecie op een goedkope en verantwoorde wijze plaatsvindt. Het waterschap onderkent het belang van oplossingen die op meerdere fronten milieurendement opleveren en zal als dat gevraagd wordt dan ook actief meedoen met het zoeken naar pragmatische, innovatieve oplossingen voor de afzet van baggerspecie.

Beleidslijn 11

Het waterschap participeert als dat gevraagd wordt actief in projecten die zijn gericht op pragmatische, innovatieve oplossingen voor de afzet van baggerspecie.

Het baggeren van watergangen behoort tot de corebusiness van het waterschap, de afzet van baggerspecie niet.

4.5 SAMENWERKING

4.5.1 Samenwerking - algemeen

Het waterschap voert jaarlijks baggerprojecten uit. Ook andere partijen zijn actief aan de slag met baggeren, zoals gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat. Daarnaast vinden diverse ruimtelijke ingrepen plaats, van onderhoud aan watergangen en wegen tot nieuwbouwprojecten en de aanleg van nieuwe infrastructurele werken.

Het enige dat voor de burger telt is een goede en veilige leefomgeving met zo min mogelijk overlast.

Voor de burger leidt dit soms tot merkwaaardige situaties. Dit is met name het geval als in stedelijk gebied het waterschap en de gemeente onafhankelijk van elkaar en zonder onderlinge afstemming aan de slag zijn. Het is belangrijk te beseffen dat het voor een burger niet van belang is welke partij verantwoordelijk is. Het enige dat telt is dat de burger een goede, veilige leefomgeving heeft en weinig overlast ervaart. Actieve samenwerking en waar mogelijk afstemming vinden, is daarom een vereiste. Afstemming van werken kan ook financieel aantrekkelijk zijn.

Beleidslijn 12

Bij de voorbereiding van een baggerproject houdt het waterschap rekening met andere ruimtelijke ingrepen, plannen en ontwikkelingen in het gebied. Voor zover mogelijk en nuttig streeft het waterschap naar afstemming en samenwerking, intern en extern.

4.5.2 Samenwerking met gemeenten bij baggerprojecten

Zowel voor het gemeentelijk budget als de planning is het van belang vroegtijdig met de gemeente in contact te treden voor afstemming en samenwerking. De rolverdeling in relatie tot baggeractiviteiten kan verder geoptimaliseerd worden, ook in het licht van de samenwerking zoals genoemd in de Waterwet. De gemeente heeft andere sterke kanten dan het waterschap en heeft beter inzicht in andere activiteiten binnen de gemeente. Het is daarom belangrijk steeds de samenwerking te zoeken in het belang van de burger. Het waterschap zoekt vroegtijdig samen met de gemeenten afstemming voor de baggerplanning van het waterschap.

Beleidslijn 13

Het waterschap wil de samenwerking met gemeenten op het gebied van baggeractiviteiten verder optimaliseren. Het waterschap zoekt vroegtijdig samenwerking en afstemming met gemeenten. In onderling overleg wordt bepaald op welke wijze de samenwerking zo goed mogelijk kan worden vormgegeven.

4.6 FINANCIËLE ASPECTEN VAN BAGGERSPECIE

4.6.1 Exploitatie en investering

De baggerspecie in de watergangen is over het algemeen schoon tot licht verontreinigd. Het beleid van het waterschap is erop gericht de watergangen op diepte te houden en de verontreinigde baggerspecie op te ruimen. Voortvloeiend uit de nieuwe waterschapswet is bepaald dat alle baggerwerkzaamheden in principe onderhoudswerkzaamheden betreffen die rechtstreeks ten laste van de exploitatiebegroting en daarmee direct ten laste van de omslag komen.

Beleidslijn 14

Het door baggeren op orde houden van het watersysteem wordt gefinancierd uit exploitatiegelden.

4.6.2 Voorziening Baggeren

In 2006 is ingestemd met het instellen van de voorziening Baggeren binnen Waterschap Rivierenland. Enkele redenen voor invoering:

- efficiëntere en effectievere manier van de afwikkeling van baggerprojectadministraties;
- het voorkomen van jaarlijkse kostenschommelingen in de exploitatie (meerjarenopzicht);
- het voorkomen van financiële mee- of tegenvallers bij het opstellen van de jaarrekening.

Vanuit financieel beleidstechnisch oogpunt heeft deze handelwijze als voordeel dat er bij de opstelling van de begroting en meerjarenraming geen kostenschommelingen in de exploitatie ontstaan. Jaarlijks wordt het gemiddeld benodigde budget gedoteerd in de voorziening. Ook wordt voorkomen dat bij de opstelling van de jaarrekening afwijkingen plaatsvinden ten opzichte van de begroting. Bij jaaroverstijgende baggeractiviteiten kan het namelijk voorkomen dat, bijvoorbeeld vanwege weersomstandigheden, slechts een klein gedeelte van het voor dat jaar beschikbare baggerbudget is aangewend. Het resterende werk wordt dan

uitgevoerd in het volgende jaar. Dit leidde er in het verleden toe dat bij het afsluiten van de jaarrekening een overschot werd geconstateerd, terwijl in het volgend jaar een nadeel ontstond.

Een ander voordeel van de voorziening is dat de projectvoering eenvoudiger is. Het gegeven dat baggeractiviteiten vaak jaaroverstijgend zijn, bemoeilijkt een efficiënte projectvoering in het verleden.

Aangezien de dotatie aan de betreffende voorziening gebaseerd is op het gemiddeld benodigde budget, fungeert de voorziening tevens als een onderhouds-/egalisatievoorziening. Als in een bepaald jaar minder budget hoeft te worden onttrokken, blijft dit in de voorziening zitten en kan dit in een ander jaar worden aangewend. Dit ligt in lijn met de fluctuaties zoals weergegeven in de jaarplanning van het UP.

Beleidslijn 15

Het exploitatiebudget voor baggerprojecten wordt opgenomen in een voorziening.

De kosten van het baggeren komen ten laste van de exploitatie van het waterschap.

4.6.3 Subsidie en bijdragen voor het waterschap

In bepaalde gevallen zijn subsidies mogelijk als naast baggeren een watergang of gebied opnieuw wordt ingericht of als natuurdoelstellingen worden gehaald. Het waterschap streeft ernaar voor de streek optimaal gebruik te maken van de subsidiemogelijkheden en zoekt waar nodig samenwerking met andere partijen.

Beleidslijn 16

Het waterschap streeft naar de optimale inzet van subsidie-mogelijkheden voor haar baggerprojecten en zoekt hierbij samenwerking met andere partijen.

4.6.4 Bijdragen door het waterschap

Het waterschap geeft voorlichting, biedt expertise aan en streeft naar samenwerking voor zover mogelijk.

Als in een B-watergang verontreinigde baggerspecie wordt aangetoond, draagt het waterschap onder voorwaarden bij aan het verwijderen van deze baggerspecie (zie paragraaf 5.5.4).

Voor het ontvangen van baggerspecie geeft het waterschap een baggerontvangstbijdrage (zie paragraaf 4.3.3).

Het waterschap is daarnaast met de Gelderse en Brabantse gemeenten binnen het beheergebied in overleg in het kader van het overnametraject stedelijk water. Bij de overige gemeenten is dit traject reeds afgesloten. Alle over te dragen watergangen worden gebaggerd voordat de overdracht plaatsvindt. Voor alle betreffende watergangen draagt het waterschap een derde deel van de baggerkosten.

Als laatste onderzoekt het waterschap welke bijdrage het met baggeren kan leveren aan de ontwikkeling van HEN- en SED-wateren binnen de kwaliteitsdoelen van de KRW.

Beleidslijn 17

Het waterschap stimuleert andere onderhoudsplichtigen de watergangen te baggeren. Bijdragen van het waterschap zijn over het algemeen in natura: voorlichting geven, expertise aanbieden en samenwerking zoeken. Het waterschap draagt bij aan het baggeren van verontreinigde B-watergangen, het ontvangen van baggerspecie en het baggeren in het kader van het overnametraject stedelijk water.

4.6.5 De vervuiler betaalt

Als verontreinigde baggerspecie moet worden verwijderd, onderzoekt het waterschap of deze verontreiniging historisch of recent is. In de meeste gevallen betreft het een historische verontreiniging en is het niet mogelijk de kosten te verhalen. In het geval de verontreiniging recent is ontstaan, zal het waterschap de kosten verhalen op de vervuiler.

Beleidslijn 18

Het waterschap hanteert het beginsel 'de vervuiler betaalt'.

5.

OPERATIONEEL BELEID

5.1 ALGEMEEN

Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop de uitvoering plaatsvindt en de zaken waar men bij de baggerpraktijk rekening mee moet houden. In paragraaf 2.3.1 zijn de drie verschillende baggervormen beschreven. In dit hoofdstuk wordt deze indeling eveneens gebruikt. De nadruk ligt bij het waterschap op kwantiteitsbaggerwerk. Dit wordt beschreven in de paragraaf regulier baggerwerk. De andere twee baggervormen worden achtereenvolgens beschreven in de paragraaf niet-regulier baggerwerk. Daarnaast is een paragraaf gewijd aan de bij baggerwerk voorkomende bijzondere situaties en specifieke omstandigheden, het baggeren van overige watergangen en communicatie rondom baggeren.

5.2 REGULIER BAGGERWERK

5.2.1 Algemeen

Het reguliere baggerwerk wordt bij het waterschap ook wel winterbaggerwerk genoemd. Het betreft het reguliere onderhoud van alle watergangen waarvoor het waterschap onderhoudsplichtig is (alle A-watergangen en een deel van de B-watergangen). Het vormt daarmee de bulk van de baggeractiviteiten van het waterschap.

Het onderhouden van de watergangen op zich is routinematig, de opzet van het winterbaggerwerk is projectmatig. Elk baggerproject start met een voorbereiding gevolgd door de aanbesteding. Na de aanbesteding volgt de uitvoeringsfase. Die kent een eigen dynamiek met voor elk project diverse verwerkingsmogelijkheden. Elk project wordt afgesloten met een nazorgfase.

Elk jaar worden zo diverse baggergebieden gebaggerd. De cyclus hiervoor heeft het algemeen bestuur op 16 september 2005 per

besluit vastgesteld op vijftien jaar voor de gebieden Alblasserwaard, Bommelerwaard, Beneden-Linge, Betuwe en Groot Maas en Waal. Voor het Brabantse deel van het beheergebied (Alm en Biesbosch) is de cyclus vastgesteld op twaalf jaar. Het betreft een gemiddelde cyclus. Voor een aantal watergangen kan de cyclus anders zijn. Er is (beperkt) ruimte om watergangen of gebieden naar voren te halen of te vertragen.

Alle A-watergangen en de watergangen langs wegen buiten de bebouwde kom in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden worden door Waterschap Rivierenland gebaggerd. Deze laatste watergangen volgen in principe een baggercyclus die is afgestemd op de diepteschouw (zie paragraaf 5.5.5). Voor andere baggeractiviteiten waarbij het waterschap betrokken is, wordt verwezen naar paragraaf 5.5.

In de volgende paragrafen wordt het reguliere baggerwerk in chronologische volgorde beschreven.

Een watergang waarvan de bagger wordt afgevoerd.

5.2.2 Voorbereiding

Tijdens de voorbereiding van een baggerproject worden onderzoeken uitgevoerd voor het bepalen van de kwaliteit en de kwantiteit van de baggerspecie.

Kwaliteitsbepaling

Het bemonsteren en analyseren van watergangen in een baggergebied gebeurt in principe twee jaar voorafgaand aan de uitvoering. Hiermee bestaat de mogelijkheid het baggeronderhoud in een gebied eerder uit te voeren als dat wenselijk is en de middelen dat toelaten. De ruimte in de tijd is ook nodig voor eventueel onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet (zie verderop in deze paragraaf).

De bemonstering gebeurt volgens de NEN 5720 en NEN 5717. Analyse en toetsing worden uitgevoerd volgens de daarvoor geldende eisen. Hierbij wordt gewerkt volgens de Kwalibo-regels (zie kader).

Kwalibo

Kwalibo staat voor Kwaliteitsborging bij bodemintermediairs. Bodemintermediairs zijn onder meer adviesbureaus, laboratoria, aannemers, grondbanken, aanleggers en inspecteurs van bodembeschermende voorzieningen, en bedrijven die grond en baggerspecie reinigen of verwerken. Vanaf 1 oktober 2006 is de Kwalibo-regelgeving van kracht geworden. Deze is nu integraal onderdeel van het Bbk. Daarmee moet de betrouwbaarheid van het werk van intermediairs worden vergroot.

Bij waterbodemonderzoek wordt onderscheid gemaakt in trajecten die met een lichte onderzoeksinspanning kunnen voldoen en trajecten met een normale onderzoeksinspanning (zie ook paragraaf 4.2.1). Daar waar een lichte onderzoeksinspanning voldoet, worden de watergangen per traject van maximaal 2500 meter onderzocht. Bij normale onderzoeksinspanning is dit 500 meter. Per traject worden tien steekmonsters genomen. Voor

De hoeveelheid bagger in een watergang wordt bepaald.

analyse wordt één mengmonster gevormd conform de daarvoor geldende richtlijnen. De steekmonsters worden gedurende een beperkte periode bewaard voor eventuele heranalyse. In geval van een verontreiniging wordt door heranalyse van de steekmonsters de verontreiniging in de watergang nader afgebakend.

Kwantiteitsbepaling

Door inpeiling wordt de hoeveelheid bagger in een watergang bepaald. De intensiteit van inpeilen is vastgelegd in een meetprotocol. Alvorens de te baggeren hoeveelheden worden bepaald, vindt een vergelijking plaats tussen de inpeilgegevens en de geactualiseerde leggerprofielen. Op basis van deze gegevens wordt inzichtelijk wat de minimaal te verwijderen hoeveelheid baggerspecie is. In het meetprotocol is vastgelegd welke punten minimaal gemeten moeten worden om een goed dwarsprofiel te krijgen en hoe dit moet worden aangeleverd, dus het aantal haaks op de watergang. Niet vastgelegd is wat de afstand tussen de dwarsprofielen moet zijn. Dit is onlangs alsnog vastgelegd in de legger.

Als bagger op de kant wordt gezet, kan worden volstaan met een aantal representatieve profielen ter indicatie van de hoeveelheden. Het waterschap heeft de locaties van deze profielen vooraf bepaald. Voor de aannemer is in feite alleen van belang in hoeveel werkgangen hij de watergang kan baggeren. Er worden voor het project in principe geen uitpeilingen gedaan voor watergangen met baggerspecie die verspreid kan worden, behoudens de controlepeilingen lopende het project.

Mogelijkheid voor afzet	Besteks-eenheid	Meetintensiteit		Puntdichtheid profielen		Oevers inmeten	Verrekenen	Controle
		homogene watergang	heterogene watergang	<4 m	>4 m			
verspreidbaar	m ¹	-min 3 per km -min 2 per wtg	-min 5 per km -min 2 per wtg	1/2 m	m	niet nodig	verrekenbaar	steekproef
niet verspreidbaar	m ³	-min 3-5 per km -min 2 per wtg -min 10 per km	-min 5 per km -min 2 per wtg -max 40 per km	1/2 m	m	ja	verrekenbaar accepteren of accorderen	uitpeilen steekproef

Bij het afvoeren van niet-verspreidbare baggerspecie is dat anders. Hiervoor is het wel van belang te bepalen hoeveel baggerspecie moet worden afgevoerd. Dit gebeurt door voldoende profielen uit te te peilen. Bij niet-verspreidbare baggerspecie meet de aannemer intensiever (de dwarsprofielen zitten namelijk korter op elkaar) dan bij bagger die wel verspreidbaar is. De gemeten theoretische hoeveelheid wordt verrekend als de opdrachtgever akkoord is. Ook bij niet-verspreidbare baggerspecie vinden dus alleen controlepeilingen plaats.

Het document 'Meetprotocol wateren en kunstwerken' gaat verder in op de materie van inpeilen. Op de internetsite van Waterschap Rivierenland is de laatste versie te vinden.

Bepaling fysische baggerslibkwaliteit

In sommige watergangen wordt de fysische kwaliteit van het baggerslib bepaald. Met name voor de grotere watergangen, zoals de lage boezems in de Alblasserwaard en de Linge, is dit van belang. Deze worden over het algemeen gebaggerd met een cutterzuiger. Voor de aannemer is het van belang te weten welk materiaal wordt gebaggerd en of er veel puin of oude boomstronken aanwezig zijn. Deze gegevens heeft hij nodig om te kunnen bepalen hoe snel het werk zal verlopen.

Het is om meerdere redenen ook van belang om te bepalen of er zand aanwezig is in de watergang. De meeste agrariërs krijgen liever geen zand op hun land. Maar belangrijker is: als een zandbaan de boezemkades kruist, is er groot gevaar voor ondermijning van deze kades als het zand wordt weggezogen.

Vergunningen voor baggerdepot

Als de bagger wordt verzameld in een tijdelijk baggerdepot of weilanddepot is in een aantal gevallen een vergunning nodig. De belangrijkste vergunningen worden in deze paragraaf beschreven. Over het algemeen is een aanlegvergunning of tijdelijke vrijstelling van het bestemmingsplan vereist. Deze aanvraag wordt bij de gemeente gedaan waar het baggerdepot wordt aangelegd. De doorlooptijd is enkele weken tot maanden.

Daarnaast is voor dergelijke inrichtingen normaliter een Wm-vergunning nodig en als water vanuit de inrichting op het oppervlaktewater wordt geloosd ook een Watervergunning (voorheen Wvo). De Wm-vergunning wordt aangevraagd bij de gemeente of milieudienst als de capaciteit van de inrichting minder is dan 10.000 m³ per jaar (Art. 28.4.a.3. Inrichtingen en vergunningenbesluit milieubeheer). De provincie beslist over aanvragen met een grotere capaciteit. De watervergunning

Het Besluit bodemkwaliteit zorgt voor een vereenvoudiging van de vergunningverlening voor weilanddepots.

wordt aangevraagd bij het waterschap. De coördinatie is echter in handen van de Wm-vergunningverlener. De doorlooptijd is bij een normale aanvraag, zonder bijzonderheden, maximaal zes maanden. Het Bbk zorgt voor een vereenvoudiging van de vergunningverlening voor weilanddepots. Zowel voor de Wm als de Waterwet is in minder gevallen een vergunning nodig (zie ook paragraaf 4.4.3).

Flora- en faunaonderzoek

Voor de uitvoering van de baggerprojecten worden de gedragscode en de daarop gebaseerde interne werkprotocollen in acht genomen (zie ook paragraaf 3.6 en 5.2.4). Op de website van het Rijk (www.rijksoverheid.nl, Dienst Regelingen) staat de laatste versie van de gedragscode. De voor het bagger-proces relevante werkprotocollen zijn te vinden op de website van het waterschap. De Unie van Waterschappen is gestart met een evaluatie van de gedragscode.

Om een baggerproject te kunnen uitvoeren betekent dit dat vooruitlopend op de uitvoering van het baggerproject moet worden bepaald hoe het werk het best kan worden uitgevoerd om (beschermde) planten en dieren te sparen. Hiervoor worden de interne werkprotocollen gebruikt. Als blijkt dat het baggerwerk niet conform de gedragscode voor waterschappen c.q. werkprotocollen kan worden uitgevoerd, wordt bepaald of en in welke mate ter aanvulling mitigerende en/of compenserende maatregelen nodig zijn voor of tijdens uitvoering van het project. In een aantal gevallen, bijvoorbeeld bij de aanleg van een tijdelijk depot, is een onderzoek naar de flora en fauna nodig door een daarvoor toegeruste instantie. Als voor het baggeren een ruimtelijke ingreep nodig is in een gebied waar tabel 3-soorten (zie paragraaf 3.6) voorkomen, is ontheffing vereist. Deze kan worden aangevraagd bij de Dienst Regelingen (www.rijksoverheid.nl).

5.2.3 Aanbesteding

Inkoop- en aanbestedingsbeleid 2008

Het waterschap kiest met een inkoop- en aanbestedingsbeleid voor een rechtmatige aanbesteding. Op projectniveau wordt bepaald welke aanbestedingsprocedure minimaal gevolgd moet worden.

Aanbestedingonderzoek 2006

In de periode 2003-2005 is bij verschillende baggerprojecten de ervaring opgedaan dat aanbesteden met als gunningscriterium 'laagste prijs tot ongewenste situaties' kan leiden, zoals te weinig kwaliteit, te veel klachten, veel onnodige schade, imagoschade voor het waterschap, te veel inzet van toezichthouders.

Om prijs versus kwaliteit beter te beïnvloeden is in 2006 een aanbestedingsonderzoek baggerwerk uitgevoerd. Conclusie van dit onderzoek was dat voor bepaalde werken een werkwijze moet worden toegepast die een afweging mogelijk maakt tussen prijs en kwaliteit. Het gunningscriterium is in die gevallen de 'economisch meest voordelige inschrijving' (EMVI). In 2009 heeft een evaluatie plaatsgevonden.

Evaluatie aanbestedingonderzoek 2009

Met de aanbevelingen uit het aanbestedingonderzoek 2006 is de laatste jaren ervaring opgedaan. De conclusie luidt dat de ingeslagen weg een positieve uitwerking heeft op de eerder genoemde ongewenste situaties. Verder wordt geconcludeerd dat het gunningscriterium 'economisch meest voordelige inschrijving' op vrijwel alle projecten toepasbaar is. Alleen voor relatief simpele projecten kan worden volstaan met het gunningscriterium 'laagste prijs'. Daarnaast wordt afhankelijk van de locatie en grondsoort en rekening houdend met het inkoop- en aanbestedingsbeleid een voorkeur uitgesproken voor de te volgen aanbestedingsprocedure.

Aanbesteding procedures

Vanaf 2010 worden voor projecten uit het MJBP bij voorkeur de volgende procedures toegepast:

- In het Land van Heusden en Altena:
Meervoudig onderhandse procedure, aanbesteden aan lokale aannemers. Gunning op basis van laagste prijs.
- In de veengebieden van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden:
Meervoudig onderhandse procedure. Gunning op basis van EMVI.

- Voor alle overige projecten waarop vervolgoopdrachten mogelijk en gewenst zijn bij voorkeur toepassen van de Nationale of Europese niet-openbare procedure. Gunning op basis van een EMVI.
- Voor alle overige projecten waarop geen vervolgoopdrachten mogelijk of gewenst zijn bij voorkeur toepassen van de meervoudig onderhandse procedure. Als hiermee in strijd met wetgeving en/of beleid wordt gehandeld kiezen voor de Nationale of Europese openbare procedure. Gunning op basis van een EMVI.

Overigens is de verwachting dat bij de wijziging van de Aanbestedingswet, naar verwachting vindt dit in 2011 plaats, het inkoop- en aanbestedingsbeleid zal wijzigen.

5.2.4 Uitvoering

Algemeen

Baggergebieden worden in principe als één baggerproject uitgevoerd. Het waterschap maakt daarbij geen onderscheid tussen watergangen met schone bagger en verontreinigde bagger. Hetzelfde geldt voor het onderscheid naar stedelijk en landelijk gebied. Er kunnen redenen zijn om voor gescheiden uitvoering te kiezen, bijvoorbeeld door het stedelijk gebied apart van het landelijk gebied uit te voeren, of onderscheid te maken naar baggerkwaliteit. De afweging wordt met name bepaald door de gebiedsspecifieke omstandigheden en de mogelijke uitvoeringsmethoden. De uiteindelijke afweging is in handen van de betreffende projectleider.

De cutterzuiger is vooral geschikt voor het baggeren van brede watergangen, zoals de lage boezems in de Alblasserwaard en de stuwvakken van de Linge.

Uitvoeringsmethode

Voor het baggeren zijn diverse methoden in gebruik. In de meeste gevallen (70-80%) zet het waterschap echter een hydraulische kraan met dichte bak in om de bagger op de kant te zetten. Voor het overige deel van het baggerwerk gebruikt het waterschap alternatieve baggermethoden. In een aantal gevallen wordt de baggerspecie met een schuifboot onder water naar een punt geschoven waar het met een kraan op een vrachtwagen wordt geladen. Deze methode is met name in stedelijk gebied favoriet.

Voor bepaalde situaties is een cutterzuigerboot het meest geschikt, met name bij brede watergangen waar geen mogelijkheden zijn de grote hoeveelheid vrijkomende baggerspecie zonder meer op de kant te zetten. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de lage boezems van de Alblasserwaard en de (stuw)vakken van de Linge. De cutterzuiger maakt de baggerspecie met een snijkop los, zuigt de bagger op en transporteert deze per persleiding naar een nabij gelegen baggerdepot. Een alternatief middel, dat met name in de Alblasserwaard wordt toegepast, is de baggerpomp. Dit is een kraan met een cutterzuiger. Met de snijkop wordt de baggerspecie losgemaakt, vervolgens opgezogen en direct over de aangrenzende percelen gespoten.

Natuurvriendelijk baggeren

Het waterschap heeft zich geconformeerd aan de gedragscode voor waterschappen en daarop gebaseerde werkprotocollen opgesteld (zie paragraaf 3.6). De uitvoeringsmethoden en het tijdstip van uitvoering worden afgestemd op de natuurwaarden in een gebied. Bewust rekening houden met de aanwezige natuurwaarden leidt vaak tot een andere aanpak van het baggerwerk dan tot voor kort gangbaar was. Omdat het water een grote aantrekkingskracht heeft op planten en dieren, zal het waterschap bij het baggeren rekening moeten houden met een groot aantal soorten en hun levensstrategieën. Dit kan leiden tot een beperking in de periode waarin werkzaamheden worden uitgevoerd of in de wijze waarop dit gebeurt. Deze perioden en werkwijzen zijn aangegeven in de werkprotocollen (zie de website van Waterschap Rivierenland). In de werkprotocollen is aangegeven wanneer en hoe baggeren het minst schadelijk is voor een bepaalde soortgroep gedurende het jaar. Bij het bepalen van de aangegeven perioden is rekening gehouden met het feit dat een watergang niet frequent wordt gebaggerd. Ook heeft afstemming plaatsgevonden met de voor de agrarische bedrijfsvoering meest gunstige perioden voor onderhoud.

De hoofdpunten uit de gedragscode en de werkprotocollen voor baggeractiviteiten:

- In principe valt regulier baggeronderhoud onder bestendig beheer en onderhoud, waarvoor volgens de gedragscode in alle gevallen vrijstelling van de ontheffingsplicht mogelijk is. Sommige activiteiten in een baggerproject betreffen een ruimtelijke ingreep, waarvoor de gedragscode alleen in het geval van het voorkomen van tabel 3 soorten de ontheffingsplicht voorschrijft (zie ook paragraaf 3.6).
- Bij baggeren moet rekening worden gehouden met de beschermde soorten en hun levenswijze. Het werk kan worden uitgevoerd, mits er geen schade wordt toegebracht aan het duurzaam voortbestaan van populaties van een beschermde soort. Hiervoor kunnen specifieke eisen worden gesteld aan het baggerwerk en de methode van uitvoering. Dit kan er zelfs toe leiden dat baggerwerk in bepaalde perioden nagenoeg wordt uitgesloten, met name tijdens het vogelbroedseizoen.
- De maatregelen in de werkprotocollen zijn gebaseerd op het beginsel dat beschermde soortgroepen aanwezig kunnen zijn als deze in het beheergebied verwacht mogen worden.
- Baggeren wordt zo uitgevoerd dat soortgroepen de kans hebben te vluchten, bijvoorbeeld door het creëren van refugia en het voorkomen van baggeren richting een doodlopend gedeelte.
- Op één punt wijkt het waterschap gemotiveerd af: baggerwerk wordt niet gestaakt bij een watertemperatuur beneden 10 °C, zoals in de gedragscode wordt aangegeven, maar pas bij ijsgang in de watergang (CDH besluit 4 januari 2007).

Door een vluchtrap kunnen waterdieren een veilig heenkomen zoeken.

Er is nog weinig ervaring met natuurvriendelijk baggeren. De werkprotocollen zijn gebaseerd op de beschikbare kennis. Het waterschap zal de werkprotocollen, volgens een verplichting die voortvloeit uit de Flora- en faunawet, evalueren en zo nodig bijstellen.

Watergangen die nabij natuurgebieden zijn gelegen kunnen met het reguliere onderhoudsproject worden meegenomen. Het waterschap zoekt hierbij afstemming met de betreffende terreinbeheerder met het oog op de uitvoeringsmethode van het werk. Ook wordt nagegaan of er reden is om aanvullend veldonderzoek te doen naar flora en fauna. Baggeren in wateren of gebieden met een natuurfunctie is opgenomen in paragraaf 5.4.2.

Het saneren c.q. verwijderen van verontreinigde baggerspecie uit watergangen wordt in beginsel als bestendig beheer en onderhoud beschouwd. De betreffende watergangen worden net als de watergangen met relatief schone baggerspecie planmatig en cyclisch gebaggerd.

5.2.5 Verwerking

In paragraaf 4.4.1 is de voorkeursvolgorde voor verwerking van baggerspecie van het waterschap verwoord. Het waterschap wil de bagger zo veel mogelijk op de kant verspreiden. Eigenaren van percelen die met deze methode bagger op het land ontvangen, krijgen hiervoor een baggerontvangstbijdrage (zie ook paragraaf 4.3.3). Hierbij houdt het waterschap rekening met in de Pmv's beschermde gebieden (zie paragraaf 3.4).

Als de bagger niet op de kant kan worden verspreid, zoekt het waterschap met de ontvangstplichtige naar een alternatieve oplossing, bij voorkeur in de directe omgeving. De meerkosten zijn in dat geval voor de ontvangstplichtige.

Er kunnen zich situaties voordoen waarbij het niet redelijk is de ontvangstplicht onverkort toe te passen. Dit is bijvoorbeeld het geval als er onredelijk veel baggerspecie op het land wordt verspreid, in het geval van fysieke belemmeringen en als de baggerspecie verontreinigd is. De term onredelijk is een arbitraire term. Het waterschap wil echter waar mogelijk voorkomen dat burgers reden hebben om zich onredelijk behandeld te voelen. In de beleidsregel baggerontvangstbijdrage heeft het waterschap om die reden aangegeven voor watergangen vanaf ca. twaalf meter waterbreedte te zoeken naar een alternatieve oplossing voor het op de kant zetten van baggerspecie. Het kan bijvoorbeeld beter zijn de bagger aan beide zijden op de kant te zetten of een weilanddepot in te richten.

In het geval van particuliere siertuinen geldt de ontvangstplicht wel degelijk. In principe ligt het in de lijn om met de particulier naar een alternatieve oplossing te zoeken als men de bagger niet in de tuin wil ontvangen. Om praktische redenen is dit echter niet realistisch. De inspanning in voorbereiding weegt niet op tegen

het nut. Daarom kiest het waterschap er in de praktijk voor de particuliere tuin te ontzien en zelf een alternatieve oplossing te zoeken, zo mogelijk met de gemeente.

Bij verontreinigde baggerspecie kan het waterschap de ontvangstplicht niet handhaven. In dat geval wordt de baggerspecie op kosten van het waterschap afgevoerd naar een alternatieve locatie. De voorkeur van het waterschap is de baggerspecie in de regio te verwerken. Bij bepaalde verontreinigingen kan de baggerspecie nuttig worden hergebruikt in bijvoorbeeld een geluidswal.

In de wetgeving (Bbk) is het nat toepassen van baggerspecie vereenvoudigd. Het waterschap heeft een natte toepassing in plassen en putten nader uitgewerkt in de Visplas Zetten (zie ook paragraaf 4.4.4).

Vervuilde bagger wordt onder meer afgevoerd naar de Slufter op de Maasvlakte.

Storten is de laatste optie voor het verwerken van baggerspecie. Alleen als het niet anders kan wordt de baggerspecie afgevoerd naar een definitieve stortlocatie, zoals Kaliwaal, de Slufter of Drempt. Speciale verwerkingstechnieken, zoals het immobiliseren van verontreinigingen, worden niet actief door het waterschap toegepast, omdat dit kostentechnisch (nog) niet interessant is.

Als de baggerspecie niet in de directe omgeving kan worden toegepast of zelfs afgevoerd moet worden besteedt het waterschap dit aan (zie ook paragraaf 4.4.5).

Hoewel het waterschap beleidsmatig de voorkeur geeft aan verwerking van de baggerspecie in de regio, speelt bij de definitieve keuze voor de verwerkingsmethode de kostenafweging een belangrijke rol.

5.2.6 Nazorg

Na afronding van het feitelijke baggerwerk resteren meestal nog enkele punten. De nazorgfase van een baggerproject kan grofweg worden onderverdeeld in drie delen:

- uitvoering;
- financiën;
- revisie.

Uitvoering

Het betreft over het algemeen het verwijderen van attributen in het veld die gebruikt zijn voor het baggerwerk en herstelwerkzaamheden bij schade.

Financiën

Als alle werkzaamheden achter de rug zijn, wordt de laatste termijn opgemaakt en al het minder- en meerwerk verdisconteerd. Bij vrijwel elk project moeten direct aansluitend aan het baggerwerk de baggerontvangstbijdragen worden betaald. Daarnaast kan het voorkomen dat schade die door het baggerwerk is opgetreden, moet worden vergoed. In uitzonderlijke situaties kan dit zelfs leiden tot een formeel nadeelcompensatietraject.

Revisie

Het waterschap houdt het baggerwerk bij in het GIS-systeem. De beschikbaarheid van deze gegevens vergemakkelijkt de voorbereiding van toekomstig baggerwerk. In het GIS-systeem wordt onder meer bijgehouden op welke oever de bagger wordt geplaatst, zodat de volgende keer de bagger op de andere kant kan worden geplaatst. Nu worden de watergangen uitgepeild ten behoeve van vastlegging van de legger.

Na afronding van een project waar een baggerdepot gebruikt is, wordt het verdere beheer en de afronding ondergebracht bij depotbeheer. Hierin wordt geregeld dat voor alle in gebruik zijnde depots:

- de vergoedingen voor de landeigenaren jaarlijks worden uitgekeerd;
- de vergunningsvoorwaarden worden nageleefd;
- de ontmanteling van het depot wordt gerealiseerd met bijbehorende onderzoeken;
- het perceel uiteindelijk in landbouwkundig gunstige staat aan de landeigenaren wordt opgeleverd.

5.3 NIET-REGULIER BAGGERWERK

5.3.1 Algemeen

Voor niet-regulier baggerwerk zijn de meeste onderdelen zoals beschreven in paragraaf 5.2 relevant. Aanvullend beschrijven we in deze paragraaf specifieke aspecten van niet-reguliere baggerwerk. Dit wordt beschreven in de volgende paragrafen: kwaliteitsbaggeren en baggeren in het kader van nautisch en/of vaarwegbeheer.

5.3.2 Kwaliteitsbaggeren

Kwaliteitsbaggeren gebeurt aanvullend op het reguliere onderhoudsbaggerwerk en heeft als doel de chemische of ecologische kwaliteit van wateren te verbeteren. Een voorbeeld is dieper baggeren of vaker baggeren dan strikt noodzakelijk is voor de aan- en afvoer. Ook minder frequent baggeren is een voorbeeld van kwaliteitsbaggeren. Een alternatief is variatie in baggerdiepte om bijvoorbeeld refugia (vluchtplaatsen) te creëren voor vissen. Een aandachtspunt bij dieper baggeren zijn de mogelijke gevolgen voor de stabiliteit van oevers. Of kwaliteitsbaggerwerk aan de orde is en welke methode nodig is, hangt af van de doelstellingen van het betreffende water, bijvoorbeeld vanuit de KRW. Kwaliteitsbaggeren is een van de potentiële maatregelen in de KRW. Maatwerk speelt hierbij een rol.

Kwaliteitsbaggerwerk beperkt zich meestal tot natuurgebieden, ecologische verbindingzones of waterparels/HEN- en SED-wateren. HEN-water is water met het hoogste ecologische niveau; SED-water is water met een specifieke ecologische doelstelling. Zie ook paragraaf 5.4.2 en kaart 11 van het Waterbeheerplan 2010-2015.

Bij kwantiteitsbaggerwerk wordt waar mogelijk meestal met enige overdiepte gebaggerd, zodat binnen het baggerwerk extra waterdiepte wordt gecreëerd. Dit is vaak al een flinke impuls voor het verbeteren van de waterkwaliteit ter plekke.

Het budget voor kwaliteitsbagger is gelabeld voor het kwaliteitsbaggeren in stedelijk gebied in relatie tot het overnametraject stedelijk water. Na afronding daarvan (2011) verschuift de prioritering naar kwaliteitsbagger in wateren met een specifieke natuurfunctie, zoals hierboven genoemd.

5.3.3 Verontreiniging van de waterbodem

De waterbodemregelgeving is opgenomen in de integrale Waterwet (zie ook 3.1 en 3.4). Daarmee valt ook waterbodemverontreiniging, op asbestverontreinigingen na, niet meer onder de Wbb. Hiermee maakt de waterbodem onderdeel uit van het watersysteem. Dit betekent grote veranderingen voor de aanpak van verontreinigde waterbodems. Ging het voorheen alleen om de beoordeling van de waterbodemkwaliteit, nu is de beoordeling van de waterbodemkwaliteit op de waterkwaliteit in een gebied aan de orde. Als de waterbodemkwaliteit effect heeft op de gebiedskwaliteit vindt de afweging plaats of een ingreep in de waterbodem de meest efficiënte en maatschappelijk relevante maatregel is.

Medio 2010 komt een nieuwe 'Handreiking beoordeling waterbodems' uit die duidelijk maakt hoe volgens de Waterwet de effecten van de waterbodemkwaliteit op de gebiedskwaliteit worden getoetst. De handreiking heeft alleen betrekking op de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem, als onderdeel van de totale gebiedskwaliteit.

De handreiking is echter niet van toepassing op situaties waarin verontreiniging van de waterbodem ontstaat of is ontstaan als gevolg van een calamiteit en snel handelen noodzakelijk is om negatieve milieueffecten te voorkomen. In dergelijke situaties is een beoordeling louter gebaseerd op de inschatting van de desbetreffende waterbodemexpert.

Voor nieuwe waterbodemverontreinigingen geldt de zorgplicht. De veroorzaker meldt de verontreiniging bij het waterschap met de maatregelen die hij van plan is te nemen om de verontreiniging weg te halen. Het waterschap kan daarop verdere aanwijzingen geven.

SANERINGSCRITERIUM

Er is sprake van een geval van ernstige verontreiniging als voor ten minste één stof het gemiddeld gemeten gehalte van minimaal 25 m³ bodemvolume in het geval van een bodem- of sedimentverontreiniging hoger is dan de interventiewaarde.

Voor een geval van ernstige waterbodemverontreiniging moet worden nagegaan of een spoedige sanering noodzakelijk is. Voor dit doel wordt in een nader onderzoek gebruikgemaakt van het saneringscriterium. Het saneringscriterium is de systematiek om te bepalen of er sprake is van (on)aanvaarbare risico's. Er is een noodzaak tot spoedige sanering als er sprake is van ten minste één van de volgende situaties:

1. onaanvaardbare risico's voor de mens;
 2. onaanvaardbare ecologische risico's;
 3. onaanvaardbare risico's van verspreiding naar oppervlaktewater;
 4. onaanvaardbare risico's van verspreiding via grondwater.
- Zie ook de circulaire en bijbehorende Handreiking sanering waterbodems.

Probleemstoffen in het beheergebied zijn DDT, PAK en enkele zware metalen. Met de inwerkingtreding van het Bbk en de normstelling voor het verspreiden van baggerspecie over aangrenzende percelen via de msPAF-toets (zie ook 4.3.1.) is er meer baggerspecie beschikbaar om te verspreiden dan voorheen. Hoe langer DDT in het milieu aanwezig is hoe minder erg de effecten zijn. Het afbraakproces van DDT gaat namelijk met name in het begin erg snel. Omdat DDT nu al zo lang niet meer gebruikt wordt en de gebieden met de meeste DDT-verontreiniging inmiddels zijn aangepakt, is de verwachting gerechtvaardigd dat bij de eerstvolgende baggercyclus geen dan wel veel minder DDT wordt aangetroffen. Zwaardere verontreinigingen worden over het algemeen veroorzaakt door PAK, zink en/of koper. Asbest leidt in sommige gevallen tot overschrijdingen van de interventiewaarde (zie ook paragraaf 5.4.5).

In het geval van B-watgangen geldt de beleidsregel 'Kwalitatief niet-verspreidbare baggerspecie in B-watgangen' van het waterschap (zie paragraaf 5.5.4).

5.3.4 Baggeren in het kader van nautisch- en/of vaarwegbeheer

Waterschap Rivierenland heeft diverse wateren in beheer die ook als vaarweg in gebruik zijn. Het gaat hier om circa 200 km A-wateren van de in totaal 4200 km. Op een deel van de wateren, de Lage Boezem-wateren van de Alblasserwaard en de Korne, betreft het alleen recreatievaart. Op de Beneden-Linge, de gekanaliseerde Linge, het Kanaal van Steenenhoek en het Merwedekanaal, vindt zowel recreatievaart als beroepsvaart plaats. Op de Buiten-Giessen (inclusief zijtakken) in de gemeente Hardinxveld-Giessendam vindt ook nog zeer beperkt beroepsvaart plaats. Het vaarwegbeheer op het Merwedekanaal berust bij de provincie Zuid-Holland.

De krekens en killen zijn bijzonder mooie watergangen.

In het in 2006 vastgestelde Beheerplan Vaarwegen wordt aangegeven op welke manier het onderhoud van de vaarwegen binnen ons beheergebied wordt uitgevoerd. Binnen de vaarwegen kunnen alle drie de soorten bagger, zoals aangegeven in paragraaf 2.3.1, voorkomen: kwantiteitsbagger, kwaliteitsbagger en nautische bagger.

Kwantiteits- en kwaliteitsbaggerspecie worden op kosten van het waterschap verwijderd. De kosten voor het verwijderen van nautische baggerspecie komen voor rekening van de algemene democratie. De kostenverdeling voor een sanering moet per situatie worden bepaald. Over het algemeen verrekenen het waterschap en de provincie de kosten volgens een afgesproken verdeelsleutel. In de Vaarwegenverordening Gelderland 2009 staat de volgende passage opgenomen: 'Indien bij de uitvoering van baggerwerken sprake is van saneringsplichtige bagger en er een relatie bestaat tussen de scheepvaart op de Linge en de waterbodemonreiniging, kunnen de meerkosten als gevolg van de saneringsplicht voor een bijdrage in aanmerking worden

gebracht. De hoogte van de bijdrage wordt bepaald door de mate waarin de scheepvaart veroorzaker is van de tot saneringsplicht leidende waterbodemonreiniging.'

De boezemwateren in de Alblasserwaard en de Buiten Giessen worden planmatig en cyclisch door het waterschap gebaggerd op basis van het reguliere onderhoudsprofiel, omdat dit voldoende wordt geacht voor de scheepvaart ter plaatse. Op de openbare vaarwateren is het nautisch profiel leidend voor het onderhoud. Bij het bepalen van de kostenverdeling voor het baggeren van deze vaarwegen moet het verschil tussen het reguliere onderhoudsprofiel en het nautisch profiel worden bepaald.

Deze watergangen worden gebaggerd in afzonderlijke projecten.

5.4 BIJZONDERE SITUATIES EN SPECIFIEKE OMSTANDIGHEDEN

5.4.1 Stedelijk gebied versus landelijk gebied

Er is een verschil in baggeren in landelijk en stedelijk gebied. Baggeren in landelijk gebied is een stuk eenvoudiger dan in het stedelijk gebied. De grootste verschillen voor de doorsnee watergang in landelijk gebied ten opzichte van een doorsnee watergang in stedelijk gebied:

- minder obstakels om met materieel bij de watergang te komen;
- meer ruimte om de bagger af te zetten;
- minder verkeer;
- minder betrokkenen en belanghebbende partijen.

De ontvangstplicht blijft in landelijk en stedelijk gebied over-eind: eigenaren van aangrenzende percelen zijn vrijwel altijd ontvangstplichtig (zie paragraaf 4.3.1). In beide situaties komt het voor dat een eigenaar van een aangrenzend perceel de bagger niet kan of wil ontvangen. In gezamenlijk overleg kan worden besloten de ontvangstplicht op een alternatieve wijze in te vullen, waarbij de meerkosten voor de eigenaar zijn. Voor het ontvangen van de bagger geldt de baggerontvangstbijdrage (zie paragraaf 4.3.3).

In stedelijk gebied is het van belang vroegtijdig in overleg te treden met de betreffende gemeente over het baggerwerk (zie paragraaf 4.5.2). Aangezien het waterschap met baggergebieden

Een watergang wordt gebaggerd voor kwantitatieve of kwalitatieve doeleinden of met het oog op nautisch beheer.

werkt, is de kans groot dat het een bebouwd gebied in één jaar baggert. Daarvoor moet de gemeente rekening houden met de invulling van de ontvangstplicht. Daar waar de gemeente de bagger niet op de kant kan of wil ontvangen, zal de gemeente in overleg met het waterschap een alternatief moeten aandragen. De gemeente zal waarschijnlijk datzelfde jaar ook de verontreinigde B-watergangen, waarvoor het onderhoudsplichtig is, willen baggeren. Het waterschap geeft een bijdrage van 30% van de uitvoeringskosten, gekoppeld aan het baggerjaar van het baggergebied (zie paragraaf 5.5.4). Voor een gemeente betekent dit dat ze in dat jaar op de begroting rekening moet houden met de baggeractiviteiten van het waterschap.

5.4.2 Baggeren in wateren of gebieden met een natuurfunctie

In wateren of gebieden met een natuurfunctie voert het waterschap het baggeren waar mogelijk uit met een aparte status binnen een regulier baggerwerk. Als dit niet mogelijk of wenselijk is wordt dit in een afzonderlijk project aangepakt. Voor de duidelijkheid: het gaat om bestendig beheer en onderhoud. Vanwege de gevoeligheid van deze watergangen en gebieden wordt naar locatiespecifieke oplossingen gezocht. Per situatie bepaalt het waterschap de beste uitvoeringsmethode in overleg met betrokken (natuurbeschermings-)organisaties met in achtneming van de gedragscode. De afzet van de baggerspecie wordt in overleg met de betrokken organisatie bepaald. Hiervoor blijft de ontvangstplicht van kracht (zie ook paragraaf 4.3.2).

Het waterschap heeft een overzicht gemaakt van alle voorkomende wateren en gebieden met een natuurfunctie. Er is onderscheid gemaakt naar provinciaal en nationaal.

Provinciaal:

- waternatuur (o.a. waterparels/HEN-wateren en SED-wateren);
- water voor de landnatuur (o.a. natte natuurparel, natte landnatuur).

Nationaal:

- Natura 2000 (VHR-gebieden);
- natte ecologische verbindingzones (EVZ);
- waterlichamen (van de KRW).

Een aantal gebieden is aangewezen binnen meerdere kaders, zoals de killen en kreken in de Biesbosch. Voor de hoogste natuurfuncties is speciale aandacht vereist bij het baggeren. Dit zijn de Natura 2000-gebieden, de waterparels/HEN-wateren, de EVZ's en de KRW-waterlichamen. In het waterbeheerplan zijn diverse kaarten opgenomen met gebieden met deze status.

5.4.3 Baggerknelpunten

Naast het reguliere baggerwerk kunnen knelpunten ontstaan. Er is sprake van een baggerknelpunt als een grote hoeveelheid bagger in een A-watergang over een relatief geringe lengte voor problemen zorgt. De problemen uit zich op diverse manieren. De aan- en afvoer kan ernstig worden belemmerd, de waterkwaliteit kan in het geding zijn of er is zelfs sprake van stankoverlast.

Het waterschap pakt de knelpunten planmatig aan. Hiervoor is jaarlijks een knelpuntenbudget beschikbaar. Een knelpunt kan op drie verschillende wijzen worden aangepakt:

1. door de afdeling onderhoud en peilbeheer;
2. binnen een regulier baggerbestek;
3. in een apart bestek, al dan niet gebundeld met andere knelpunten.

Baggeren in watergangen langs particuliere tuinen is extra lastig.

Voor het maken van deze afweging wordt in de eerste plaats de prioriteit van het knelpunt bepaald. In de tweede plaats is van belang welke baggerprojecten in de nabije toekomst worden opgestart. Prioritering vindt plaats middels een protocol dat de afdeling Onderhoud heeft opgesteld. Als een melding van een knelpunt binnenkomt, moet alle relevante informatie worden aangeleverd. Binnen peilbeheer worden de kenmerken van de knelpunten genoteerd, waarna met behulp van een bepaalde systematiek door de afdeling Onderhoud een score wordt berekend.

Prioritering is nodig om het beschikbare budget in het UP in te zetten voor de knelpunten die het eerst nodig zijn en om te voorkomen dat de meest nijpende knelpunten blijven liggen. In de praktijk wordt hier overigens flexibel mee omgegaan.

Een bijzonder knelpunt is het dichtslibben van duikers (zie ook paragraaf 3.8.3). Veel duikers worden (jaarlijks) door de afdeling Onderhoud en peilbeheer doorgespoten. Hierbij wordt een deel van de bagger voor de duiker verderop binnen de kernzone van de watergang verspreid. Vervolgens wordt de duiker doorgespoten.

5.4.4 Riooloverstorten en baggerspecie

Baggerspecie bij een riooloverstort kan veterinair verdacht zijn. Als baggerspecie met een verhoogde concentratie aan veterinair risicovolle parameters op de kant wordt gezet van een veebeweidingsperceel, levert dit een risico op voor het vee.

Sinds 1998 heeft de UvW voor deze problematiek drie adviezen uitgebracht. Er zijn twee hoofdlijnen:

1. De kosten- en rolverdeling tussen gemeenten en waterschap gelijkmatig verdelen.
2. Afvoeren van baggerspecie die vrijkomt op een afstand tot 250 meter aan weerszijden van de riooloverstort. Dit in stand houden tot een betere beoordelingsmethodiek voorhanden is of de betreffende risicovolle overstort is gesaneerd.

Waterschap Rivierenland gaat als volgt met beide hoofdlijnen om.

Ad 1. Kosten- en rolverdeling gemeente-waterschap:

- De gemeente neemt de kosten en uitvoering voor haar rekening in het geval het waterschap handhavend optreedt of als de gemeente uit eigen beweging nabij een riooloverstort opruimt.
- Het waterschap neemt de kosten en uitvoering voor zijn rekening in het geval de watergang, waarin de riooloverstort aanwezig is, in de baggercyclus aan de beurt is.

Groot voordeel van deze verdeling is dat de betrokken partijen qua tijdsbesteding en qua kosten elkaar niet hoeven te belasten. In principe moet regelmatig onderhoud nabij een riooloverstort door de gemeente leiden tot lage kosten voor beide partijen en weinig calamiteiten. In uitzonderlijke gevallen kan worden besloten alsnog gezamenlijk de kosten te delen, bijvoorbeeld als een knelpunt in een watergang veroorzaakt is door rioolslib én baggerspecie en er een acuut probleem is dat om snel handelen vraagt.

Ad. 2 Uitvoering Waterschap Rivierenland

Normaliter wordt baggerspecie dier qua kwaliteit voldoet aan de maximale waarden voor verspreiden en de interventiewaarden voor droge bodem niet overschrijdt, op de kant gezet. Dat geldt ook voor baggerspecie in de nabijheid van een riooloverstort. Als nabij een riooloverstort beweiding van vee plaatsvindt, is extra zorgvuldigheid nodig, omdat de specie mogelijk veterinair verdacht is. Om dit duidelijk te krijgen kan de baggerspecie aanvullend worden onderzocht op veterinair parameters.

Blauwgrasland: natte landnatuur.

In het beheergebied van Waterschap Rivierenland heeft zich wat dit betreft nog nooit een probleemsituatie voorgedaan. Het risico op veterinair verdachte baggerspecie is niet groot, omdat de afgelopen periode de kwaliteit van het rioolstelsel sterk is verbeterd en risicovolle overstorten binnen ons beheergebied vrijwel allemaal zijn gesaneerd.

Op basis van bovenstaande twee argumenten volgt het waterschap tijdens de uitvoering van projecten de lijn dat er in principe geen sprake is van veterinair risico. Als een belanghebbende de baggerspecie onderzocht wil hebben op veterinair parameters zijn de meerkosten voor de belanghebbende. Tenzij uit het onderzoek blijkt dat de specie inderdaad veterinair risico oplevert. Dan zijn de meerkosten voor het onderzoek voor het waterschap en wordt de baggerspecie op kosten van het waterschap afgevoerd.

5.4.5 Asbest en baggerspecie

Asbest is gedurende een lange periode breed toegepast in geheel Nederland. Met name in de periode 1955-1993 is asbest veel toegepast in bouwwerken, beschoeiingen en puinpaden. Ook is asbesthoudend afval gestort. Sinds 1993 is beroepsmatige toepassing van asbest verboden. Door verschillende oorzaken kan asbest ook in watergangen terecht zijn gekomen. Zolang het onder water is, vormt asbest geen gevaar voor de gezondheid, als asbest in de baggerspecie boven water wordt gehaald mogelijk wel.

In het verleden is bij enkele projecten asbest aangetroffen in de baggerspecie. Dit leidt tot een extra kostenpost en stagnatie van de uitvoering. Het waterschap wil dit bij toekomstige projecten voorkomen door een vooronderzoek. In het protocol voor onderzoek naar het voorkomen van asbest in waterbodembodem (NTA 5727) wordt beschreven dat vooronderzoek moet bestaan uit historisch onderzoek en locatie-inspectie.

Het historisch onderzoek naar (potentiële) asbestbronnen in de nabijheid van watergangen in onderhoud bij het waterschap is in oktober 2006 uitgevoerd. Deze inventarisatie van asbestbronnen is vertaald naar een kanskaart waarop de verwachting van het aantreffen van asbest in de waterbodembodem is aangegeven. De kaart is vanwege de grote informatiedichtheid alleen digitaal beschikbaar. Er is onderscheid gemaakt in 'geen asbest', 'kleine kans op asbest', 'grote kans op asbest' en 'asbest aanwezig'. De laatste categorie betreft alleen locaties waar in het verleden asbest is aangetoond in de waterbodembodem, maar waar het materiaal niet is verwijderd.

De voorgeschreven locatie-inspectie wordt tijdens de voorbereiding van een baggergebied gelijktijdig met het reguliere bemonsteringsprogramma uitgevoerd. De informatie van de kanskaart wordt als volgt gebruikt:

1. asbest onverdacht – geen specifieke aandacht.
2. kleine kans – locatie-inspectie naar aanwezigheid van asbest in de directe omgeving van de watergang.
3. grote kans – idem en eventueel visuele controle van een monster op asbest conform NTA 5727.
4. asbest aanwezig of tijdens locatie-inspectie blijkt de locatie asbestverdacht – verkennend asbestonderzoek conform NTA 5727.

Als geen asbest wordt aangetoond of de bepaalde asbestconcentratie lager is dan de interventiewaarde (100 mg/kg d.s. gewogen) zijn er wat betreft asbest geen beperkingen aan de toepassing van de baggerspecie. Anders wordt afhankelijk van de situatie aanvullend of nader onderzoek ingesteld conform NTA 5727. Met behulp van het Protocol Asbest kan aansluitend worden bepaald of verwijdering noodzakelijk is. Dit is alleen toegestaan door daarvoor gecertificeerde bedrijven. Deze bagger mag niet op de kant worden gezet.

De kans is aanwezig dat bij een onverdachte locatie toch asbest wordt aangetroffen tijdens de uitvoering. In dat geval worden de werkzaamheden in deze watergang of dit gedeelte van de watergang gestaakt. Er wordt dan eerst een verkennend asbestonderzoek ingesteld conform NTA 5727.

De bevindingen uit de locatie-inspectie en/of het vervolgonderzoek worden verwerkt in de bronnen- en kanskaart. Bij een overschrijding van de interventiewaarde voor asbest is een kadastrale aantekening vereist, als de verontreiniging niet wordt verwijderd.

5.4.6 Explosieven en baggerspecie

Bij een aantal projecten zijn in het recente verleden explosieven aangetroffen, onder meer in het Noorder-Afwateringskanaal in het Land van Heusden en Altena en in de stadsgrachten van Tiel. Bij dergelijke situaties is het van belang afdoende voorzorgsmaatregelen te treffen.

Als door historisch onderzoek bekend is dat in een gebied oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden en er sindsdien niet meer is gebaggerd, is onderzoek nodig voordat de baggerwerkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. Dit is beschreven in het protocol BRL-OCE, die in de Arbeidsomstandighedenregeling is verankerd. Deze BRL heeft een driedelige doelstelling:

1. bewerkstelligen dat risicovolle werkzaamheden op het project voldoende veilig voor het eigen personeel en derden worden uitgevoerd;
2. bewerkstelligen dat risicovolle werkzaamheden zodanig en met die deskundigheid worden uitgevoerd dat omwonenden veilig zijn en dat de publieke veiligheid wordt gewaarborgd;
3. bewerkstelligen dat de behandelde terreinen binnen de bepalingen van de gegunde opdracht 'vrij van explosieven' worden opgeleverd en geschikt zijn voor het beoogde gebruik.

In het vooronderzoek van het baggerwerk moeten de risico's worden onderzocht. Als uit dit vooronderzoek blijkt dat explosieven aanwezig kunnen zijn, moet een opsporingsonderzoek worden ingesteld. Het veiligheidsplan voor een baggerproject moet rekening houden met de mogelijkheid van explosieven.

Met name de contactmomenten zijn gevoelig voor explosie, omdat dan energie wordt toegevoegd die kan veroorzaken dat een explosief voorwerp explodeert. Dit is voornamelijk het moment van ontgraven en het moment van deponeren van de baggerspecie.

Het gebruik van een 'bombox' tijdens het baggeren van de stadsgrachten in Tiel (2006).

In het buitengebied kan vaak met relatief eenvoudige veiligheidsmaatregelen worden volstaan, omdat er weinig omwonenden zijn. Als de kwaliteit van de bagger voldoet aan de maximale waarden voor verspreiden en de interventiewaarden voor droge bodem niet overschrijdt, kan deze in principe gewoon op de kant worden gezet, waarbij de bagger op de kant wordt nagezocht op explosieven. In dicht bebouwd gebied zijn, in overleg met de betreffende gemeente, verdergaande veiligheidsmaatregelen noodzakelijk. Dit is sterk afhankelijk van de situatie en kan niet eenduidig worden aangegeven. Dit moet dan ook van geval tot geval worden beoordeeld.

Door de (mogelijke) aanwezigheid van explosieven nemen de kosten van het baggerwerk aanzienlijk toe, met name in bebouwde gebieden.

5.4.7 Cultuurhistorie en baggerspecie

In 1992 is het Verdrag van Malta gesloten. Dit verdrag beschermt ons archeologische erfgoed c.q. onze cultuurhistorie in de bodem en de inpassing in de ruimtelijke ontwikkeling.

Baggeren is het regelmatig terugkerend onderhouden van een watergang. Er is normaal gesproken geen sprake van enige cultuurhistorie in de waterbodem die bescherming vraagt. Alleen in zeer uitzonderlijke gevallen is er sprake van archeologisch erfgoed dat tijdens het baggeren bescherming verdient. In feite is dit alleen mogelijk bij grotere en diepere watergangen in oude kernen, bijvoorbeeld op stroomruggen, donken en oeverwallen. De hoger gelegen plaatsen waren lange tijd niet alleen de eerste maar ook de enige bewoonde delen in het gebied. In oude, diepe en in het verleden weinig gebaggerde watergangen in steden (zoals stadsgrachten) is de kans het grootst dat er nog voorwerpen aangetroffen worden met cultuurhistorische waarde.

De bescherming van waardevolle landschappen heeft hier zijdelings mee te maken. Zo is een groot deel van het rivierengebied in de Nota Belvedere opgenomen als Belvedere-gebied. Een deel van de Alblasserwaard is zelfs opgenomen op de voorlopige lijst van het Werelderfgoed, ter bescherming van prehistorische vindplaatsen in het donkengebied.

Bij een baggerwerk waarbij mogelijk cultuurhistorische waarden kunnen worden aangetast, moet dit tijdens de voorbereiding worden onderzocht. Uit het onderzoek volgen de eventuele maatregelen voor de uitvoering. De kosten van een baggerproject waarbij mogelijk sprake is van cultuurhistorisch waardevolle voorwerpen, nemen hierdoor toe.

5.4.8 Ziekteverwekkers en baggerspecie

Het kan voorkomen dat bij een baggerwerk direct of indirect ziekteverwekkers vrijkomen. De bekendste ziekteverwekker die met baggeren wordt geassocieerd is bruinrot. Deze ziekte kan voorkomen in de aardappelteeltgebieden binnen het beheergebied van het waterschap. Het gebruik van oppervlaktewater in gebieden met bruinrot kan leiden tot besmetting van de (aardappel) oogst. In gebieden met bruinrot geldt daarom een beregeningsverbod waar de Plantenziektenkundige Dienst (PD) verantwoordelijk voor is. De PD stelt een overzicht van alle beregeningsverbodgebieden beschikbaar op de site van het LNV-loket (www.hetlnvloket.nl).

In 1996 heeft de UvW beleid voor baggerwerkzaamheden in bruinrotgebieden geformuleerd in de notitie 'Waterschappen en bruinrot'. De ontvangstplicht blijft van kracht, maar om risico's zo veel mogelijk te vermijden is een goede communicatie met de akkerbouwers in het beregeningsverbodgebied belangrijk. Door het onderhoud aan het begin van de winterperiode - na het binnenhalen van de oogst - uit te voeren kan het risico sterk

worden beperkt. Er is op dat moment geen besmettingsgevaar. Blootstelling aan de lucht gedurende een normale winterperiode neemt het risico voor het seizoen erop in principe weg. Als een teler desondanks het risico volledig wil uitsluiten, heeft hij de mogelijkheid om bij het teeltplan de strook waar bagger op de kant is gezet vrij te houden.

Er zijn ook andere ziekten bekend die meer indirect met baggeren te maken hebben, zoals de ziekte van Weil, leverbotziekte en botulisme. De ziekte van Weil is ook wel bekend als de rattenziekte, omdat de bruine rat de belangrijkste verspreider van de ziekte is. Het is een bacteriële infectieziekte, die varieert van een nauwelijks merkbare infectie tot een zeer ernstige aandoening. De ziekte kan worden opgelopen door contact met door rattenurine besmet water. Voorzorgsmaatregelen tijdens een baggerproject zijn met name gericht op het voorkomen van contact met besmet water door het waarborgen van de hygiëne op het werk.

Leverbotziekte is een parasitaire ziekte die onder herkauwers voorkomt, met name onder schapen. De ziekte wordt overgedragen via het waterslakje *Limnea Truncatula*, die de parasiet, een platworm (*Fasciola Hepatica*), met zich meedraagt. Deze waterslakjes, die lijken op de poelslak, kunnen met het baggeren op de kant worden gezet. Dit kan een verhoogd besmettingsgevaar opleveren, maar het RIVM acht deze kans gering. Tijdens het werk is het van belang alert te zijn op het mee-baggeren van waterslakjes. Bij twijfel worden een paar exemplaren voor labonderzoek meegenomen.

Botulisme kan incidenteel aanleiding zijn om te baggeren. De bacterie die botulisme veroorzaakt kan zich in de bagger vestigen. Verwijderen van deze bagger kan het botulisme reduceren. Het vergroten van de waterdiepte door te baggeren kan ook botulisme terugdringen.

Het baggeren van een locatie met cultuurhistorische waarden vraagt extra aandacht.

5.4.9 Afvalstromen en baggerspecie

Volgens de Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen is alle bagger afval, totdat het nuttig wordt toegepast. Het direct op de kant zetten van baggerspecie wordt gezien als een nuttige toepassing. Indien er sprake is van transport van bagger, wordt de bagger tot het moment van nuttige toepassing, als afval beschouwd.

De belangrijkste nationale afvalstoffenwet- en regelgeving die voor het baggerproces relevant is, staat in de Wm, het Besluit Melden en de Regeling Melden. Voor transport van afvalstoffen geldt een landelijk meldsysteem, ondergebracht in het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). Belangrijk uitgangspunt bij de afvalstoffenwetgeving is ketenverantwoordelijkheid. Dat betekent dat iedere betrokkene verantwoordelijk is voor de hele keten.

Voor elk transport is een afvalstroomnummer nodig en een begeleidingsbrief. De ontvanger moet een ontvangstmelding doen bij het LMA. Als de afvalstof de keten verlaat, wordt bij het LMA een afgiftemelding gedaan. De gegevens dienen vijf jaar bewaard te worden. Als een partij optreedt als vervoerder, inzamelaar, handelaar of bemiddelaar van afvalstoffen moet deze partij geregistreerd zijn op de zogenaamde VIHB-lijst. (VIHB: vervoerder, inzamelaar, handelaar, bemiddelaar.)

Het waterschap maakt in dit kader onderscheid in de volgende afvalgerelateerde activiteiten:

- afvoer naar putten;
- directe afvoer naar een verwerkingslocatie (stort- of hergebruiklocatie);
- het waterschap als adviseur in een gezamenlijk project met derden.

Naar aanleiding van een audit in 2006 bleek dat baggerprojecten doorgaans voldoen aan de afvalstoffenwet- en regelgeving.

Het waterschap wil samenwerking met gemeenten continueren en zo mogelijk versterken.

5.5 BAGGEREN VAN OVERIGE WATERGANGEN

5.5.1 Algemeen

Het waterschap is in beginsel onderhoudsplichtig voor de A-watergangen. Voor alle overige watergangen is in de legger opgenomen wie de onderhoudsplichtige is. In de regel zijn dat de eigenaren van de aangrenzende percelen.

Er zijn vier situaties waarin het waterschap invloed uitoefent op het onderhoud van overige watergangen:

1. waterschap als eigenaar van een aangrenzend perceel overige watergang;
2. waterschap als beheerder van de berm sloten;
3. verontreinigde baggerspecie in B-watergang;
4. diepteschouw.

Deze zijn onderstaand achtereenvolgens uitgewerkt.

5.5.2 Waterschap als eigenaar van aangrenzend perceel overige watergang

In bepaalde gevallen is het waterschap eigenaar van de aangrenzende percelen en daarmee mede onderhoudsplichtige. In de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden is het waterschap verantwoordelijk voor het wegbeheer buiten de bebouwde kom en daardoor ook mede onderhoudsplichtig (halve watergang) voor het onderhoud van zo'n 420 kilometer wegsloten. Dit zijn over het algemeen B-watergangen. De watergang wordt in overleg met de andere aangrenzende eigenaar gebaggerd. Waar mogelijk wordt de baggerspecie in de wegberm toegepast. Is dit niet mogelijk, bijvoorbeeld vanwege te weinig ruimte in de berm of omdat de verkeersveiligheid in het geding is, dan wordt de baggerspecie op het perceel van de andere aangrenzende eigenaar gezet dan wel afgevoerd. Er geldt hier alleen een ontvangstplicht voor de eigen specie, niet voor die van het waterschap. Als het aan beide zijden van de watergang niet mogelijk is de baggerspecie te verwerken, wordt de baggerspecie opgeladen en afgevoerd.

Sloten langs primaire en regionale keringen waarvoor het waterschap onderhoudsplichtig is, worden door het waterschap indien nodig meegebaggerd in het baggerprogramma voor A-watergangen.

Ook als het waterschap andere percelen bezit die aan een overige watergang grenzen, is het waterschap medeverantwoordelijk voor het onderhoud.

5.5.3 Waterschap als beheerder van de berm sloten

In het Land van Heusden en Altena is het onderhoud van een groot deel van de berm sloten langs wegen in het landelijke gebied in handen van het waterschap. De legger bepaalt wie onderhoudsplichtig is voor de berm sloten. De betreffende berm sloten zijn eveneens aangewezen in de legger.

De baggerspecie wordt gedeponeed op de tegenover de weg gelegen percelen. Als dit niet mogelijk is, wordt de baggerspecie in de wegberm gedeponeed en zijn de eigenaren van tegenover de weg gelegen percelen verplicht de baggerspecie binnen dertig dagen te verwijderen. Deze procedure is vastgelegd in artikel 2.10 van de keur Waterschap Rivierenland 2009. In overleg kan tot een alternatieve oplossing worden gekomen, hoewel de regeling in de keur uitgangspunt dient te zijn.

Het waterschap wil de achterstand in baggeronderhoud snel inlopen. Op de foto het plaatsen van een beschoeiing in Buren nadat de baggerwerkzaamheden waren afgerond.

5.5.4 Verontreinigde baggerspecie in B-watergang

Het beleid van het waterschap is erop gericht binnen vijftien jaar de verontreinigde baggerspecie uit het gebied te verwijderen. Om dit doel te bereiken zijn enkele beleidslijnen uitgezet. Het bestuur van het waterschap heeft in september 2005 besloten versneld te gaan baggeren om de achterstand in baggeronderhoud in te lopen. Het waterschap stimuleert gemeenten de verontreinigde bagger te verwijderen door de diepteschouw en de bijdrageregeling. De kosten voor het verwijderen, afvoeren en storten van verontreinigde baggerspecie liggen vele malen hoger dan voor baggerspecie die op de kant kan worden gezet. De UvW heeft in 1995 in een advies aan de waterschappen aangegeven dat niet van derden mag worden verwacht dat zij verontreinigde baggerspecie afvoeren en storten. Dit is een taak voor de waterschappen.

Het waterschap heeft in de beleidsregel 'Kwalitatief niet-verspreidbare baggerspecie in B-watergangen' hieraan invulling gegeven. Deze is van kracht sinds 1 september 2006. Met een

financiële bijdrage op grond van deze beleidsregel stimuleert het waterschap overheden verontreinigde baggerspecie te verwijderen. Van overige partijen neemt het waterschap de taak volledig over in het geval kwalitatief niet-verspreidbare baggerspecie wordt aangetoond in een B-watgang. Voor andere watergangen heeft het waterschap geen soortgelijke regeling getroffen.

5.5.5 Diepteschauw

Het op diepte brengen en houden van het watersysteem is uit kwantitatieve en kwalitatieve overwegingen van groot belang. Dit geldt zowel voor de A- als de B-watgangen. Met de uitvoering van het UP wordt de achterstand met het baggeren van A-watgangen ingelopen. Het is wenselijk dat ook de B-watgangen in goede staat van onderhoud zijn.

De aangelanden zijn volgens de Keur waterkeringen en wateren verplicht de B-watgangen op de gewenste diepte te brengen en te houden. Niet alle aangelanden houden zich echter aan deze verplichting. Particulieren, gemeenten, terreinbeheerders en (spoor-)wegbeheerders krijgen verhoudingsgewijs vaker een waarschuwing dan agrariërs. Gelet op het belang van goed onderhoud en de noodzaak om periodiek te controleren of aangelanden zich houden aan hun onderhoudsplicht, is de diepteschauw (zie kader) vanaf 2008 gebiedsbreed ingevoerd.

DIEPTESCHOUW

De diepteschauw is een systematische, periodieke controle van B-watgangen waarbij gecontroleerd wordt of deze aan de leggermaat (of anderszins voorgeschreven maatvoering) voldoen. Bestuursrechtelijke dwangmiddelen worden toegepast als niet wordt voldaan aan de plicht B-watgangen op de juiste afmetingen te onderhouden.

De diepteschauw wordt gekoppeld aan de baggercyclus van de A-watgangen: twaalf jaar in het Land van Heusden en Altena en de Biesbosch, en vijftien jaar in de rest van het gebied. De diepteschauw wordt in het jaar volgend op het baggeren van de A-watgangen uitgevoerd. Het waterschap brengt dus eerst zelf de A-watgangen op orde voordat de aangelanden de B-watgangen op orde moeten brengen. In bijlage 3 worden enkele organisatorische aspecten genoemd.

In de legger zijn de diepte- en profielmaten nog niet opgenomen. Daarom voert het waterschap controles uit aan de hand van theoretisch bepaalde standaardprofielen volgens de methode zoals deze nu al wordt toegepast in het voormalige HAV-gebied.

Hierbij worden breedtematen van watergangen gerelateerd aan dieptematen ten opzichte van het zomer(streef)peil. Deze theoretische dieptematen worden door middel van een kaart en/of tabel in de legger opgenomen. Door deze kaarten en/of tabellen per deelgebied vast te stellen is het mogelijk optimaal te differentiëren naar deelgebied en rekening te houden met de geohydrologische beperkingen in een aantal deelgebieden. In de gebieden met geohydrologische beperkingen (o.a. oeverwallen, stuwwal, zandbanen en sommige veengronden) worden geen diepte- en profielmaten vastgesteld. Hier zal dus ook niet geschouwd worden.

5.6 COMMUNICATIE RONDOM BAGGERSPECIE

5.6.1 Algemeen

Baggerprojecten zijn voor derden vaak ingrijpend. Dit heeft twee belangrijke oorzaken: de betrokkenen ondervinden fysiek overlast en soms zelfs schade. Daarbij komt dat de meeste mensen niet gewend zijn aan baggerwerkzaamheden. Daarom is een goede voorlichting noodzakelijk voordat het waterschap met de uitvoering van een baggerproject kan beginnen.

5.6.2 Onbekendheid met baggeren

In de communicatie moet rekening worden gehouden met het negatieve imago van baggeren. De nadruk moet met name liggen op de positieve effecten van het bestendig beheer en onderhoud.

Bagger ligt onder water en is onzichtbaar voor het blote oog. Baggeren gebeurt niet jaarlijks, zoals het gewoon onderhoud, waardoor de meeste mensen er niet of nauwelijks bij stilstaan in het dagelijks leven. Pas bij een calamiteit, waardoor wateroverlast ontstaat, komt het baggeren van watergangen nadrukkelijk in beeld.

Deze onbekendheid geldt met name voor particulieren. Maar ook voor de meeste organisaties is baggeren een relatief onbekend fenomeen. De meeste organisaties hebben nauwelijks kennis in huis voor het opzetten van een baggerproject. Door de landelijke aandacht voor bagger de afgelopen jaren is dit wel sterk verbeterd.

In de communicatie rondom baggerprojecten moet het waterschap hier rekening mee houden. Gerichtte voorlichting over nut en noodzaak is nodig.

5.6.3 Fysieke overlast

Zowel in landelijk als stedelijk gebied hebben veel mensen direct of indirect te maken hebben met een baggerproject. In landelijk gebied betreft dit met name de agrariërs die materieel op hun land moeten toelaten en bagger op hun land moeten ontvangen. Het waterschap realiseert zich terdege dat grootschalige baggerwerkzaamheden veel invloed kunnen hebben op de bedrijfsvoering van landeigenaren. In stedelijk gebied treft het waterschap veel particuliere siertuinen. Het wordt niet wenselijk geacht dat in deze tuinen bagger wordt verspreid. Het waterschap zoekt in samenwerking met de gemeente naar een alternatieve oplossing (zie paragraaf 4.3.2).

Naast particulieren heeft het waterschap te maken met diverse organisaties die fysieke overlast van de baggerprojecten kunnen ondervinden. Dit zijn in de eerste plaats de gemeenten in het beheergebied. Het waterschap voert vroegtijdig overleg om de voorgenomen werkzaamheden te bespreken. Hiervoor zijn meerdere redenen. Gemeenten zijn bevoegd gezag voor diverse baggergerelateerde zaken. Gemeenten hebben ook ontvangstplicht waar ze tijdig (financieel) rekening mee moeten houden. Tegelijkertijd kunnen de mogelijkheden voor samenwerking worden besproken. Gemeenten hebben verder vaak andere projecten in uitvoering, waardoor de overlast versterkt wordt. Het waterschap neemt initiatief om dergelijke zaken tijdig af te stemmen.

Ook natuurbeschermingsorganisaties, waterwinbedrijven, het bedrijfsleven, Rijkswaterstaat, provincies, Nederlandse Spoorwegen (inclusief de Betuweroute) en andere betrokken organisaties kunnen fysiek overlast ondervinden van baggeractiviteiten. Met al deze partijen probeert het waterschap vroegtijdig af te stemmen.

5.6.4 Communicatievormen

Rondom het baggeren wordt een tamelijk intensief communicatietraject doorlopen. Er is onderscheid te maken in regulier baggerwerk en specifieke projecten. Bij de laatste is de communicatie maatwerk. Voor de communicatie wordt samenwerking gezocht met de afdeling communicatie.

Gewoonlijk wordt in de communicatie over de uitvoering van een baggerwerk gebruikgemaakt van een advertentie in de plaatselijke kranten, een brief met voorlichtingsfolder aan eigenaren van percelen langs de te baggeren watergangen en een inloopavond. De ervaring is dat het goed werkt om de persoonlijke brief tevens te gebruiken als uitnodiging voor de inloopavond. Via de website geeft het waterschap algemene informatie over de baggerplanning en lopende projecten. Daarnaast legt de toezichthouder van een

project huisbezoeken af om praktische zaken te regelen met belanghebbenden.

Voor het uitvoeren van bijvoorbeeld inpeilingen en het nemen van monsters van de baggerspecie krijgt de uitvoerende organisatie een brief van het waterschap op logopapier mee voor eventuele vragen. Hiervoor kan aanvullend een aankondiging in de plaatselijke krant worden gedaan.

In stedelijk gebied wordt bepaald of bovenstaande communicatie voldoet of dat een intensiever traject nodig is. Er moet bijvoorbeeld mogelijk rekening worden gehouden met anderstaligen. Bij samenwerking met een gemeente bij een baggerproject heeft het de voorkeur de communicatie door de gemeente te laten organiseren, gezien de ervaringen die zij hebben met de communicatie met de eigen inwoners.

Goede communicatie is belangrijk, zowel in de aanloop naar als tijdens de uitvoering van de baggerwerkzaamheden.

5.6.5 Overleg met belanghebbende partijen

In een baggergebied zijn naast particulieren en gemeenten ook altijd andere belanghebbende organisaties betrokken. Hierbij kan worden gedacht aan de visstandbeheercommissie, rechthebbende sportvisserij-organisaties, beroepsvissers en (agrarische) natuurverenigingen. Deze belanghebbenden worden betrokken bij het baggerproject. Ze krijgen informatie over de voorgenomen baggeractiviteiten en de organisaties wordt gevraagd input te leveren voor het welslagen van het project. De organisaties kunnen onder meer kennis aanreiken over de flora en fauna in het baggergebied. Door deze belanghebbenden deelgenoot te maken van het project kunnen in gezamenlijkheid pragmatische oplossingen worden gezocht in het geval onverwachts tijdens de uitvoering beschermde diersoorten worden aangetroffen.

6.

MONITORING

6.1 ALGEMEEN

De informatie voor het UP beperkt zich tot een kleine set veldgegevens aangevuld met expert-judgement. Zowel van de hoeveelheid baggerspecie als de kwaliteit daarvan is onvoldoende informatie beschikbaar. Het is om die reden moeilijk een goede prioritering te maken en benodigde budgetten betrouwbaar in te schatten. In het UP wordt dan ook aangegeven dat het elke drie jaar wordt geëvalueerd en zo nodig geactualiseerd.

Om beter inzicht te krijgen in de kwaliteit- en kwantiteitsontwikkeling in watergangen worden diverse watergangen verspreid over het beheergebied op een aantal punten gemonitord. Er is een meetnet opgezet voor kwantiteits- en kwaliteitsmonitoring. De monitoring richt zich op watergangen die recent zijn gebaggerd. Indien wenselijk kan het meetnet tussentijds worden uitgebreid.

6.2 KWANTITEIT

Bij de selectie van watergangen voor het kwantiteitsmeetnet wordt met name gelet op aspecten die de aanwas bepalen. Aanwas is een langdurig proces van elk jaar gemiddeld één à vier centimeter. Dit is moeilijk om nauwkeurig te peilen. Om uitspraken te kunnen doen over de aanwas moet daarom een reeks worden opgebouwd met meerdere meetpunten in tijd en ruimte.

De hypothese hierbij is dat de gemiddelde aanwassnelheid in de tijd afneemt door diverse factoren, zoals het inzakken van de baggerlaag door het eigen gewicht en dat in een steeds kleiner wordend profiel stromingssnelheden toenemen en bezinking van slibdeeltjes daardoor afneemt. Daarnaast is de verwachting dat de aanwassnelheid zeer situatieafhankelijk is, maar in het veenweidegebied in elk geval groter is dan in klei- of zandgebieden.

Bij de selectie van watergangen voor het kwantiteitsmeetnet wordt de aanwas van de baggerspecie in beeld gebracht.

6.3 KWALITEIT

Het kwaliteitsmeetnet richt zich op watergangen waar recentelijk verontreinigde baggerspecie is gebaggerd om te bepalen in hoeverre er sprake is van herverontreiniging.

De hypothese voor de herverontreiniging is dat in ca. 70% van de gevallen na het baggeren geen verontreinigingen meer worden aangetoond. Ook leeft de verwachting dat herverontreiniging met name plaatsvindt bij watergangen langs (voormalige) fruitteeltpercelen.

Het is verder interessant om watergangen waar schone tot licht verontreinigde waterbodem is gebaggerd te monitoren op kwaliteitsontwikkeling. De kans is klein dat een nieuwe verontreiniging wordt aangetoond. Om een betrouwbare uitspraak te kunnen doen, zijn voldoende representatieve analyses nodig. Hiervoor worden geen aparte watergangen geselecteerd, maar de onverdachte watergangen uit het kwantiteitsmeetnet gebruikt.

De hypothese is dat in geen enkel geval niet-verspreidbare verontreinigde baggerspecie wordt aangetoond in een watergang waar met eerdere analyses geen verontreiniging is aangetoond. Klasse B hoeft niet per se te betekenen dat het om verontreinigde baggerspecie gaat. Klasse B kan ook verspreidbaar zijn. Tevens is het lastig om een vergelijking te kunnen maken tussen de vroegere klasse 3/4 en de huidige 'niet-verspreidbare' baggerspecie uit het Bbk. Het stoffenpakket en de normen zijn gewijzigd.

6.4 RAPPORTAGE

De monitoring vindt plaats in een driejarige cyclus, voor een periode van vijftien jaar, te beginnen in 2007. De metingen worden standaard uitgevoerd in de periode februari-maart. De gegevens worden gebruikt voor de evaluatie van het UP en in dat kader gerapporteerd in combinatie met de rapportage van het integraal meetplan. Als ontwikkelingen dat vereisen of nieuwe inzichten zich voordoen, kan het monitoringsplan op dat moment worden bijgesteld. Het monitoringsplan is in een afzonderlijke notitie uitgewerkt en tevens geïntegreerd in het integraal meetplan.

LIJST VAN RELEVANTE WET- EN REGELGEVING, BELEID EN ONDERZOEKSRAPPORTEN

INTERNATIONAAL EN NATIONAAL

- 4^e Nota Waterhuishouding, 1998.
- Waterbeleid voor de 21^e eeuw, commissie waterbeheer voor de 21^e eeuw, augustus 2000.
- Kabinetsstandpunt Anders omgaan met water, waterbeleid voor de 21^e eeuw, december 2000.
- Startovereenkomst Waterbeleid 21^e eeuw tussen Rijk, IPO, UvW en VNG, februari 2001.
- Waterwet, Staatsblad 2009, 490.
- Europese Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG), oktober 2000.
- Nationaal Bestuursakkoord Water, juli 2003.
- Wet milieubeheer, Staatsblad 1979, 442.
- Wet bodembescherming, Staatsblad 1986, 404.
- Handreiking verspreiding en toepassing van bagger, Project Bagger en Bodem, mei 2004.
- Besluit Bodemkwaliteit, Staatsblad 2007, 469.
- Regeling Bodemkwaliteit, Staatscourant 20 december 2007.
- Beleidsbrief Bodem, december 2003.
- Besluit Uniforme Saneringen, Staatsblad 2006, 54.
- Circulaire sanering waterbodems, mei 2006.
- Circulaire bodemsanering, januari 2006.
- Circulaire onderhoudsbaggerspecie, juni 2005.
- Arbeidsomstandighedenregeling, Staatscourant 1997, 63.
- Productenbesluit Asbest, Staatsblad 2005, 6.
- Milieuhygiënisch saneringscriterium Bodem - Protocol Asbest, oktober 2004.
- Asbestverwijderingsbesluit 2005, Staatsblad 2005, 704.
- Besluit vrijstellingen stortverbod buiten inrichtingen, Staatsblad 1997, 664.
- Besluit stortplaatsen en stortverboden afvalstoffen, Staatsblad 1997, 665.
- Regeling stortplaatsen voor baggerspecie op land, Staatscourant 2001, 133.
- Minimum verwerkingsstandaard voor baggerspecie/MVS, Staatscourant 2004, 96.
- Richtlijn 1999/31/EG betreffende storten van afvalstoffen (IPPC), september 1996.
- Besluit melden bedrijfsafvalstoffen en gevaarlijke afvalstoffen, Staatsblad 2004, 522.
- Regeling melden bedrijfsafvalstoffen en gevaarlijke afvalstoffen, Staatscourant 2004, 207.
- Wet op de Ruimtelijke Ordening, Staatsblad 2006, 566.
- Nota Ruimte - Ruimte voor ontwikkeling, februari 2006.
- Flora- en faunawet, Staatsblad 1998, 402.
- Nota Natuur - Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur, mei 2004.
- Besluit Aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet, Staatsblad 2000, 523.
- Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet, Staatsblad 2000, 525.
- Natuurbeschermingswet 1998, Staatsblad 1998, 403.
- Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (Habitatrichtlijn), mei 1992.
- Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand (Vogelrichtlijn), april 1979.
- Natura 2000 doelendocument, oktober 2006.
- Waterstaatswet 1900, Staatsblad 1900, 176.
- Waterschapswet, Staatsblad 1991, 444.
- Verdrag van Malta, januari 1992.
- Nota Belvedere, juli 1999.
- Basisdocument Tienjarensценario Waterbodems, februari 2002.
- Bestuurlijk Advies Tienjarensценario Waterbodems, februari 2002.
- Startovereenkomst waterbodems - Naar regionale bestuursakkoorden waterbodems, april 2005.
- Kabinetsstandpunt Waterbodems, juli 2005.

REGIONAAL EN LOKAAL

- Ontwerp Gelders Milieu Plan 2010, provincie Gelderland, februari 2010.
- Provinciaal Waterplan 2010-2015, provincie Zuid-Holland, januari 2010.

- Waterplan Gelderland 2010-2015, provincie Gelderland, december 2009.
- Provinciaal Waterplan 2010-2015, provincie Noord-Brabant, december 2009.
- Provinciaal Waterplan 2010-2015, provincie Utrecht, december 2009.
- Eindrapport evaluatie bagger op de kant, samenwerking waterschap en de gemeente Arnhem.
- Beleidsnota Bodem 2008, De Gelderse Wegwijzer door Bodemland, Op de goede weg en verder, deel I en deel II, gemeente Arnhem - gemeente Nijmegen - provincie Gelderland, november 2007.
- Rapportage PS-commissie Baggerladder, provincie Gelderland, september 2006.
- Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen, Unie van Waterschappen, oktober 2005.
- Uitvoeringskader Baggerspecie Utrecht 2005-2010, provincie Utrecht, mei 2005.
- Provinciaal Milieubeleidsplan 2004-2008, provincie Utrecht, maart 2003.
- Provinciale Milieuverordening Noord-Brabant.
- Provinciale Milieuverordening Utrecht.
- Provinciale Milieuverordening Gelderland.
- Provinciale Milieuverordening Zuid-Holland.
- Bodemkwaliteitskaart op basisniveau van het landelijk gebied van Zuid-Holland, DHV i.o. van provincie Zuid-Holland, december 2004.
- Verklaring wateragenda, VNG en UvW, mei 2005.
- Uitgangspuntennotitie Waterbodem in het bebouwd gebied, VNG en UvW, maart 2004.
- Brief van UvW aan de leden-waterschappen, met als onderwerp 'ontvangstplicht baggerspecie nabij overstorten', kenmerk 986096 Ww/EK, 23 december 1998.
- Brief van UvW aan de leden-waterschappen, met als onderwerp 'Beperking verspreiding baggerspecie uit watergangen bij risicovolle riooloverstorten' kenmerk 2897 W/SW, 12 maart 2003.
- Brief van de UvW en VNG aan de leden, met als onderwerp 'baggerspecie met veterinaire risico's nabij riooloverstorten', kenmerk FEI/1999005433, 6 december 1999.
- Brief van de UvW aan de leden, met als onderwerp 'Waterschappen en Bruinrot', kenmerk FEI/1999005433, 29 mei 1996.
- Brief van de UvW aan de leden, met als onderwerp 'Bruinrot', kenmerk 972230WW/EV, 29 april 1997.
- Nota waterschapsbeleid voor waterbodems in onderhoud bij derden, UvW, oktober 1995.
- Nota Uitwerking Baggerbeleid III - Handboek Procedures Baggeren, provincie Zuid-Holland, april 2004.
- Bemonsteringsprotocol Gelderland, provincie Gelderland, juni 1998.

WATERSCHAP EN OVERIGE

- Keur Waterschap Rivierenland 2009.
- Beleidsregels Keur Waterschap Rivierenland 2009.
- Algemene regels Keur Waterschap Rivierenland 2009.
- Beleidsregels baggerontvangstbijdrage en klasse 3-4 baggerspecie in B-watergangen, Waterschap Rivierenland, inwerkingtreding 1 september 2006.
- Waterbeheerplan 2010-2015 Waterschap Rivierenland.
- Nadeelcompensatieregeling voor Waterschap Rivierenland 2008.
- Waterbeheersplan 2000-2003 - Helder op peil, Hoogheemraadschap van Alm en Biesbosch/Waterschap Rivierenland.
- Integraal Waterbeheerplan Zuid-Holland Zuid 2, Hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden/Waterschap Rivierenland.
- Integraal Waterbeheersplan Gelders Riviereengebied, Waterschap Rivierenland.
- Strategienota 2006-2009, Waterschap Rivierenland, februari 2006.
- Beheersplan Vaarwegen 2006-2010, Waterschap Rivierenland, april 2006.
- Monitoringsplan Meerjarenbaggerprogramma, Waterschap Rivierenland, 2007.
- Integraal meetplan, Waterschap Rivierenland, 2006.
- Compliance Audit Afvalstoffen Waterschap Rivierenland - rapport van bevindingen, IWM Support bv i.o. van Waterschap Rivierenland, oktober 2006.
- Asbestinventarisatie Waterschap Rivierenland, Geofox-Lexmond bv i.o. van Waterschap Rivierenland, oktober 2006.
- Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen: uitwerking maatregelprotocollen ter bescherming van soorten, Natuurbalans-Limes Divergens i.o. van Waterschap Rivierenland, oktober 2006.
- Landfarming of Polycyclicaromatic hydrocarbons and mineral oil contaminated sediments, J. Harmsen, Alterra/Wageningen Universiteit, november 2004.
- Communicatie bij baggerprojecten - praktische leidraad, Inspirience Communicatie i.o. van provincie Utrecht, mei 2006.

LIJST MET BEGRIPPEN

ABC-WATERGANGEN

Het waterschap heeft de watergangen in het gebied een status gegeven: A, B of C-watergang. Dit is vastgelegd in de legger. Daarnaast zijn er overige wateren die geen status hebben binnen de legger.

A-watergangen zijn de watergangen die de aan- en afvoer van het water in het gebied verzorgen. Deze wateren zijn voor het systeem dermate belangrijk dat het waterschap zichzelf heeft verplicht deze te onderhouden.

B-watergangen zijn de watergangen die de aan- en afvoer van water van en naar de verschillende percelen verzorgen. Deze zijn meestal smaller. Deze wateren zijn van minder belang voor het systeem dan A-wateren. Het waterschap houdt wel toezicht op de B-watergangen, maar de eigenaren van de aangrenzende percelen zijn verantwoordelijk voor het onderhoud.

C-watergangen hebben een nog geringer belang voor het watersysteem. Daarom is een jaarlijkse onderhoudsplicht niet nodig. Vanwege de bergende functie verbiedt de Keur demping van C-wateren.

AFVAL

Volgens Van Dale is afval alles 'dat na een bewerking als nutteloze rest overblijft'. Dat is niet helemaal juist. Alles wat niet nuttig hergebruikt kan worden is afval. Als bagger uit de sloot wordt gehaald is het afval. Zodra het nuttig wordt toegepast, verlaat het de afvalketen. Als dit niet mogelijk is wordt het afval verzameld op een stortplaats.

BAGGER / WATERBODEM

Bagger is de laag die zich in een watergang ophoopt. Het bestaat uit gronddeeltjes en organisch materiaal (blad). Binnen de definitie van bagger is een klein percentage bijmenging van materialen mogelijk die niet van nature in de bodem voorkomen, zoals puin. Waterbodem is in feite hetzelfde als bagger, maar vaak wordt met waterbodem ook de vaste bodem van de watergang bedoeld.

BAGGERDEPOT

Een baggerdepot is een depot waarin bagger wordt opgeslagen. Er zijn diverse vormen, waaronder een weilanddepot en een slibdroogveld. Een weilanddepot is een tijdelijk, projectgebonden depot; het slibdroogveld is een doorgangsdapot. Een baggerdepot kan ook een definitieve stortplaats zijn.

BAGGERKWALITEIT / VERONTREINIGING

De bagger kan door verschillende oorzaken verontreinigd raken. De verontreinigingsgraad bepaalt de baggerkwaliteit. Deze is gebaseerd op risico's. Niet elke stof is even schadelijk of beschikbaar. Op basis van wetenschappelijk onderzoek zijn normen afgeleid. Hierbij is ook gekeken naar de invloed van mengseltoxiciteit, dat wil zeggen de schadelijkheid van meerdere stoffen bij elkaar. Als de bagger maximaal licht verontreinigd is kan deze direct op de kant worden verspreid. Voor bagger die sterker verontreinigd is, moet een alternatieve bestemming worden gevonden.

BAGGERONTVANGSTBIJDRAGE

De baggerontvangstbijdrage is een beleidsregel van Waterschap Rivierenland en betreft een uitwerking van de ontvangst- en verwijderingsplicht van baggerspecie, als bedoeld in artikel 5.23, tweede lid, Waterwet. Met deze beleidsregel heeft iedereen die bagger ontvangt recht op een vergoeding. Deze is afhankelijk van de breedte van de watergang en de lengte van de watergang waaruit de baggerspecie is verwijderd.

BESTEK

Het bestek is het contract tussen een opdrachtgever en een aannemer. Het is de nauwkeurige technische omschrijving van het uit te voeren werk, inclusief de administratieve en juridische bepalingen. In het bestek wordt beschreven aan welke eisen het werk moet voldoen.

DIEPTESCHOUW

De diepteschouw is een systematische, periodieke controle van B-watgangen op de leggermaat. Als niet wordt voldaan aan de plicht om deze watgangen op de juiste afmetingen te onderhouden, worden bestuursrechtelijke dwangmiddelen toegepast.

GEDRAGSCODE EN WERKPROTOCOL

De Flora- en faunawet stelt regels voor activiteiten in de buitenruimte. De algemene zorgplicht staat voorop. Als er bijzondere of beschermde soorten voorkomen, moet ontheffing worden aangevraagd om activiteiten of werkzaamheden uit te kunnen voeren. Een gedragscode biedt de mogelijkheid onder voorwaarden zonder ontheffing te werken. De werkwijze wordt beschreven in werkprotocollen en moet per project goed worden gedocumenteerd.

GRONDBANK

Een makelaar in grond, die zorgt voor de afstemming van vraag en aanbod van partijen grond. De grondbank keurt, bemiddelt en beheert partijen grond van anderen.

GROOTSCHALIGE TOEPASSING

Een grootschalige toepassing is een nuttige toepassing van grond en bagger waarvoor wegens de omvang de regels zijn versoepeld ten opzichte van een reguliere nuttige toepassing. Het betreft in beginsel een minimale omvang van 5000 m³ en een minimale toepassingshoogte van twee meter. De eisen voor maximale concentraties van dit volume zijn verhoudingsgewijs soepel. Wel gelden uitloogeisen en reguliere eisen voor de contactlaag c.q. afdeklaag. Een voorbeeld van een grootschalige toepassing is het opwerpen van een terp of het verondiepen van een plas.

HEN- EN SED-WATER

HEN-water is water van het hoogste ecologisch niveau. SED-water is water met een specifieke ecologische doelstelling. Beide type wateren zijn bijzondere, ecologisch waardevolle wateren.

MONITORING

Het bijhouden en onderzoeken van de ontwikkelingen op een bepaald gebied.

NATUURVRIENDELIJK BAGGEREN

Er is sprake van natuurvriendelijk baggeren als zo veel mogelijk rekening wordt gehouden met de natuur, zowel bij de methode als het tijdstip. Er zijn diverse technieken om te baggeren. Niet elke methode is voor elke situatie even geschikt. Bij natuurvriendelijk baggeren wordt echter binnen de mogelijkheden gekeken naar de minst schadelijke techniek voor de natuur. Ook qua tijdstip en frequentie van het onderhoud is het mogelijk met de natuur rekening te houden. De periode september-oktober is vanuit het natuurbelang over het algemeen de beste tijd om te baggeren.

NUTTIG TOEPASSEN

Een afvalstof (zoals bagger) wordt ingezet voor een nuttig doel. De toepassing wordt gezien als nuttig als niet meer materiaal wordt gebruikt dan noodzakelijk voor deze toepassing en dezelfde toepassing ook met primair materiaal gerealiseerd had kunnen worden.

ONTVANGSTPLICHT

De ontvangstplicht en verwijderingsplicht van baggerspecie zijn opgenomen in de Waterwet in artikel 5.23, tweede lid. Hiermee is de eigenaar van het aangrenzende perceel verplicht deze baggerspecie te ontvangen.

REGIONAAL BESTUURSAKKOORD

Een akkoord op bestuurlijk niveau tussen regionale partijen over een bepaald onderwerp.

RIOOLOVERSTORT

Rioolwater wordt via het rioolstelsel afgevoerd naar de Rwzi. Bij een (grote) bui kan het gebeuren dat het rioolstelsel het wateraanbod onvoldoende snel kan verwerken. Om te voorkomen dat dit op minder wenselijke punten tot problemen leidt, is de riooloverstort als noodvoorziening gebouwd. Tegenwoordig worden hiervoor in de plaats veelal bergbezinkbassins aangelegd. Deze zijn minder belastend voor het oppervlaktewater.

SLIBDROOGVELD

Een veld waar de bagger tijdelijk kan rijpen. Waterschap Rivierenland heeft bij diverse Rwzi's slibdroogvelden ingericht. Deze Rwzi's liggen verspreid over het gebied, dus is de afstand tussen baggerproject en slibdroogveld relatief klein. Na voldoende rijping kan de baggerspecie als droge grond nuttig worden toegepast of - in het uiterste geval - worden gestort.

STORTEN

Afval definitief afvoeren. Bagger die niet nuttig kan worden toegepast, wordt bijvoorbeeld gestort in definitieve baggerdepots, zoals de Slufter of Kaliwaal.

VERSPREIDEN

Verspreiden is het op de kant zetten van de baggerspecie, waarna de specie eventueel verder wordt verspreid over het perceel of een deel van het perceel. Relatief schone baggerspecie kan op de kant worden gezet. Dit is wettelijk geregeld. De eigenaar van het ontvangende perceel heeft hiervoor ontvangstplicht.

VETERINAIR VERDACHT

De bagger bij een riooloverstort kan besmet zijn met rioolgerelateerde stoffen of pathogenen. Deze kunnen schadelijk zijn voor vee. Als de bagger op de kant wordt gezet van een veeweidingsperceel, is er sprake van een veterinair verdachte situatie. Dit hoeft overigens niet per definitie te betekenen dat het vee ziek wordt.

WATERBEHEERPLAN

Elk waterschap is verplicht een waterbeheerplan vast te stellen dat de koers op het gebied van het waterbeheer voor enkele jaren aangeeft. Deze verplichting is opgenomen in de Wet op de Waterhuishouding. Het bestuur stelt het waterbeheerplan vast.

WEILANDEPOT

Een depot om tijdelijk baggerspecie te laten rijpen en ontwateren. Het weilanddepot wordt gevormd door kades op te zetten van de bovenste laag van het perceel. De bagger wordt over het algemeen per leiding ingespoten, maar kan ook per as worden aangevoerd. Na het proces van rijping kan de bagger ter plekke worden gebruikt als ophoogmateriaal voor het perceel. De bagger kan ook elders worden toegepast.

LIJST MET GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AB	Algemeen bestuur	MJBP	Meerjarenbaggerprogramma
Apv	Algemene Plaatselijke Verordening	MKBA	Maatschappelijke kosten-batenanalyse
AW2000	Achtergrondwaarden 2000	NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
Bbp	Bodembeheerplan	Nbw1998	Natuurbeschermingswet 1998
Bbk	Besluit bodemkwaliteit	NEN	Nederlandse norm
Bkk	Bodemkwaliteitskaart	NTA	Nederlandse Technische Afspraak
BP	Baggerbeleidsplan	NW3/4	Nota Waterhuishouding
BRL	Beoordelingsrichtlijn	NVN	Nederlandse voornorm
BSB	Bouwstoffenbesluit	PAK	Polycyclische aromatische koolwaterstoffen
CDH	College van dijkgraaf en heemraden (dagelijks bestuur)	PD	Plantenziektenkundige Dienst
DDT	Dichloordiphenyltrichloorethaan	PKB	Planologische Kernbeslissing
DDD	Dichloordiphenyldichloorethaan	Pmv	Provinciale milieuverordening
DDE	Dichloordiphenyldichloorethyleen	RAO	Regionaal Ambtelijke Overleg
EHS	Ecologische hoofdstructuur	RBA	Regionaal Bestuursakkoord
EL&I	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (voorheen LNV)	RBO	Regionaal Bestuurlijk Overleg
EMVI	Economisch Meest Voordelige Inschrijving	RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
ENW	Evaluatienota Water	RvR	Ruimte voor de Rivier
EU	Europese Unie	Rwzi	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
EVZ	Ecologische verbindingszone	SED	Specifiek ecologisch doelstelling
Ffw	Flora- en faunawet	UP	Uitvoeringsprogramma
GIS	Geografisch Informatie Systeem	UvW	Unie van Waterschappen
GMG	Grondbank Midden-Gelderland	VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn
HEN	Hoogste ecologische niveau	VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied	VROM	Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieu, in 2010 opgegaan in het Ministerie van Infrastructuur en Milieu
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing	V&W	Ministerie van Verkeer & Waterstaat, in 2010 opgegaan in het Ministerie van Infrastructuur en Milieu
IWGR	Integraal Waterbeheerplan Gelders Rivierengebied	WB21	Waterbeheer 21 ^e eeuw
IWBP	Integraal Waterbeheerplan Zuid-Holland Zuid	Wbb	Wet Bodembescherming
IWBR	Integraal Waterbeheerplan Rivierenland	Whp	Waterhuishoudingsplan
KRA	Kaderrichtlijn Afvalstoffen	Wm	Wet Milieubeheer
KRW	Kaderrichtlijn Water	Wro	Wet op de Ruimtelijke Ordening
LBOW	Landelijk Bestuurlijk Overleg Water	Wvo	Wet verontreiniging oppervlaktewateren
LMA	Landelijk Meldpunt Afvalstoffen	Ww	Waterwet
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselveilig- heid, in 2010 opgegaan in het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I).		

Bijlage 1 Algemene gebiedsbeschrijving en beschrijving deelgebieden

Algemene gebiedsbeschrijving

Invloed van de rivieren

Het hele gebied van Waterschap Rivierenland valt onder de noemer rivierengebied. De grote rivieren hebben een sterke invloed gehad op de vroegere vorming van het landschap en de huidige inrichting van het gebied. Door overstromingen en rivierbedverlegging zijn de huidige oeverwallen en komkleigronden ontstaan. Datzelfde geldt voor de zandopduikingen. De kernen zijn veelal langs de rivieren gesitueerd of op de oeverwallen van historische of huidige riviertjes. In de lager gelegen komkleigebieden en veenweidegebieden domineert de landbouw, in de regel veeteelt. De Betuwe met zijn overslaggronden is vooral het domein van de fruit- en boomteelt. Akkerbouw is met name in het Land van Heusden en Altena en de polders van de Biesbosch te vinden.

De rivieren zorgen voor kwel binnen het beheergebied en in tijden van droogte voor wegzijging. Daarnaast heeft het gebied te maken met diepere kwelstromen vanaf het Veluwemassief. Het water uit het regionale systeem wordt op de grote rivieren geloosd en gevoed door rivierwater in tijden van watertekort.

Lijnvorminge elementen in het landschap

In het gebied komen diverse oost-west en noord-zuid georiënteerde lijnelementen voor. De belangrijkste wegen in het gebied zijn de rijkswegen A15, A27, A2, A50, A73 en A325. Daarnaast zijn er diverse spoorwegen die het gebied doorkruisen: de verbinding Utrecht-Den Bosch, Dordrecht-Geldermalsen en Geldermalsen-Arnhem. Recentelijk is, parallel aan de A15, de Betuweroute aangelegd.

Het gebied wordt aan de noordzijde begrensd door de Rijn/Lek en aan de zuidzijde door de Maas, terwijl de Waal/Merwede midden door het gebied stroomt. Aan de westzijde wordt het gebied begrensd door de Noord. Het gebied wordt bij Tiel doorkruist door het Amsterdam-Rijnkanaal, tussen Gorinchem en Vianen door het Merwedekanaal en nabij Nijmegen door het Maas-Waalkanaal. De belangrijkste rivier binnen het gebied is de Linge. Tussen Gorinchem en Tiel is deze op natuurlijke wijze ontstaan. Verder oostelijk is de Linge gegraven.

Watersysteem

Het werkgebied van Waterschap Rivierenland heeft een uitgebreid waterstelsel. Binnen het gebied is hier nog verder onderscheid in te maken. De Alblasserwaard heeft een slagenlandschap met veel sloten, smalle percelen en een kleine drooglegging. Voor de afwatering op de Lek bij Kinderdijk is een boezemstelsel aangelegd. Dat is deels natuurlijk van aard en deels gegraven. De Vijfheerenlanden vormen de overgang van de Alblasserwaard naar de rest van het gebied. Daar is de dichtheid aan watergangen aanzienlijk lager, de drooglegging is groter en de percelen zijn groter. In het Land van Heusden en Altena en de polders van de Biesbosch is de drooglegging relatief groot. Naar verhouding zijn daar veel droge sloten. Het systeem is hier zeer onderhoudsvriendelijk opgezet in verhouding tot de rest van het gebied. Met name in de Biesbosch zijn nog veel kreekrestanten.

De Linge heeft een belangrijke functie voor de aan- en afvoer van water voor een groot deel van het beheergebied. Het riviertje bestaat ten oosten van Geldermalsen uit panden, afgezet met stuwen. Vanaf de Julianastuw in Geldermalsen tot Gorinchem is de Linge bevaarbaar. De Linge mondt in Gorinchem uit op de Merwede en kan via het Kanaal van Steenenhoek ook afwateren op de Merwede ter hoogte van Hardinxveld-Giessendam.

Beschrijving deelgebieden

Beneden-Linge

De Beneden-Linge omvat in totaal 39.300 ha. Het bestaat uit drie deelgebieden: de Tielervwaard, de Culemborgerwaard en de Vijfheerenlanden. Globaal wordt het gebied begrensd door de Lek in het noorden, de Waal in het zuiden, in het oosten door de Ravenswaaijse wetering, de Meentwetering en de Korne, en in het westen door het Merwedekanaal en de Zouweboezem. Dwars door de Beneden-Linge stroomt de Linge, die samen met de Diefdijk de grenzen van de drie deelgebieden vormt. De Beneden-Linge heeft de kenmerkende afwisseling van het rivierenlandschap: oeverwallen langs de rivieren en lager gelegen komgebieden tussen de rivieren. Vooral in het westelijk deel komen in de komgebieden veenpakketten in de ondiepe ondergrond voor.

Voor de wateraan- en afvoer van het hele gebied speelt de Linge een belangrijke rol. Op sommige plaatsen kan onder vrij verval op de Linge worden geloosd. Er zijn ook diverse gemalen in het gebied.

In deze regio vindt men op de oeverwallen langs de Linge, de Waal en de Lek, en rond de oude Schoonrewoerdse stroomrug fruitteelt plaats. In watergangen langs die percelen wordt geregeld DDT-verontreiniging aangetoond in de waterbodemmonsters. In de Vijfheerenlanden zijn de bekende verontreinigingen over het algemeen gebundeld in een bestek en verwijderd. In de rest van dit gebied zijn diverse bekende verontreinigingen verwijderd, onder meer bij Herwijnen, Geldermalsen, Varik en Ophemert. In de overige delen van dit gebied, de weilanden en akkerbouwgebieden, is de kwaliteit van de baggerspecie over het algemeen goed.

Betuwe

De Betuwe bestaat uit twee delen: de Over-Betuwe en de Neder-Betuwe. De Over-Betuwe (18.505 ha) is een vrij afwaterend gebied dat bestaat uit oeverwallen langs de rivieren en kommen in de centrale delen. Afwatering van de Over-Betuwe geschiedt door vrije afstroming naar de Linge, die door het lage centrale deel van de Over-Betuwe naar het westen loopt. In Arnhem-Zuid verzorgen twee gemalen de afvoer van het water naar de Rijn.

De Neder-Betuwe (14.345 ha) is een overwegend agrarisch gebied. De opbouw van het gebied is vergelijkbaar met de Over-Betuwe. De belangrijkste watergangen voor de afwatering van de Neder-Betuwe zijn de Linge en de Maurikse Wetering. Daarnaast wordt het gebied doorkruist door het Amsterdam-Rijnkanaal, waarop kan worden geloosd en van waaruit water kan worden ingelaten.

De Betuwe kent veel percelen waarop al sinds mensenheugenis fruitteelt plaatsvindt. In het verleden is voor de fruitteelt en akkerbouw veelvuldig DDT ingezet als bestrijdingsmiddel. Tijdens onderzoek van de waterbodems van de watergangen langs de fruitteeltpercelen wordt dan ook vrijwel altijd DDT aangetoond. Met de inwerkingtreding van het Besluit Bodemkwaliteit en de huidige toetsmethode (MsPAF) kan tegenwoordig toch specie met een bepaalde concentratie DDT verspreid worden. Andere verontreinigingen worden nauwelijks aangetoond.

Voor de fusie van het Polderdistrict Betuwe met de andere Gelderse waterschappen tot Waterschap Rivierenland leidde de veelvuldige aanwezigheid van DDT in de baggerspecie tot stagnatie van de baggeractiviteiten in de Betuwe. Na de fusie is in het nieuwe baggerplan dit gebied hoog geprioriteerd. In 2003/2004 is een begin gemaakt met het gebiedsgewijs baggeren. In eerste instantie zijn tot 2007 de meest urgente baggergebieden in de Betuwe aangepakt. Het betrof gebieden waar over het algemeen minstens een derde deel van de baggerspecie niet kon worden verspreid door de verontreiniging met DDT. In Arnhem-Zuid is in de periode 2004-2007 gebaggerd om het gehele gebied baggerschoon te maken.

Groesbeek en Ooijpolder

Het deelgebied Groesbeek en Ooijpolder (16.500 ha) is gelegen tussen Nijmegen, de Waal, Kleef en het Reichswald. De zuid- en westzijde worden begrensd door de reliëfrijke hoge stuwwal Nijmegen-Kleef. De bemaling van het gebied wordt geregeld door het Hollandsch-Duitsch gemaal bij Nijmegen.

Dit gebied onderscheidt zich van de rest van het gebied door de relatief grote hoogteverschillen. Ook is het een meer zandig gebied, met verhoudingsgewijs weinig A-watergangen en weinig aanwas. Daarnaast heeft een groot deel van het gebied een stedelijk karakter vanwege de aanwezigheid van de stad Nijmegen. De bagger is over het algemeen redelijk schoon en daardoor geschikt om over de aangrenzende percelen te verspreiden.

Voor Nijmegen zijn aparte afspraken gemaakt in het kader van het overnametraject stedelijk water. In 2006 heeft het waterschap de A-watergangen en in samenwerking met de gemeente enkele B-watergangen gebaggerd.

Land van Maas en Waal

Het Land van Maas en Waal is een langgerekt gebied met een oppervlakte van ruim 25.000 ha. Het gebied ligt ingeklemd tussen de Maas in het zuiden en de Waal in het noorden. Het Maas-Waalkanaal vormt de grens in het oosten en de grens in het westen loopt tot Heerewaarden. De bodem van het gebied wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van oeverwallen en komgronden. De oeverwallen en stroomruggen, bestaande uit zavelafzettingen, liggen in een smalle strook langs de Maas en de Waal. Daartussen bevinden zich overgangszones en een groot gebied met komgronden. De Overasseltsche en Hatertsche vennen op het rivierduin hebben een hoogte van 14,5 m +NAP. De bemaling van het gebied wordt geregeld door vier gemalen.

In grote delen van het Land van Maas en Waal komt fruitteelt voor. Door de vroegere toepassing van DDT in de fruitteelt en akkerbouw zijn veel watergangen verontreinigd, net als in de Betuwe. Verontreiniging met andere stoffen komt nauwelijks voor. Het waterschap Groot Maas en Waal ging voor de fusie al planmatig te werk bij het baggeren. Het gebied was ingedeeld in baggergebieden die cyclisch werden gebaggerd. Het baggeren ondervond nauwelijks stagnatie door de verontreinigingen. Omdat in het verleden verontreinigde bagger al is verwijderd, is de verwachting dat in het Land van Maas en Waal verhoudingsgewijs weinig verontreinigde bagger meer voorkomt. Herverontreiniging door DDT van de oever is overigens wel een reële mogelijkheid.

Bommelerwaard

De Bommelerwaard ligt tussen de Waal in het noorden, de Maas in het zuiden, de Afdamde Maas in het westen en Heerewaarden in het oosten. In de Bommelerwaard vond tijdens het Holoceen sedimentatie en veenvorming plaats onder invloed van de voortdurende zeespiegelstijging. Op het Pleistocene zand vormden zich oeverwallen. De kleiafzetting is op sommige plaatsen wel tien meter dik. Deze kleiige komgronden bevinden zich vooral in het centrale deel van de Bommelerwaard. Het oostelijk deel wordt gekenmerkt door een afwisseling van oeverwallen, stroomruggen en komkleigronden.

De Bommelerwaard was vroeger onderdeel van het polderdistrict Groot Maas en Waal. De bemaling van de Bommelerwaard wordt verzorgd door zes gemalen. Het gebied was voor de fusie al ingedeeld in baggergebieden en door het planmatige onderhoud was het baggerwerk grotendeels op orde.

In het oostelijk deel van de Bommelerwaard overheersen fruitteelt en champignonteeft, in het westelijk deel akkerland en grasland. In de traditionele fruitteeltgebieden is DDT aangetoond. De champignonteeft heeft geleid tot verontreinigingen met dioxine. Voor dit laatste is in de jaren negentig van de vorige eeuw een uitgebreide puntbronsanering uitgevoerd, waarbij alle dioxine is verwijderd.

De gebieden waar in het verleden DDT is gebruikt, zijn in het verleden ook gebaggerd. Door mogelijke herverontreiniging van de waterbodembodem met DDT van de oever bestaat de kans op verontreinigde baggerspecie. Over het algemeen kan echter worden gesteld dat het grootste deel van de waterbodembodem in dit deelstroomgebied schoon tot licht verontreinigd is. Aangezien de Bommelerwaard grotendeels een landelijk gebied is, kan de specie doorgaans op de aangrenzende percelen worden verspreid.

Alm en Biesbosch

Alm en Biesbosch bestaat uit het Land van Heusden en Altena en de polders en natuurgebieden van de Biesbosch. Het deelgebied (25.900 ha) wordt begrensd door de Bergsche Maas, de Afdamde Maas, de Boven-Merwede en de Waal. Ten westen van de Kornsedijk liggen zeekleigronden en ten oosten van deze dijk rivierkleigronden. In het midden van het deelstroomgebied Alm en Biesbosch liggen veengronden en kleigronden op veen. Nabij Sleeuwijk liggen zandopduikingen.

Het watersysteem wordt gekenmerkt door een dicht net aan waterlopen van voormalige krekken, kanalen, vaarten en sloten. De ontwatering vindt plaats via kavelsloten, greppels en drainagebuizen. Het gebied heeft dertien waterinlaatpunten, twaalf opmalingen voor aanvoer water naar hoger gelegen stroomruggronden en 140 stuwen.

Er is veel landbouwareaal in dit gebied, met name akkerland afgewisseld met graslandpercelen. De percelen zijn groot, de sloten vaak smal en de drooglegging is naar verhouding groot. Er zijn hierdoor veel sloten die het grootste deel van het jaar droog staan.

De baggeraanwas in de watergangen is niet groot en de baggerspecie is in vrijwel alle gevallen schoon tot licht verontreinigd. Hierdoor kan de meeste baggerspecie op de kant worden verwerkt. Er zijn slechts weinig watergangen die om wat voor reden dan ook moeilijk te baggeren zijn of waar de bagger niet op de kant kan worden gezet.

Alblasserwaard

Het deelgebied Alblasserwaard (24.210 ha) wordt in het noorden begrensd door de Lek en in het westen door de Noord. In het zuiden zijn de Beneden-Merwede en de Boven-Merwede de grens en in het oosten het Merwedekanaal en de Zouweboezem. De Alblasserwaard vormt de zuidelijke uitloper van het Hollands-Utrechtse veenweidegebied. Daarnaast is het een overgangsgedebied tussen het rivierengebied en de westelijke zeeklei. Het centrale gedeelte bestaat grotendeels uit veengronden met daarop een dun kleilaagje. Langs de grote rivieren komen overwegend kleigronden voor. Het gebied wordt gekenmerkt door een bodemdaling van gemiddeld 2-3 mm per jaar.

Waterhuishoudkundig is de Alblasserwaard onder te verdelen in twee afzonderlijk fungerende waterbeheersingsystemen: de Overwaard en de Nederwaard. Voor beide gebieden is voor de afwatering een boezemstelsel aangelegd, dat het water uiteindelijk in Kinderdijk op de Lek uitslaat. Beide systemen hebben in Kinderdijk een hoge boezem.

De Alblasserwaard bestaat voor het grootste deel uit graslandpercelen met veel sloten en stedelijk gebied met (te) weinig sloten. De baggerspecie in de watergangen is over het algemeen schoon tot licht verontreinigd. Verontreinigingen zijn met name PAK en enkele zware metalen, met name langs wegen en in stedelijk gebied. Bestrijdingsmiddelen worden slechts sporadisch in de baggerspecie aangetroffen.

In de Alblasserwaard is het onderhoud van het watersysteem anders dan in de rest van het beheergebied. Veel watergangen kunnen met de kraan worden gebaggerd maar de watergangen zijn vaak breder en moeilijker te bereiken. Daarom wordt er ook veel met zuigerboten gebaggerd waarbij de bagger in depots wordt gespoten.

Lingepanden

Het stroomgebied van de Linge (74.000 ha.) strekt zich uit van Doornenburg tot aan Gorinchem. Landschappelijk gezien wordt het gebied gekarakteriseerd door oeverwallen, stroomruggen en komgronden. Het oostelijk gedeelte van het gebied van de Linge (Boven-Linge) is in een recent geologisch verleden (Holoceen) ontstaan en bestaat bijna geheel uit riviersediment (zavel en klei). Het westelijke deel van het gebied (Beneden-Linge) wordt gerekend tot het primariene gebied. In dit gebied komen veengronden en klei op veengronden voor. De Linge tussen Doornenburg en Tiel is gegraven, terwijl de Linge benedenstrooms van Tiel op een natuurlijke wijze is ontstaan.

De Linge verzorgt de aan- en afvoer van oppervlaktewater voor dit gebied. Het gebied Boven-Linge (Doornenburg-Geldermalsen) loost het oppervlaktewater grotendeels onder vrij verval op de Linge. Ditzelfde geldt voor het onttrekken van water. Het gebied Beneden-Linge (Geldermalsen-Gorinchem/Hardinxveld-Giessendam) onttrekt water uit de Linge onder vrij verval en loost mechanisch.

Het gedeelte van de Linge westelijk van Geldermalsen is bevaarbaar. Het betreft met name de recreatievaart. Ook komen er kleine binnenschepen. Dit gedeelte valt dan ook onder de vaarwegen. Wat betreft onderhoud heeft dit deel van de Linge daarom een onderhoudsprofiel én een nautisch profiel. Het westelijk deel van de Linge is vanwege het bijzondere karakter niet opgenomen in het UP.

In het oostelijk deel zijn op meerdere plaatsen stuwen aanwezig. De rivier is hier relatief smal ten opzichte van het westelijk deel en niet bevaarbaar. Dit gedeelte is onderdeel van het UP en wordt als regulier winterbaggerwerk uitgevoerd. De kwaliteit van de baggerspecie in dit gedeelte is overwegend licht verontreinigd op basis van zware metalen.

Bijlage 2

Normstelling en toepassingsmogelijkheden baggerspecie

Baggerspecie werd voorheen ingedeeld in verschillende kwaliteitsklassen. Met de inwerkingtreding van het Bbk is de indeling, die jarenlang werd gehanteerd vanuit de 3^e en 4^e Nota Waterhuishouding (NW3 en NW4) en de Evaluatienota Water (ENW), gewijzigd. De klasse-indeling in beide nota's is gebaseerd op de baggerspecie zelf. Op basis daarvan zijn toepassingsmogelijkheden afgeleid. Voor elke klasse zijn normen vastgesteld. Tot en met klasse 2 is de baggerspecie verspreidbaar. Klasse 3-4 baggerspecie is niet verspreidbaar en kan daarom niet op de kant worden gezet, tenzij er bijzondere omstandigheden zijn.

In het Bbk is de indeling gericht op de (nuttige) toepassing. Er is een kader ontwikkeld voor toepassing op landbodem en waterbodem. Voor landbodem is dit gelijk aan de toepassing van grond, namelijk afhankelijk van de functie van de ontvangende bodem en de kwaliteit die voor die functie is vastgesteld. Er worden binnen het Bbk drie functieklassen onderscheiden voor landbodem: landbouw/natuur, wonen en industrie. De streefwaarde wordt vervangen door de zogenaamde achtergrondwaarde (AW2000). Voor waterbodem zijn geen functies bepaald, maar wel de indeling in de klassen A en B.

Boven de maximale waarde van de functie industrie en/of de interventiewaarde is generieke toepassing niet toegestaan. Als daar aanleiding toe is kan het bevoegd gezag daar wel gebiedsspecifiek beleid voor ontwikkelen.

Naast deze beide kaders is voor het verspreiden van baggerspecie een speciaal kader ontwikkeld waarbij geen rekening hoeft te worden gehouden met de kwaliteit van de ontvangende bodem. De indeling in vijf klassen vervalt. In plaats daarvan wordt getoetst of de baggerspecie verspreidbaar is of niet. Als hieruit volgt dat de baggerspecie niet-verspreidbaar is, komen de kaders voor toepassen op land- of waterbodem in beeld. Als verspreiding wel mogelijk is, kan dit op het volledige aangrenzende perceel.

Hieronder zijn schema's vanuit het Bbk weergegeven. In de praktijk wordt voor de regionale baggerspecie met name gebruikgemaakt van de kaders 'toepassen op de landbodem' en 'verspreiding op land'. Het kader 'toepassen op de waterbodem' wordt met name gebruikt door Rijkswaterstaat voor toepassingen in de uiterwaarden van de grote rivieren.

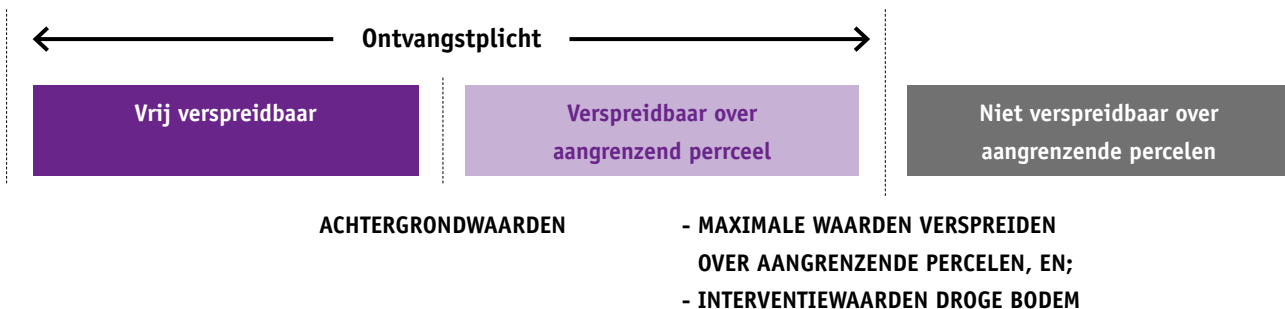
Normering

De normstelling voor het verspreiden van baggerspecie is sterk verduidelijkt in vergelijking met voorgaand beleid. Het Bbk kent voor het verspreiden van baggerspecie op het aangrenzende perceel 3 'klassen':

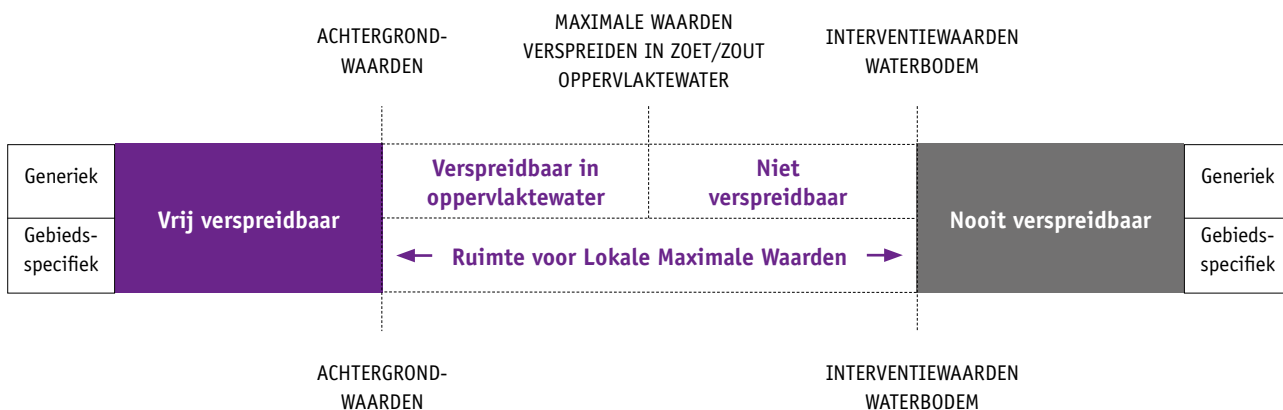
- vrij verspreidbaar;
- verspreidbaar over aangrenzend perceel;
- niet verspreidbaar over aangrenzende percelen.

In onderstaande figuren zijn de diverse toetsingskaders voor het verspreiden van bagger over aangrenzend percelen dan wel het toepassen op de landbodem of in het oppervlaktewater schematisch weergegeven.

Figuur 1 Normstelling voor verspreiding van baggerspecie over aangrenzende percelen.

Figuur 2 Normstelling voor toepassen van grond en baggerspecie in oppervlaktewateren in het generieke en gebiedsspecifieke kader.

Figuur 3 Normstelling voor toepassen van grond en baggerspecie op of in de bodem in het generieke en gebiedsspecifieke kader.

Bijlage 3 Diepteschouw

Organisatorische aspecten van de diepteschouw

De diepteschouw wordt gelijktijdig met de gewone schouw uitgevoerd door de afdeling Onderhoud van de directie Watersystemen. Dat wil zeggen dat de daadwerkelijke controle in het veld en het versturen van de vooraankondiging bestuursdwang en bestuursdwangbeschikking in handen is van de afdeling Onderhoud. Voor enkele gebieden (district West: Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, en district Oost: Over-Betuwe) geldt dat voor de veldcontroles onvoldoende menskracht aanwezig is. Hier wordt in voorzien door elders menskracht in te huren.

De afdeling Handhaving van de directie Veiligheid ondersteunt de afdeling Onderhoud als het daadwerkelijk nodig is bestuursrechtelijk op te treden. De ervaring leert dat dit zich slechts enkele keren per jaar voordoet. Een capaciteitsprobleem wordt hier dan ook niet verwacht.

Waterschap Rivierenland beschikt over een goed geautomatiseerd systeem om veld- en controlegegevens op snelle wijze in het veld op te slaan en op kantoor uit te werken. Voor de diepteschouw hoeft dit systeem slechts in beperkte mate aanpassingen te ondergaan.

Wat betreft de werkwijze/handhavingstrategie volgt het waterschap het volgende stappenplan:

	ACTIE	TIJDSTIP/TERMIJN	DOOR WIE
stap 1	controle in het veld	oktober/november**	afd. Onderhoud
stap 2	indien niet in orde: vooraankondiging bestuursdwang*	termijn: 3 maanden	afd. Onderhoud
stap 3	hercontrole in het veld	maart**	afd. Onderhoud
stap 4	indien niet in orde: bestuursdwangbeschikking	termijn: 6 maanden	afd. Onderhoud
stap 5	hercontrole	oktober	afd. Onderhoud
stap 6	indien niet in orde: toepassen bestuursdwang	november	afd. Onderhoud/ Handhaving
stap 7	indienen rekening	november	afd. Onderhoud

* Met een aantal gemeenten zijn concrete afspraken gemaakt over het op orde brengen van stedelijke wateren in het gemeentelijk baggerplan. Deze afspraken komen niet altijd overeen met de diepteschouwcyclus. Als dit het geval is, en de betreffende gemeente zich aan de afspraken houdt, zal niet worden opgetreden tegen de gemeente.

** Bij de keuze van tijdstippen en termijnen in tabel 2 is rekening gehouden met de Flora- en faunawet (Ffw). Het is noodzakelijk in de voorwaarschuwingsbrief/bestuursdwangbeschikking een waarschuwing op te nemen dat betrokkene rekening dient te houden met de voorschriften van de Ffw.

Bijlage 4

Monitoringsplan (samenvatting)

Kwantiteit

De baggeraanwas is afhankelijk van diverse aspecten, zoals vertrapping van oevers door vee, natuurlijke afkalving (afhankelijk van de grondslag), verwaaiing, bladval en maaisel dat in de watergang bezinkt.

In het meetplan vindt een selectie van de watergangen plaats op basis van de volgende situaties:

- akkerbouw in kleigebied met en zonder veel bomen langs de watergang;
- veeteelt in veenweidegebied met en zonder veel bomen langs de watergang;
- veeteelt in kleigebied met en zonder veel bomen langs de watergang;
- zandig gebied in oostelijk deel van het beheergebied;
- zeer brede watergangen, lage boezem in de Alblasserwaard;
- sloten in stedelijk gebied (drie representatieve sloten).

Voor de kwantiteitsmonitoring worden de volgende voorwaarden gesteld:

- Per geselecteerde watergang wordt op drie punten het profiel bepaald, met een tussenliggende afstand van 200-250 meter. De xy-coördinaten worden per meetpunt vastgelegd.
- Er wordt een volledig profiel bepaald van insteek-insteek, inclusief waterbreedte, met ten minste één peiling per meter.
- Geselecteerde watergangen zijn gebaggerd in de periode september 2005 tot en met maart 2007. Tot deze categorie behoren ook watergangen waar een representatieve uitpeiling is gedaan en die gebaggerd zijn in de periode september 2003 tot en met maart 2005.
- Er wordt met een vaste peilmethode en peilstok gepeild.
- Bij elke geselecteerde watergang wordt per tien meetpunten een steekmonster genomen. Het mengmonster wordt in het lab op het standaard waterbodempakket geanalyseerd, eventueel aangevuld met andere relevante parameters.

Kwaliteit

Voor de kwaliteitsmonitoring worden watergangen geselecteerd waaruit recentelijk verontreinigde baggerspecie is verwijderd. Op deze manier kan worden gemeten of de baggerspecie die opnieuw in de watergang ontstaat schoon of schoner is, of dat herverontreiniging plaatsvindt.

In het meetplan worden voor de volgende situaties watergangen geselecteerd:

- watergangen met DDT langs (voormalige) fruitteeltpercelen.
- watergangen met DDT zonder aangrenzende (voormalige) fruitteeltpercelen.
- watergangen met PAK, zware metalen en/of minerale olie.
- watergangen die met een uit- of inlaat in verbinding staan met de Linge, een kanaal of een grote rivier.

De watergangen met daarop een riooloverstort worden in een ander kader onderzocht.

Voor de kwaliteitsmonitoring worden de volgende voorwaarden gesteld:

- Per geselecteerde watergang wordt een traject van 500 meter bemonsterd door op regelmatige afstand van elkaar tien steekmonsters te nemen.
- De xy-coördinaten van de steekmonsters worden vastgelegd.
- Analyse vindt plaats op één mengmonster, samen te stellen uit de tien steekmonsters
- Analyse wordt in principe uitgevoerd op het standaard waterbodempakket en verdachte parameter(s), eventueel aangevuld met andere relevante parameters.
- Voor elke variant worden drie representatieve watergangen geselecteerd.
- Voor elke geselecteerde watergang wordt daarnaast het volledige profiel ingepeild conform de daarvoor gestelde voorwaarden in het kwantiteitsmeetnet.

Vanaf 2010 worden alle geselecteerde watergangen op zowel kwantiteit als kwaliteit gemeten om een zo compleet mogelijk beeld te verkrijgen van alle ontwikkelingen.